ANUL XXVIII
11
(1 244)
Simbătă
15 martie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
SALA DE LECTURĂ

RĂDĂCINI ISTORICE

Trimite această primăvară spre rădăcini și semnificații istorice dintre cele mai revelatoare. Se vor împlini 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, forță politică exponențială a poporului, conducător eroic și încercat în lupta pentru cucerirea și afirmarea drepturilor și libertăților noastre fundamentale, a independenței și suveranității patriei.

Concentrează acel act de acum șase decenii și jumătate momente de virf ale istoriei și se constituie într-un lung traiect al continuității de luptă și aspirații, în acea forță nucleică din care izvorăsc și spre care converg toate întemeierile noastre de mai tirziu. Avîntul luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare își trage de atunci seva puternică și vie, din acel act făuritor care a înscris luminoase pagini în istorie și a deschis căi noi de afirmare și împlinire pe planul propriei noastre identități. Erau semne ale victoriei în acel act precum și semne ale unei conștiințe noi, revoluționare, capabile să unească și să mobilizeze cele mai înaintate forțe ale țării și să confere ideii de patrie și patriotism substanța și llantul unor convingeri și sentimente înălțătoare. Interesele supreme ale poporului au stat și stau în focarul de raze ale acelui moment prin care mersul însuși al istoriei a dobîndit accente și orizonturi noi.

Ridicîndu-se cu hotărîre împotriva fascismului, a revizionismului și pericolului de război, partidul a inițiat și condus mari bătălii de clasă, puternice demonstrații antifasciste și antirăzboinice, dovedindu-se nu numai la înălțimea momentului ci și a perspectivei pe care o sesiza și către care îndrepta atenția lumii. Sensul înalt al unui umanism fervent și consecvent al luptei, spiritul lucid de maximă capacitate de viziune și acțiune concretă în folosul țării și al umanității se ridicau atunci de pe pămîntul românesc și captau privirile multor țări și popoare. Așa cum s-a consemnat și istoria reține la loc de cinste, participarea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu la marile bătălii revoluționare din deceniul al patrulea și al cincilea, la lupta partidului, a întregului popor împotriva pericolului fascist, revizionist și a războiului, pentru apărarea hotarelor și independenței patriei rămîne un capitol strălucit prin care destinul nostru în contemporaneitate se leagă asemeni unui arc de pod de întreg acel tumult patriotic și revoluționar prin care se clădeau și se așezau treptele unui urias și impunător edificiu. Procesul de la Brașov din 1936 ca și marea demonstrație antifascistă de la 1 Mai 1939 și celelalte acțiuni revoluționare la care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, au avut un rol determinant, exprimă cu puterea grăitoare a ideilor ca și a faptelor că secretarul general al partidului s-a aflat întotdeauna în clocotul luptelor revoluționare, a acționat cu fermitate comunistă exemplară și înaltă dăruire patriotică pentru binele și fericirea patriei.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută la 23 August 1944, inspirată, organizată și condusă de partidul nostru comunist, a deschis calea înfăptuirii neabătute a idealurilor poporului român, a celor mai arzătoare aspirații ale sale în libertate și demnitate. Congresul al IX-lea al partidului a inaugurat epoca unei adevărate renașteri naționale în toate domeniile de activitate. Cele mai mari ctitorii ale anilor din urmă poartă pecetea acestui impunător eveniment. Întregul răstimp este spațiul celor mai prodigioase înfăptuiri și poartă măsura gîndirii și acțiunii secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Energiile creatoare ale poporului au cunoscut și cunosc o reală înflorire, ele alcătuiesc o operă politică și socială, în spiritul unirii și unității de nezdruncinat a întregului popor în jurul partidului, a secretarului său general, prin care se ilustrează toate marile adevăruri ale libertății, ale conștiinței depline a scopurilor și intereselor noastre fundamentale.

Cea de-a 65-a aniversare a partidului, un jubileu glorios, găsește România în plin proces de înfăptuire a hotărîrilor și programelor adoptate la Congresul al XIII-lea al P.C.R. Perspectiva care atinge în bună măsură însuși sfîrșitul de mileniu își adaugă pe arcul de timp de acum înfăptuiri economice și sociale care sporesc în durabilitate și măreție toate marile realizări prin care denumim o epocă. **Epoca Nicolae Ceaușescu**, și numim de fapt propriul nostru destin, numim propria noastră condiție. Formează toate aceste și unul dintre cele mai revelatoare prilejuri ale culturii și artei, ale spiritului creator. Actualitatea fenomenului cultural-artistic are rădăcini adînci, istorice, iar conștiința angajării de azi poartă semnul și dinamica întregii societăți. Clădită în demnitate și măreție, pe temeiuri politice, economice și sociale noi, societatea românească de azi este clădită și în spații noi de sensibilitate și conștiință. Sentimentul ca și realitatea valorilor înalte și durabile îi fixează liniile de boltă și le fac vizibile în timp, ca o mărturie a contemporanilor către urmași.

Luceafărul

«Primăvara» — desen de Ștefan Ciociu

„SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM" — 195

Secolul al XVIII-lea — secolul luminilor — a modificat profund atît structura cît și perspectivele dezvoltării Europei. Evenimentul fundamental al acestui secol a fost marea revoluție burgheză din Franța de la 1789.

La baza acestei revoluții au stat doctrinele iluministe ale marilor filozofi, Montesquieu, Voltaire, Jean Jacques Rousseau și ale altora, care au schimbat modul de a gîndi al lumii și au dat drepturilor omului o altă dimensiune și un alt orizont.

Transilvania și-a avut și ea secolul ei iluminist care i-a schimbat atît modul de a trăi anterior cît și perspectivele viitorului. La începutul acestui secol, în locul dominației otomane s-a instalat dominația habsburgică, austriacă, care sub forma austro-ungară avea să dureze pînă la 1 decembrie 1918. A fost astfel înlocuit, cum spunea un istoric contemporan, jugul de lemn al turcului cu jugul de fier al neamțului. Intervenția habsburgilor în viața Transilvaniei a fost brutală și adînc dăunătoare vieții românești. Sub habsburgi s-a sfîrtecat astfel unitatea confesională a românilor transilvăneni, care au fost siliți — o parte din ei — să-și părăsească vechea confesiune ortodoxă și să adopte confesiunea papală, ceea ce va avea consecințe dintre cele mai dăunătoare asupra unității spirituale a neamului. S-a înăsprit totodată iobăgia, țăranii ajungînd într-o situație dintre cele mai grele. Deosebit de grea a ajuns mai ales situația iobagilor din Munții Apuseni care și-au pierdut toate drepturile avute pînă atunci, fiind despuiați de nobilii locului de orice drepturi și de toate posesiunile lor. Pe lîngă exploatările cumplite la care au fost supuși, li se aplicau totodată pentru neascultare sau nesupunere cele mai nemilos sancțiuni printre care pedepsele corporale și adeseori pedepsele cu moartea. Pentru iobagi justiția care era aplicată exclusiv de către nobili, avea întotdeauna urechile închise. Stăpînirea acorda dreptate numai nobililor și niciodată iobagilor.

Românii erau excluși de la orice drepturi naționale și nu dispuneau de nici o instituție culturală. Limba lor era urgisită. Poporul român nu era recunoscut ca națiune.

Această stare de lucruri umilitoare și tiranică, a făcut ca în diferite rînduri în mai multe locuri, începînd de la Brașov și pînă la Satu Mare, iobagii români să se răscoale, așa cum se răsculaseră și în 1437 și în 1514.

În secolul al XVIII-lea s-a înfiripat și în Transilvania o mișcare iluministă, produs al noilor școli românești de la Blaj și al studiilor făcute de cîțiva tineri români la Viena și la Roma. Din rîndul acestora s-au ridicat în acest timp marii învățați Samuil Micu, George Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu. Urmărind formarea limbii și a poporului român, acești eruditi au ajuns la convingerea drepturilor românilor asupra Transilvaniei, implicînd și drepturile lor individuale la libertate și justiție socială. Prin scrierile lor ei au susținut în același timp originea română — contestată de opresorii săi — a poporului român, precum și drepturile sale la civilizație și cultură. Așa cum în Franța revoluția burgheză a fost precedată de curentul iluminist al marilor învățați ai timpului, așa și în Transilvania eruditii menționați au creat un curent de opinie publică care avea să dea apoi naștere la mai multe acțiuni sociale și naționale.

În 1784, în urma opresiunii și nelegiuirilor la care erau supuși și după mai multe intervenții zadarnice la împăratul de la Viena (Iosif al II-lea), țăranii din Munții Apuseni s-au răsculat împotriva nobililor. Răscoala a fost cruntă. Zeci de castele și curți domnești au fost incendiate. Numeroși nobili au fost uciși. Conducători ai răscoalei au fost Horia, Cloșca și Crișan care se afirmaseră și pînă atunci prin acțiunile lor pentru apărarea iobagilor. Deși lupta răsculaților a fost eroică pînă la urmă armata împăratului a sfîrșit prin a înfrînge pe iobagi. Horia, Cloșca și Crișan, împreună cu mai mulți din tovarășii lor, au fost condamnați la moarte crîncenă. La executarea lor au fost aduși să asiste mii de țărani. Frica n-a înspăimîntat totuși pe nimeni.

Răscoala de la 1784 a făcut pe români să reflecteze asupra unor noi mijloace de luptă și să caute o acoperire legală pentru viața și drepturile lor. În anul 1791, învățații românilor au inițiat un memoriu, ce avea să se numească apoi Supplex Libellus Valachorum, care a fost înaintat în luna martie împăratului Leopold al II-lea (fratele lui Iosif al II-lea)

Vasile Netea

Continuare în pag. a 2-a

65 de ani de la făurirea P.C.R.

MEMORIA ARHIVELOR

Cu gîndul de a lăsa arheologia documentelor să iradieze istorie, găzduim în paginile revistei „Luceafărul", spre cinstirea aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, o „Memorie a arhivelor" prin care marile evenimente politice petrecute în primele decenii ale secolului să poarte, inconfundabile, și prestigiul și emoția documentelor care le-au înregistrat.

„Ziua venea de demult..."

Mai 1921. Întruniți la Ploiești, reprezentanții muncitorilor din toate provinciile istorice românești au hotărît unirea lor într-un singur partid. Se puneau, astfel, bazele primului partid din cadrul statului național unitar român, care rupea cu sistemul anterior de organizare politică la nivel regional, devenind primul partid din România organizat la nivelul țării reîntregite. Totodată, în conformitate cu noul stadiu de dezvoltare a societății, a mișcării muncitorești din țara noastră, delegații au aprobat schimbarea denumirii partidului în Partidul Comunist Român.

Făurirea Partidului Comunist Român în urmă cu 65 de ani a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare din țara noastră. Ea era rodul unei întregi evoluții istorice, de la apariția muncitorimii ca o clasă în sine, angajată într-o luptă spontană împotriva exploatării și a exploatatorilor, la clasa muncitoare conștientă de rolul și de forța ei în societate, care acționează în mod revoluționar pentru sfărîmarea vechii stări de lucruri, pentru realizarea unei orînduiri sociale fără exploatați și exploatatori — orînduirea socialistă.

Inaugurăm azi publicarea unor documente privind istoria mișcării muncitorești din România ce ilustrează acest permanent proces de devenire, de afirmare a clasei muncitoare pe seama vieții social-politice a țării.

★

Din Raportul Administrației Minelor din Transilvania din 17 martie 1785 : „/.../ Oficiul superior a raportat la data de 7 și 27 a lunii trecute că nu numai la Băița, ci și aici s-au constatat stări de lucruri suspecte și că îndeosebi în domeniul de sus al Zlatnei, conform arătării prefectului Incze, s-ar găsi prin munți și păduri peste 150 locuitori plecați din satele lor înarmați cu puști. /.../

Date fiind precizările potrivit cărora rapoartele primite indică că în regiunea Băița, Baia de Criș și Abrud mai umblă rătăcind oameni, se va explica muncitorilor mineri români (la Abrud de către **homo regius** Kalmar) rezoluția milostivă a maiestății-sale, cerîndu-li-se să îndemne pe cei care mai rătăcesc să se întoarcă cît mai grabnic la munca lor de mineri. /..."

Din partea Tezaurariatului cezaro-crăiesc Sibiu, 17 martie 1785.

★

Din ancheta Comisiei instituite de domnitorul Țării Românești, Al. Moruzi, referitoare la greva din 1799 a lucrătorilor de la manufactura de postav din Pociovaliște : „/.../ La jalba ce au dat mării-tale postăvarii fabricii de aici din București că, fiind prea supărați întru toate dă către epistatul lor, dumnealui medelnicerul Chiriac Arbut, cer să aibă dreptate și a li să face orînduială să slujească o săptămînă la fabrică și două săptămîni să fie slobozi, iar nu o săptămînă dă rînd și una slobodă /... ;

Am cerut să vedem acest din urmă așezămînt și arată un pitac al mării-sale Alexandru-vodă Ipsilant ot leat 96, noiembrie 29, în care să coprinde cum că postăvarii fabricii în multe rînduri jăluind măriei-sale că nu sînt putincioși a răspunde în lucru după forma fabricii. /.../ Însă, ca să rămîie mulțumiți să lipsească pricinile desăvîrșit și ca să curgă lucrul fabricii cu sporire, le-au întocmit măria-sa acest așezămînt ce este cu toată ușurința lor prin ponturi, adică :

1. O săptămînă să lucreze postăvari la lucrul fabricii și altă săptămînă să fie slobozi, cu care orînduială dă a lucra o săptămînă dă rînd lipsește dă a li se cere sumă de ocale rînduite, ci cît va putea scoate fiecare într-o săptămînă.

2. În săptămîna ce sînt datori dă a o lucra să se afle fiecare dă luni dimineața nelipsit la fabrică pînă simbătă seara, în care ziua să lucreze cu silință făr' de lenevire, iar noaptea să

Selecție de
Florin Calafeteanu

Continuare în pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Partidului

Intii de toate te găsim in oameni,
Țăria ta-i firească. Așa te știm că ești !
Cuvintul tău e griu și poți să-l sameni.
Pe-ogorul limbii noastre românești.

Istoria ne-o știm din fapte mari,
O știm curată și curată este.
Auzi o inimă cum bate in stejari,
Bătaia ei o stringem ca pe zestre.

La-ndemnul tău, ca tineri muncitori,
Noi și focul am invățat un cuvint in plus :
Oțel la amiază și tot oțel in zori
Și timpul nostru stă cu fruntea sus.

Iar piinea cea atit de-adevărată
Oricind in mina de copil răsare.
E bună piinea și e imbrăcată
Intr-o cămașă albă de sudoare.

Atit de simplu te urmăm in toate,
Tu demnității ii dai locul ei.
Țărina-i filă de-nțeleaptă carte
Pe care-o scriu contemporanii mei.

Lingă furnale, cu foc fără pereche,
Arind adinc sau semănind cimpia
Că aici ne este urma foarte veche
Și sintem inima ce bate-n România.

Ion Trif Pleșa

Un cod la îndemînă

Am în față o carte ce-mi poate oferi o lectură interesantă, ba chiar emoționantă și instructivă. Este o lucrare de uz poștal, codul localităților patriei. De la prima pagină și pînă la cea din urmă, pe un număr de file ce ar putea constitui un roman de dimensiuni mijlocii, o listă de peste 13 mii de denumiri. Peste 13 mii de nume românești ce înseamnă, ele însele, o bogată istorie și exprimă, încă o dată, capacitatea noastră de a ne asuma, în timp, într-un mod plastic, de la ironie și haz pînă la tristețe, un spațiu geografic de excepție. Zic eam de lectura, atît de inedită, a acestei „cărți" unice. Și adaug că nu puține „delicii" intelectuale, da, chiar intelectuale oferă acest inedit manual de cunoaștere a noastră. Și nu cred că e ceva forțat aici, dimpotrivă, cartea în cauză poartă un mesaj, implicit, dă un ansamblu vechimii noastre aici, între meridianele și paralelele ce încrustează spațiul românesc. Uimitoare spații în care poți călători cu pasul, dar poți călători și cu simțirea ca într-un miraculos vis subțire într-o tihnită dimineață de vară cînd dinspre văi și lunci și șesuri și păduri și lanuri și ape și munți și Dunăre și Mare se ridică roua albastră. Să închizi o clipă ochii, ochii cu care parcurgi lista de 13 mii de nume, de locuri (și nume de oameni, nu ?), nume de sate, comune, orașe, nume și iar nume în dreptul cărora inima tresaltă și se pornește cîntecul amintirii și fiorul adînc dă o lacrimă nevăzută! Oameni și oameni, întotdeauna ceva mai mult din sufletul lor din mileniu și veac, întotdeauna permanența, precum gîndul bun, gestul pașnic, seninătatea frunții. Un chip de țară și, în numele locurilor sale, un contur de păduri, de riuri și păduri, de păduri și păsăret, de clocot, de freamăt, de poieni și dumbrăvi, de codri și luminișuri, de lunci și văi... Încerc un gest statistic ale cărui rezultate sînt, fără îndoială, relevante, vorbesc repede despre universul nostru, apropiat. Știți de cîte ori apare în lista localităților țării numele Poiana (cu variantele Poieni, Poienari, Poienița) ? De 153 de ori — o cifră uluitoare — din care numai Poiana de 96 de ori. Avem, se poate spune, însemnate pe hartă, 153 de poieni. Cîte-or fi fost odată, cîndva, și ce deschidere spre cer or fi oferit ?! Numele Lunca este purtat de 88 de așezări din țară. „Gura", cu diferite adăugiri (de la Gura Văii la Gura Iscrăzii), este însemnat de 70 de ori, din care nu mai puțin de 14 sînt... Gura Văii, Dumbrava (sau Dumbrăveni, Dumbrăvița, Dumbrăvioara) este purtat de 67 de localități. Ohaba se numără de 15 ori în județe ca Dolj, Alba, Mehedinți, Hunedoara etc. Și Luna apare în numele satelor noastre, de 5 ori apare, o dată fiind chiar Luna de Sus, apoi Luna de... Jos. Și nu lipsește nici unul din semnele noastre de dintotdeauna, ale stării noastre firești, Slobozia. Nume ce-l poartă, pe întreg cuprinsul hărții României nu mai puțin de 40 de localități.

Mirifice Văi, Guri, Poieni, Dumbrăvi, Lunci, Ohabe, Slobozii...

Eugen Mihăescu

DICTANDO

Starea poetică

Fac parte dintre aceia care nu l-au cunoscut personal pe Nichita Stănescu. Sau, ca să fiu mai exact, dintre aceia care nu l-au frecventat și, deci, nu pot scrie cu orgoliu pe cartea lor de vizită : „Mi-a pus mîna pe umeri. Mi-a dedicat un poem. Vorbeam adesea".

Fac parte dintre acei (zeci de mii ? sute de mii ? nu cumva chiar milioane ?) care citesc poezia lui Nichita Stănescu și, citind-o, simt cum poetul le pune mîna pe umeri, le dedică un poem, cum discută adesea, împărtășindu-și gîndurile unul altuia.

De curînd, îmi povestea prietenul meu, Poetul Nichita Stănescu, cum a fost condamnat de tribunalul lumii : „Stau în picioare, cu capul descoperit, / încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine / pentru ignoranță... / și nu pot, nu pot să descifrez / nimic, / și-această stare de spirit, ea însăși, / se supără pe mine / și mă condamnă, indescifrabil, / la o perpetuă așteptare, / la o încordare a înțelesurilor în ele însele / pînă iau forma merelor, / frunzelor, / umbrelor, / păsărilor".

Vînovățiile lui ? O, multe, foarte multe ! Și toate au fost recunoscute de Poet, fără ezitare. Iată o vină : „Stau între doi idoli și nu pot s-aleg / pe nici unul". Iată o altă vină : „Trăiesc în numele frunzelor, am nervuri, / schimb verdele pe galben și / mă las pierit de toamnă". Și alta : „Sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare, / senzația de ochi își caută o orbită". Și cîte altele !

Dacă este adevărat ce spun lingviștii (iar, dacă nu este adevărat, este oricum convenabil pentru a înțelege lucrurile) că „semnul" este o asociere consacrată între un semnificat și un semnificant, între un conținut și o expresie, principala vinovăție a lui Nichita este că n-a crezut în asta și a căutat toată viața să găsească conținuturilor o expresie și expresiilor un conținut : „Stau cu o lopată în mînă, între două gropi, / și nu pot, în ploaia mărunță, / să aleg prima pe care voi astupa-o / cu pămîntul mușcat de ploaia mărunță".

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TINĂRULUI SCRIITOR

Luminile „graiului" poetic

Poezii cantabile, melodioase, de sonoritați pure ce dezvăluie în Paul Balahur un suflet sensibil, capabil de filtrări afective în zona liricii de valoare, se întîlnesc în toate volumele, de la **Anotimpul corăbiilor** (1974), la **O ploaie de aripi** (1985). Descoperim în Paul Balahur un poet avînd cultul cuvîntului, într-o asociere a **graiului** cu **lumina**, dualitate cu sensuri constructive pentru poezie (excelent semnificată în lirica lui Ioan Alexandru). Paul Balahur înțelege poezia prin supremația logosului, într-o mișcare specifică a cuvintelor, fiind mereu atras de miracolul purității cuvintelor prin cîntec, extins asupra existenței : „Să cînte cine poate / pe viața lui să cînte, / lumina lui să fie / de rug mistuitor... /.../ Să cînte cine știe / că viața lui împarte / lumină din lumină / cu care și-a deschis / izvoarele spre ziuă / și viața peste moarte / / Pricina-ntemeierii / doar sufletele ni-s / să ceară păsări cîne / rămîne mai departe / pe lume să-și lucreze / pămîntul său din vis..." **(Întîmpinare VII)**. Copilăria, natura, sentimentul teluricului sînt incluse cîntecului poetic, pe care Paul Balahur îl dorește cantonat, mereu, în zonele purității : „Copii-poeți ce-aleargă / cu tortele de crin / se scurg ca o lumină / în brazde înapoi... // Și brazda-i e lumină / prin care iarăși vin: / trăim după măsura / pămîntului din noi" **(Întîmpinare I)**. **Anotimpul corăbiilor** simbolizează acest balans al timpului tranzitoriu, cînd pierderea candorii adolescenței n-a fost substituită, încă, de alt element edificator. Delicat și sensibil, poetul se lasă prins în jocurile grațioase ale verbului poetic, contaminat de puritatea vîrstei tinere. Prin **Făt-Frumos din grai** (1976), apropierea de poezia eminesciană este programatică, simbolul perfecțiunii versului marelui poet devenind tutelar pentru lirica sa. Poetul — **Făt-Frumos din grai** — este, deodată, născut și născător (din) de grai, ducîndu-și existența în teritoriul mirific al limbii române. Cînd alți poeți din generația sa sînt atrași de limbajul computerizat, de zgomotul înșiruirilor de cuvinte extrase din lexicul unor variate categorii, autorul volumului **Ce oră bate în univers** (1985)

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 2-a

TINĂR ÎN AGORA

CRONICA LITERARĂ

OCTAVIAN SIMU: «Prizonierul deşertului»

Prizonierul deşertului (Ed. Cartea Românească 1985) este un roman cu o scriitură supraetajată de tipul **Numelui trandafirului** de Umberto Eco, sau pentru a căuta un omolog apropiat din acelaşi spaţiu, al **Scribului şi închipuirea** de Dumitru M. Ion. Textul are o fabulaţie de suprafaţă, logic şi coerent dezvoltată epic, dar în palimpsest se scrie o altă sau alte istorii. Paralela cu **Numele trandafirului** poate fi însă extinsă prin similitudini şi diferenţe, mult mai departe, la nivelul structurii şi al construcţiei. Personajele principale ale ambelor romane sînt clerici şi fiecare dintre ele reprezintă un gen de spiritualitate, o mentalitate şi un spaţiu cultural tipologic ; unul este călugăr catolic şi simbolizează civilizaţia apusului, problemele, frămîntările şi dilemele ei într-un anumit moment istoric (Evul mediu timpuriu), iar celălalt este călugăr budist, circumscris lumii Orientului, surprinsă, ca o replică parcă, în aceeaşi perioadă temporală. Acţiunea primei cărţi se desfăşoară într-o mănăstire generică, ce este o **imago mundi** medievală, iar în **Prizonierul deşertului** o parte din evenimente este plasată în oraşul tibetan Lhasa, pentru religioşi un veritabil **centru al lumii.** Să consemnăm şi o simetrie inversă. Eroul din **Numele trandafiriuui** vine din afară, cu o bogată cunoaştere laică şi o experienţă de viaţă pe măsură, pentru a dezlega tainele mănăstirii, în timp ce Siong Pu, protagonistul celuilalt roman iese dintr-un spaţiu închis, Lhasa, cu templele şi grotele ei sfinte, pentru a se deschide spre lume şi a cunoaşte viaţa. De asemenea, cele două personaje au de îndeplinit cîte o misiune, sosirea unuia şi plecarea celuilalt fiind rezultatul unor hotăriri şi raţiuni supraindividuale. Amîndoi îşi îndeplinesc îndatoririle dar pe căi cu totul diferite ; primul ca urmare a eforturilor şi investigaţiilor metodice, dirijate de o conştiinţă hiperlucidă şi o procedură raţională inflexibilă, cel de-al doilea ca rod al hazardului, al purei întîmplări. Dar, în afara acestor paralelisme şi simetrii cu **Numele trandafirului,** multe dintre ele la nivelul retoric (structură, compoziţie, funcţii narative), al textului, romanul **Prizonierul deşertului** are un proiect şi un demers spiritual originale. De altfel, dacă Umberto Eco — din nou recurg la o comparaţie — a dovedit o erudiţie ieşită din comun în teologia şi civilizaţia medievală occidentală, Octavian Simu, autor al unei remarcabile lucrări despre civilizaţia tradiţională japoneză se arată un bun cunoscător al religiilor, istoriei şi mentalităţilor orientale din aceeaşi epocă.

Vorbeam la început de fabula textului şi de sistemul său de semnificaţii secundare. În teea ce priveşte schema epică ea aparţine codurilor narative ale romanelor de călătorie cu „morală filozofică" ale secolului al XVIII-lea. Un pelerin excută un periplu în spaţii geografice mai puţin sau deloc ştiute — motivul sau scopul călătoriei fiind simple pretexte pentru declanşarea acţiunii — trecind printr-o serie de situaţii, întîmplări, evenimente şi experienţe ce îl duc la descoperirea unei filozofii de viaţă specifice, sau la formarea unela personale, aproape totdeauna în contrast cu preconceptiile mediului uman şi social din care provine. Tot în maniera genului literar amintit, autorul recurge la procedeul manuscrisului găsit pe care el numai l-ar redacta şi l-ar înfăţişa cititorilor. Şi pentru a delimita şi mai clar spaţiul ficţional al celor relatate, scriitorul introduce încă o convenţie literară, de această dată de sorginte romantică ; confuzia timpului povestirii cu cel al trăirii, şi realitatea ca vis sau visul ca realitate. Aceste prefabricate literare rămîn însă, oarecum, exterioare textului, încadrindu-l ca o ramă, funcţia lor mărginindu-se, cum am spus, la conturarea teritoriului imaginar al cărţii ce cuprinde istorisirea unui fragment din existenţa călugărului budist Siong Pu, vieţuitor în marele imperiu mongol al lui Kubilai-Han. Naraţiunea propriu-zisă nu este greu de rezumat, ea avînd cursivitatea, coerenţa şi logica simplă, evenimenţială a romanelor de acest fel.

Înainte de a doua invazie a insulelor Cipingu (Japonia) de către armata vestitului împărat, soldată cu o înfringere catastrofală, Siong Pu, călugar în Lhasa, centrul religios al Tibetului primeşte un semn din partea lui Phags-Pa, mare preot budist şi demnitar la curtea Marelui Han, prin care i se cerea să vină la Kanbaluk, capitala imperiului. Scopul chemării era acela de a însoţi armatele mongole în campania lor din Cipingu şi a propaga acolo dogmele budismului. Smuls din existenţa sa umilă şi liniştită, Siong Pu, a cărui ocupaţie era de a copia sutrele cărţilor divine din bibliotecile templelor budiste (omologul călugărului scriptor din mănăstirile medievale creştine) va fi nevoit să străbată spaţii imense şi să înfrunte nenumărate primejdii pentru o misune care, în final, se dovedeşte a-i fi străină. Drumurile şi rătăcirile sale prin teritoriile nesfîrşite ale imperiului mongol nu numai că îl duc însă, la cunoaşterea vieţii în toată plenitudinea, diversitatea şi asprimea ei (de care fusese ferit un timp prin claustrarea religioasă), dar îi relevă şi o altă realitate istorică mult deosebită de ceea ce ştia din spusele (versiunea oficială) slujitorilor lui Kubilai-Han. Convins la început de învăţăturile dogmei sale, adoptată şi la curtea Marelui Han, pe care o credea a fi singura adevărată şi superioară tuturor celorlalte, el intilneşte pe drum un mahomedan isteţ şi hitru (un fel de Nastratin Hogea), ce îl învaţă lecţia toleranţei religioase şi a pluralităţii ideilor sociale şi politice. Nu numai concepţia religioasă a lui Siong-Pu se modifică în timpul lungului său periplu, ci şi imaginea despre strălucirea, prosperitatea şi puterea imeriului condus de Kubilai-Han se năruie treptat. Multe dintre întinsele sale provincii sînt pustiite de războaie şi rascoale, oraşele lor sînt în ruină, drumurile nesigure, călcate de tilhari, comerţul destabilizat, populaţia pauperizată şi supusă arbitrariului şi violenţei pentru a asigura bogăţia stăpînitorilor mongoli, autoritatea Marelui-Han fiind impusă doar cu ajutorul unui formidabil aparat represiv. Însuşi Kubilai-Han nu este numai monarhul luminat, aşa cum reiese din descrierea lui Marco Polo (care apare şi ca personaj episodic în carte), ci şi în egală măsură, un tiran necruţător şi lacom, fanatic al ideilor sale, înconjurat de miniştri corupţi şi linguşitori, inlăturind pe toţi cei ce i se opun sau îi arată greşelile de strategie politică. Acest text al descoperirilor şi revelaţiilor succesive ale lui Siong-Pu, de-a lungul şi la sfîrşitul călătoriei prin imperiul Marelui-Han, care seamănă mai mult cu o interminabilă rătăcire de la Lhasa la Kanbaluk, este scrlitura imersă ce se constituie sub naraţiunea de suprafaţă. La un grad mai înalt de abstractizare **Prizonierul deşertului** este romanul unui om al condeiului, rupt de la rosturile lui firesti, aruncat în valurile unei istorii tulburi, ostile, şi dobîndind o lecţie de cunoaştere a existenţei, amară şi pesimistă. Îl salvează totuşi întoarcerea la vocaţia şi menirea lui iniţială. Luat ostatec împreună cu rămăşiţele armatei mongole de către japonezi, el este singurul cruţat pentru erudiţia lui şi trimis la un templu budist din insulă. Este şi aici o morală : a spiritului care supravieţuieşte seismelor sociale şi politice. Acest roman interior este scris cu suplete intelectuală şi remarcabilă informaţie, în schimb romanul exterior este deficitar sub raportul imaginaţiei materiale şi al capacităţii de evocare a amănuntului istoric. În totul, **Prizonierul deşertului** este o carte interesantă şi originală în peisajul prozei noastre actuale.

Paul Dugneanu

URARE

Romul Munteanu împlineşte 60 de ani. In iarba veselă şi fantastică, în amplul spaţiu al tinereţii noastre, visinii adună purpură şi mantaua împăratului umblă singură după altoiuri noi. Nu e urit să urci în visul vîrstelor bogate, dar, păcat, nici una nu e fără de moarte. Marea neaplecare la rău, de care e străbătută viaţa lui Romul Munteanu, îl situează de partea celor născuţi să-şi joace fericirea, pierzînd. Pentru mine, el reprezintă acea minune din fiinţa lumii care gîndeşte că nimeni nu are dreptul să acuze şi să pedepsească pe nimeni atîta vreme cît aparţinem, egali, miraculosului verb a fi. Profesorul şi criticul, zămislit în marele război al liniştii ce nu se stinge de mii de ani în bibliotecile latinităţii şi arde veşnic roşu în Ardeal, nu se vor împlini niciodată în pietrificarea surisului ; o boare uimitoare, frunză sunînd. Marea întrind în asfinţit, iluzia deschizînd cartea Speranţei, bourul Moldovei căutînd lauda vinului, fluierul Ianculuj mişcînd munţii, toate-i colindă melancolia ; şi apoi rîde vesel, trecere de Orient pe sub arcadele Europei. Pentru că viaţa e oricum frumoasă la toate vîrstele şi ne duce în ispită către lemnul scump al bucuriei. La 60 de ani, Romul Munteanu umblă cu picioarele goale prin mirişteea ideilor, pentru că prin lanul de grîu nu se mai poate, grîul a fost cosit în secolii vechi. Sus, în foişorul albastru, sau în pîcla depărtării, dreptatea creşte ochi de venin. Dar în toate dragostele e atîta amar încît anii se adună, la schimb, cu gnomii verzi într-un ospiciu al naivilor. La 60 de ani e treaba santei şi a cailor, iar treaba ta e să aduci iarna, drumul, fîntîna, ieslea, hanul, soba şi povestea de sub flacără, să spargi copci în gheaţă, ca să respire peştele purtînd apoteoza Dunării, şi mai trebuie, da, mai trebuie să rizi nestăpînit de ceea ce e rău în lume. La 60 de ani e mai greu de trei ori decît la 20 de ani. Nici-o supărare, Romul Munteanu cunoaşte bine adevărul vieţii care e munca şi lupta.

Sceptic la bine, cinic în înfrîngeri, ghemuit în suferinţa trădărilor, ridic pentru Romul Munteanu un pahar cu vin galben (amîndoi iubim dealurile subcarpatice) şi, din cotul unde Dunărea rupe din fruntea Brăilei, dăruindu-i nemurire, îi urez încă mulţi ani luminaţi de tainele şi-n desfriul aurului Transilvaniei, de necuprinderea pustiului în durere. El, care se apleacă pe carte ca deasupra inimii, va fi, n-am nici o îndoială, prezent la masa anului 2000 mihnit că pasărea tinereţii noastre va fi pierdut prea multe boabe de sînge prin turmentările veacului XX sau pe zăpezile lui.

Era dreptul şi datoria noastră, totuşi. Mileniul trei va fi al oamenilor.

Ar trebui !

Fănuş Neagu

CARTEA DE DEBUT

POVESTIRI CU GUST ARHAIC

Proza scurtă trece fără îndoială printr-un anotimp fast al ei în literatura tinerilor, impunînd în ultima vreme, spre deosebire de poezie, o seamă de scriitori de certă vocaţie. Printre cei aflaţi la prima carte, numele lui Gheorghe Bogorodea *) se cuvine pe bună dreptate reţinut ca al unui prozator demn de toată atenţia, nu atît prin mijloacele povestirilor — tradiţionale în bună măsură — şi nici chiar prin lumea aparte a cărţii sale — aspră, elementară (muncitori forestieri, ţărani aprigi), situată într-un cadru arhaic, primordial : munte, pădure, satul antebelic —, cît printr-un unghi insolit de a aborda universul întîmplărilor, conferindu-le, dincolo de realitatea lor austeră, dură, un aer fantast, enigmatic prin tensiunea unor deznodăminte dramatice, în vecinătatea senzaţionalului liric, aproape romantic, al povestirii magice voiculesciene ; deşi „fantastică" propriu-zis nu e decît proza care dă titlul volumului : **Cocoşul** (finalul „miraculos" din **Magazinul de mobilă** neatingîndu-şi ţinta estetică).

Din piesele primului ciclu al cărţii (al doilea e mai puţin izbutit, cele patru povestiri rămînind, atît tematic, cît şi scriitoriceşte, în sfera banalului şi platitudinii) se desprinde o atmosferă aparte — în creionarea căreia vedem originalitatea tînărului prozator — bîntuită parcă de forţele necunoscute ale unei fatalităţi tragice ce-i stăpîneşte pe eroii întîmplărilor trăite pasional, paroxistic apropape, între mari repere existenţiale : muncă, dragoste, luptă, moarte — încercări crincene în care-şi dovedesc bărbăţia, tăria morală, curajul de a înfrunta o soartă care nu are nimic blînd în ea. Oamenii sînt colţuroşi, dîrji, tăcuţi, nu le trece nimeni înainte, viaţa nu i-a deprins cu sentimentalisme de prisos : gesturile tandre ori scurtele confesiuni se produc doar în momentele cruciale ale existenţei lor. Chipurile cioplite parcă în lemn, asemeni unor lucrări de Vida Geza, ascund o bogată şi intensă viaţă lăuntrică arsă de frămîntări, hotăriri definitive, doruri neştiute şi speranţe înşelate, consumate cu discretă demnitate, uneori, ca în balade, în tovărăşia unui cal ori ciine credincios. În multe povestiri eroii sau personajelemartor sînt copii sărmani surprinşi la ceasul timpuriu al unor amare iniţieri în codurile maturităţii. Dincolo de o înclinare spre melodramă, Gheorghe Bogorodea se arată interesat psihologiceşte de această criză a sensibilităţii adolescentine : în **Drumul,** Petre află cine-i este tatăl doar în clipa morţii năpraznice a acestuia ; în **Fuga,** Ionuţ zace două săptămîni în spital după ce a asistat la o veche răzbunare în echipa unde se angajase ; în **Dimineaţa,** Mihai trece proba luptei într-o circiumă cu cel mai rău om din sat ; în **Prinzul,** un copil de 14 ani, orfan de tată, nu poate suporta obiceiul maistrului Lazăr — un uriaş iute la fire căruia toţi îl ştiu de frică, om cu suflet, dar care înjură tot timpul — şi jignit de vorbele lui îl izbeşte cu un sapin, iar cît acesta e ameţit fuge ajutat de oameni, povestire din care transcriem finalul : «Lui Lazăr nu i-a trecut supărarea dar din ziua aceea n-a mai înjurat pe nimeni. Şi nu că i-ar fi fost frică. Nu. „Aşa ceva nu se întîmplă de două ori în viaţă". În omul acela mare tresărise ceva. „Cum îl cheamă, bă, Nelule, pe nenorocitul tău de negot ? De fapt n-are nici o importanţă, dar ştiu c-o să-l frămînte viaţa ca pe un aluat. Cu un suflet ca al lui nu ajungi nicăieri».

Adie în aceste povestiri „tradiţionale" scrise cu economie de cuvinte, simplificate pînă la esenţial, un aer nu vetust, ci străvechi. În senzaţionalul evenimentelor petrecute în mijlocul naturii stihiale plutşte o tensiune tragică de destin şi mit arhaic care ar putea anunţa un prozator de forţă în Gheorghe Bogorodea, dacă autorul va şti să-şi exploreze acest filon epic cu măsură, fără a cădea în efecte literare ieftine.

Alexandru Condeescu

*) **Gheorghe Bogorodea : „Cocoşul", Editura „Scrisul Românesc", 1985**

VIAŢA CĂRŢILOR

ARTA VECHE ROMÂNEASCĂ

În cunoscuta serie „Comori de artă din România" a apărut de curînd o nouă carte*) de o valoare deosebită, semnată de Marin Matei Popescu. O lucrare ce urmăreşte un mileniu de artă, de la perioada premergătoare întemeierii statelor feudale româneşti, pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Cartea este dedicată sculpturii medievale în piatră şi prezintă locul şi rolul acestei arte între celelalte. Studiul, elaborat într-o modalitate sintetică, dar cu aplicate analize ale fenomenului artistic în ceea ce are caracteristic dar şi în ceea ce reprezintă excepţii, explicitează evoluţia artei prin motivaţiile ei istorice. Textul analizează raporturile dintre ornament şi concepţia arhitecturală, semnificaţia elementelor decorative, modificările repertoriului de motive şi reprezentări. O primă etapă este aceea încheiată în pragul secolului al XVII-lea, perioadă cu „caracter acumulativ", ce se defineşte printr-o „largă paletă de motive eclectice, cu precădere geometrice şi vegetale, inspirate de arta bizantină", din arta Orientului caucazian şi arab sau, mai rar, din arta occidentală. Ultimele două secole ale „mileniului feudal" se disting prin trei sub-etape, una de apogeu (ce corespunde epocii lui Matei Basarab — Vasile Lupu şi Cantacuzinilor munteni), epoca brîncovenească şi cea postbrîncovenească. Aceste două din urmă secole se caracterizează prin faptul că „forjînd în creuzetul propriei sensibilităţi fondul de motive străvechi cu elemente preluate (...) ornamentica românească şi-a creat un mod personal de manifestare, caracterizat prin simţul măsurii, prin calităţi expresive şi de echilibru. Cele patru capitole ale lucrării prezintă un mare număr de informaţii istorice referitoare la vechii meşteri şi arta lor, la începuturile sculpturii în spaţiul carpato-danubian, la „veacurile unor împliniri de seamă" şi la sculptura ultimelor secole ale evului mediu românesc. Evoluţia sculpturii în piatră este urmărită faţă cu faţă, în ansamblu, cu exemplificarea prin realizările reprezentative sau excepţionale, într-un studiu pe cît de ştiinţific argumentat, pe atît de cursiv şi atrăgător, a cărui lectură procură o reală satisfacţie.

Un foarte bogat, divers şi interesant material ilustrativ, de o remarcabilă calitate a fotografiei (prin tehnică şi unghiuri revelatoare) susţine demonstraţia textului. Faţade, coloane, portaluri, ancadramente, chenare, rozete, steme, pisanii, balustrade, sarcofage şi lespezi funerare, fotografiate în ansamblu şi în detaliu atestă frumuseţea, varietatea, influenţele şi sintezele artistice ale sculpturii româneşti a evului mediu.

În finalul studiului autorul arată că de la lucrările „care fac trecerea între decorativismul medieval şi figurativul de mai tîrziu avea să pornească apoi sculptura românească modernă". În răstimpul unui secol (XIX—XX) acest gen artistic şi-a depăşit întîrzierile, „sub dalta unor meşteri ca Paciurea sau Brâncuşi piatra dobîndind valori perene în patrimoniul artelor româneşti şi universale". Însoţită de un catalog al monumentelor (ce începe cu unele complexe rupestre), cu un aparat de note bogat, cartea are o dublă valoare : ştiinţifică şi estetică. Este una dintre acele lucrări care ne reprezintă într-o imagine foarte cuprinzătoare, cultura şi civilizaţia noastră într-un mod cum nu se poate mai convingător, pentru noi înşine şi pentru restul lumii.

Gheorghe Buluţă

*) **Marin Matei Popescu : „Sculptura medievală în piatră din Ţările Române", Editura „Meridiane", 1985.**

TRATAREA POETICĂ A REALULUI

Mărturisesc a fi început lectura acestui volum de reportaje*) fără „tragere de inimă". În locul stărilor „melodrampoetice" ale unui autor ce „poetizează" realitatea am descoperit — cu o încîntare ce a răsplătit lectura celor peste 150 de pagini ale cărţii de format redus, dar de o incandescenţă ideatică majoră — un autor lucid şi sensibil care-şi structurase cu inteligenţă volumul său printr-o tratare poetică a realului. Victor Rusu ştie nu numai să aleagă faptul semnificativ al unei realităţi „explozive" în semnificaţii, dar şi să-i găsească „perspectiva literară" care ridică la rangul de exponenţă fapte aparent obişnuite din „fantastica realitate".

E dificil (sau nedrept) a selecta doar u n e l e din secvenţele cărţii. Fiecare — începînd de la setea definirii unui t o p o s primordial („Ostrovul Mare la vîrsta luminii"), trecînd prin secvenţele dedicate „Oamenilor-stea" de la Porţile de Fier II, prin „File de cronică" (gravînd în pagina tipărită, ca pe marmora unui monument ridicat către posteritate, emoţionantele mărturii despre eroismul dorobanţilor mehedinţeni) şi pînă la „Însemnări de reporter" (de o mare puritate şi sobrietate mărturia acelei învăţătoare din comuna Livezile care spune cu o exemplară modestie : „Am crescut oameni.") — fiecare secvenţă are locul şi rolul ei ingenios gîndite de autor în arhitectonica volumului său.

„Însemnări mehedinţene" este o carte care nu se încadrează — spre meritul ei — în „canoanele tradiţionale" ale reportajului.

Ioan Iacob

*) **Victor Rusu : „Însemnări mehedinţene", Editura „Scrisul românesc". 1986.**

BREVIAR

■ **„GUSTUL LIVEZII"**, se intitulează cea mai recentă apariţie din cadrul apreciatei colecţii de proză scurtă a Editurii „Facla". De data aceasta, elementul inedit constă în faptul că volumul face loc în sumar unui număr de opt tineri autori debutanţi, de a căror prezenţă în paginile publicaţiilor literare, sincer vorbind, nu ştim aproape nimic. Judecind după împrejurarea ca povestirile şi schiţele fiecăruia dintre ei sînt tutelate de un titlu generic, avem temeiuri să presupunem că selecţia se bizuie de fiecare dată pe un întreg volum personal prezentat editurii. Faptul e demn de reţinut, întrucît, pornindu-se de la o asemenea situaţie editorul (redactor Ion Anghel) a dispus de suficientă materie din care a ales piesele cele mai izbutite ; ceea ce de altfel se confirmă şi la lectura culegerii, remarcabilă prin ţinuta ei artistică generală. Lectura întregii cărţi învederează totodată atenta valorificare a criteriului unităţii în diversitate în ceea ce priveşte modalităţile narative care, în esenţă, gravitează în jurul unei viziuni realist-moderne. Tematic, lucrurile se înfăţişează la fel, întrucît avem de-a face cu o proză de inspiraţie direct actuală, traversată în principal — şi aceasta pare a fi linia programatică a iniţiativei — de atracţia pentru universul rural contemporan, cu valorile lui umane perene, circumscrise unui timp istorico-social decisiv marcat de marile mutaţii proprii civilizaţiei socialiste. Dar iată şi numele tinerilor autori despre care ne place să sperăm că — cel puţin despre o parte dintre ei — se va mai auzi : Iosif Costinaş, Dana Dinu, Gheorghe Jurma, Florian Mihăicea, Alexandru Moraru, Ovidiu Pecican, Lucian P. Petrescu, Nicolae Rotaru. Dat fiind că ne aflăm în prezenţa unei culegeri de debut, socotim că ar fi fost cit se poate de utilă o introducere critică sintetică şi chiar inserarea unor succinte notiţe biobibliografice menite a satisface curiozitatea firească a cititorilor referitor la identitatea celor opt tineri prozatori.

■ **„FOAIE LITERARĂ".** Primim de la Buzău un nou număr al „foii" astfel intitulate aparţinînd binecunoscutului cenaclu „Al. Sahia" de pe lîngă Casa de cultură a sindicatelor Buzău, condus de pasionatul profesor Constantin Petcu, el însuşi poet de certă vocaţie, căruia de curînd i-a apărut întîia carte : **În aşteptate,** Editura **Litera.** „Foaie literară", nr. 8 din 1985, oglindeşte cu pregnanţă fructuoasa activitate a membrilor cenaclului buzoian, semnăturile fiind numeroase, fie că este vorba de poezie (Marin Ifrim, Sorin Lalu, Costin Petron, Ion Iacob, M. Macovei, cărora li se alătură, în calitate de oaspeţi ai cenaclului, poeţii Bucur Chiriac, George Vulturescu şi Gheorghe Andrei), de proză (Grigore Buga, un narator cu frumoase şanse de afirmare, C. Rusinescu şi Sorin Lalu) sau de eseul critic (acutul comentariu al lui C. Petcu pe marginea romanului **Adam şi Eva** de Liviu Rebreanu). De semnalat, în fine, succintul dialog cu Ion Rotaru, semnificativ prin însuşi titlul său : „Prea multă teorie ! Eu sînt istoric literar".

■ **CENACLUL „VIAŢA MILITARĂ"** constituie un adevărat laborator de creaţie literară, ale cărui roade se vădesc şi în paginile de cultură şi artă ale cunoscutei şi apreciatei publicaţii. Astfel, în ultimele numere ale „Vieţii militare" cititorii sînt întîmpinaţi cu succinte comentarii referitoare la activitatea cenaclului (şedinţe de lucru, întîlniri cu cititorii, prezentări de noi cărţi, simpozioane etc.). însoţite de cicluri de versuri ori de bucăţi în proză selectate din recolta artistică a autorilor care citesc şi sînt comentaţi aici. Sub acest din urmă aspect, se remarcă poemele lui Vasile Ursache, Vasile Moldovan şi Ion Ţepelea, prezenţi în paginile ultimelor numere ale revistei. Condus de prozatorul Radu Theodoru, cenaclul „Viaţa Militară" este frecventat în mod curent de apreciaţi poeţi, publicişti, prozatori şi reporteri precum Ion Jianu, Adrian Mierluşcă, Nicolae Boghian, Vasile Preda, Ion Florin Cosma, Valeriu Pricină, Liviu Vişan, Emil Almăşan, Marius C. Nica, Constantin Strună. Sînt prezenţi ca invitaţi, în numeroase rînduri, prozatorii Mircea Constantinescu şi Horia Aramă, criticii Nicolae Ciobanu şi Petre Răileanu.

Cronicar

DEZBATERE ŞTIINŢIFICĂ INTERDISCIPLINARĂ

■ **ADEVĂRUL ŞTIINŢIFIC** modern aduce în orizontul conştiinţei teoretice dialectica determinaţiilor obiectului şi subiectului printr-o cercetare pluridisciplinară. Epistemologia joacă un rol unificator în cadrul acestei cercetări. Dar nu din afară, ci din interiorul cercetării. Călăuziţi de aceste idei, cercetători aparţinînd diferitelor domenii de cercetare regîndesc adevărurile categoriilor şi legilor în acord cu actualul nivel al cunoaşterii ştiinţifice, pentru a face loc noului în universul teoriei. În ziua de 20 februarie a.c., **Cercul teoretic al Institutului de filosofie** a inaugurat o dezbatere ştiinţifică pe marginea categoriei de **materie,** realitate materială. Referatul : **„Conceptul de realitate fizică din perspectiva epistemologiei dialectice moderne"** (prof. univ. dr. Ion Dima de la Facultatea de fizică şi dr. Ion Stroie) a fost punctul de plecare al acestei dezbateri deosebit de interesante prin direcţiile pe care le-a evidenţiat în cercetarea interdisciplinară. Mai mult : a fost pusă în evidenţă o modalitate productivă între fizică şi filosofie. Nu vom încerca să rezumăm nici conţinutul referatului şi nici pe cel al intervenţiilor la obiect, dar vom spune că o idee esenţială a fost aceea că fizica modernă şi filosofia materialist dialectică nu se opun, ci se presupun dialectic în cercetarea legilor realităţii ; că conceptul de **realitate fizică** al fizicii moderne ne deschide spre **realitatea dialectică** a universului, spre elaborarea conceptului mai general de existenţă ; că prioritatea realităţii fizice moderne nu mai presupune reducţia varietăţii realităţii, ci integrarea ei într-un concept mai general, deschis. În plus : s-a subliniat rolul pe care-l are conceptul de realitate fizică al fizicii noi în regîndirea **conceptului de natură.** Se ajunge astfel la un mai adecvat concept al dialecticii naturii, al dialecticii materiei, realităţii obiective. Au participat la discuţii filosofi, fizicieni, biofizicieni, logicieni, istorici ai filosofiei, antropologi : Ştefan Popescu, Cornel Damian, Emanoil Ancuţa, V. Eşanu, Belea Andrei, I. Blomenfeld, Ion Tudos-scu, Crizantema Joja, Simion Ghiţă, Gh. Epure, Victor Săhleanu.

Desen de Benone Şuvăilă

„SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM" — 195

Urmare din pag. I

căruia trebuie să i se arate situaţia deplorabilă a românilor din Transilvania şi totodată să se ceară remedierea ei.

Cum românilor nu li se recunoştea atunci nici originea romană şi nici calitatea de naţiune, utilizînd datele istorice cunoscute, Supplexul arăta mai întîi împăratului originea şi vechimea poporului român şi totodată vechile sale drepturi răpite de opresori. „Naţiunea română — se arăta în fruntea memoriului — este azi cea mai veche dintre toate naţiunile din Transilvania, fiindcă îşi deduce originea de la coloniile romane, pe cari le făcu împăratul Traian în Dacia, la începutul secolului al II-lea".

„Nu venetică — se arăta mai departe în Supplex — cum susţineau adversarii românilor — ci veche, şi cu mult mai veche decît toate celelalte este naţiunea românilor în Transilvania... ea cere să fie pusă din nou în folosinţa drepturilor civile şi regnicolare pe care nu i-a luat-o nici o lege, ci vitregia timpurilor". Revendicările cuprinse în memoriu erau următoarele : Ca numirile odioase şi pline de ocară : toleraţi, aşa erau socotiţi atunci românii, admişi, nesocotiţi între stări (clasele sociale) şi altele de acest fel, care, ca nişte pete din afară, au fost întipărite fără drept şi fără lege pe fruntea naţiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate şi desfiinţate în chip public ca nedemne şi nedrepte, naţiunea română, renăscută, să fie repusă în folosinţă tuturor drepturilor civile şi regnicolare ; în consecinţă, Naţiunii suplicante să i se restituie între naţiunile regnicolare acelaşi loc pe care ea l-a ţinut".

În continuare se cerea ca şi clerul ortodox să aibă aceleaşi drepturi ca şi clerul celorlalte confesiuni (maghiari, saşi şi secui). Mai departe memoriul cerea ca „atunci cînd se fac alegeri de slujbaşi şi deputaţi în dietă sau numiri în slujbe la dicasteriile aulice şi provinciale să se procedeze în chip just **la punerea în slujbă în număr proporţional a persoanelor din această naţiune".**

Memoriul cerea în acelaşi timp ca toate denumirile de localităţi, ape, etc. să fie păstrate în raport cu vechimea lor şi cu etnicitatea populaţiei în preajma căreia se află.

În încheiere se cerea ca toţi locuitorii principatului fără vreo deosebire de naţiune sau religie, trebuie să se folosească şi să se bucure după starea şi condiţia fiecăruia, de aceleaşi libertăţi şi beneficii şi să poarte aceleaşi sarcini pe măsura puterilor lor.

Deşi împăratul a respins Supplexul, trimiţîndu-l spre apreciere dietei Transilvaniei, care l-a respins şi ea, totuşi el va rămîne pentru politica românilor ca principalul ax spiritual şi ideologic pînă la 1848, cînd pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj se va proclama independenţa naţiunii române. Asupra acestui memorabil act a scris o voluminoasă şi substanţială monografie profesorul academician David Prodan de la Cluj.

În acest an se împlinesc 195 de ani de la redactarea şi înaintarea Supplexului. Secolul al XVIII-lea a fost astfel, şi pentru români, un secol revoluţionar, care a deschis calea unirii şi independenţei sale.

Luminile „graiului" poetic

Urmare din pag. 1

rămîne statornic **graiului,** conştient că gravitatea marilor atitudini nu stă în facilitatea limbajului. Poetul îşi poartă destinul cu conştiinţă şi semeţie, rostind, cu gîndul la apăsarea responsabilităţii, „eu duc mai departe o veste / Vorbită de-o gură mai pură" **(Călătoria cu dirijabilul),** lăsînd să se observe proiecţia spre o poezie a substanţei, într-o permanentă intenţie a formelor perfecte. **Poeziile după Eminescu** sînt un mod de verificare al propriei atitudini poetice. Multe pornesc de la motivele eminesciene : „De-or veni copii să-mi ceară / Sufletul topit în oase / Pentru flori fără miroase / De pe pajiştea lunară. // M-aş ruga de ei, copii, / Duceţi-mă-n-car de fluturi / Dincolo de inceputuri / Unde să-nvăţ a muri // Cum se-nvaţă a muri : / Prins cu totul în ţesuturi / De polen ceresc să scuturi / Cringul stelelor — făclii — // Impletînd luminile / Goalele cu plînele // Că la nunta mea în goluri, / Maică bună, stele nu-mi / Vor cădea — cu alte stoluri / Mă ridic în alte lumi..." **(Făt-Frumos din grai).**

După o cantonare în zone luminiscente, se produce alunecarea spre somată, cînd întrebările primesc tremurul incertitudinii, al viitorului necunoscut. Stilul poeziilor rămîne, totul se ordonează în aceleaşi forme pure şi perfecte. **Ce oră bate în univers?** este o întrebare a unor atitudini extinse pe mari registre. Toate elementele sînt chemate înspre elucidarea unui drum al viitorului : „Tu, soare fraged, ai să poţi rămîne / O zi întreagă-n cerul vinovat? / Mai bine-ai răsări cu mine miine, / Cînd orele se vor fi schimbat, // Cînd vei putea învăpăia gheţarii / Cu focul tău năpraznic în amiezi / Şi dincolo de vechile hotare / O lume nouă să întemeiezi. / Opreşte, dacă poţi, să nu mai bată / În întuneric, orele tîrzii / Peste această lume vinovată... // Redă speranţa celor ce vor fi / Întreaga lume-a fost mobilizată / De-o singură istorie la zi...". **(Eul planetar).** Adesea poeziile prind ton de elegie, într-o adîncire în sine pe traseul cercurilor vieţii : „Revinde-ţi, toamnă, lemnul de corăbii, / Semînţele încarcă-le în saci, / Dă de mîncare ultimelor vrăbii ; / Prefă-te că-i tîrziu! să te prefaci... // Întinde pod de raze peste ape, / Îndeamnă morţii să migreze lin / Şi nourii să-ţi vină mai aproape / Şi ei, impovăraţi de toamnă, vin... // De-acum plutim pe valuri înapoi, / Cu toamna asta ne-adîncim în noi / Precum un cimp înconjurat de maci... // De-atîta toamnă urmele s-au şters! / Ce oră bate oare-n univers? / Prefă-te că-i devreme! Te prefaci". **O ploaie de aripi** adînceşte, prin toate ciclurile, acest tip de viziune **(O ploaie de aripi, Cînd am făcut cu lumea? Balada cifrei cîştigătoare, Vînătoare de inorogi).** Se produc stranii metamorfoze, ca în **Peştii-mimoză,** vietăţi ciudate, care iau forma oricăror lucruri, totul trecînd uşor de la concret la abstract / Dacă te striga, să nu te-arăţi — / Peştii imită singurătăţi / Şi dintr-odată nu vei mai fi / De-or să te vadă ei într-o zi...". În alt loc ploaia — **Ploaie de aripi** — se schimbă din element al fecundităţii în unul al sterilităţii : „Dacă mai plouă, o să ucidă / Sufletul lumii sterpul potop — / Ca o mumie, în piramidă, / Sub munţi de aripi am să mă-ngrop...". În aceste priviri inverse, în limitele subiectivităţii, orice imaginaţie poate transcende în realitate : „Să nu spuneţi că vă altceva decît văd / ochii mei bolnavi de o fata morgana / mai reală ca voi, şi doar faptul că ea / mă visează vă face să fiţi. /.../ Numai pentru că ea vă visează / aveţi dreptul să fiţi / toleraţi de o moarte indiferentă. / Altfel nu. / Să nu spuneţi că văd altceva decît văd" **(Fata morgana).** Acest volum de poezie este plin de adînci simboluri, care au fost doar bănuite în cărţile anterioare, şi lasă largi posibilităţi de interpretare. Asumîndu-şi prin această profunzime spaţiul poeziei, Paul Balahur cantonează în primele linii ale liricii tinere.

Desen de Raluca Grigorcea

CU IBRĂILEANU

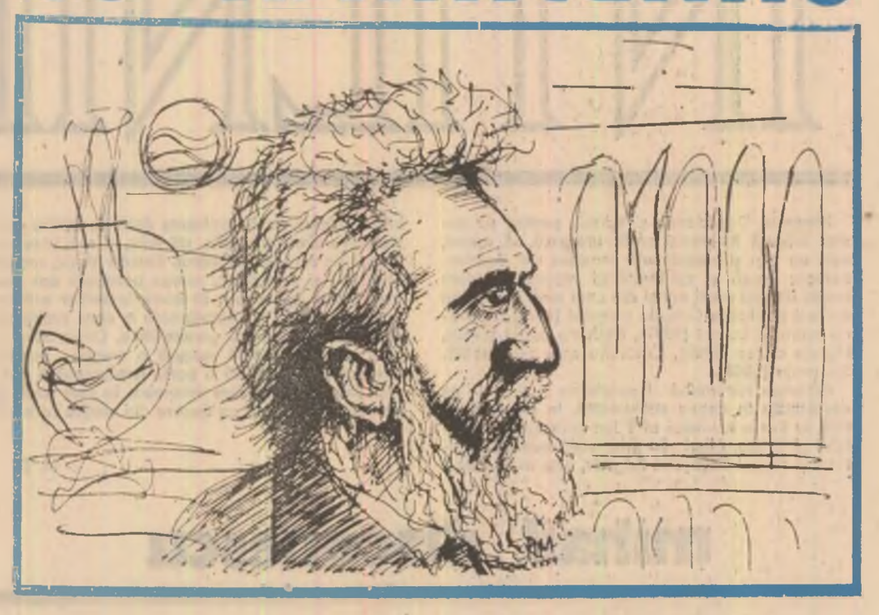

Desen de Mihai Panzaru Pim

LA VĂRATIC

Sînt peste pătruzeci de ani de atunci... Era în a doua jumătate a lunii august 1922, anul cînd l-am cunoscut pe D.D. Pătrăşcanu şi apoi, pe căi diferite, ne-am dus amîndoi la Văratic. Eu mă duceam întîia dată la Văratic. Eram singur. Într-o zi, înspre seară, o familie de care mă apropiasem din îndemnul maicilor la care eram „musafir" îmi spuse:

— Noi mergem la poştă. Hai cu noi !

Pe vremea aceea poşta era în localul primăriei, la km 3 lîngă ocolul silvic, adică în afară de hotarele mînăstirii. Pe atunci, cum intrai în curtea primăriei, în partea stîngă, era terenul de tenis, unde domni şi doamne, adică protipendada, mai toţi tineri, îmbrăcaţi complet în alb, jucau tenis; iar în partea dreaptă era un loc liber unde în cursul săptămînii, sub nişte salcîmi înalţi se împărţea poşta, iar duminica era hora satelor de lîngă mînăstire.

Tot drumul de la Pădurea de Argint şi pînă la înalta poartă de stejar era locul de plimbare de seară şi zeci şi zeci de „musafiri" umpleau drumul străjuit de brazi şi de cireşi amari, se revărsau în „ograda mînăstirii" (tineretul se juca printre căpiţele de fin), forfoteau în Pădurea de Argint, la ceasul acela literalmente scăldată de soarele din preajma inserării. Auzeai conversaţii animate, cîntece fredonate pe jumătate, risete, glasurile jucătorilor de tenis, pocnetul mingiilor lovite, strigăte amicale.

Cei mai nerăbdători dintre „musafiri" se plimbau pe drumul spre Agapia, sau porneau înspre Dealul Cioarei în întîmpinarea celor doi poştaşi de pe atunci: Radu şi Munteanu. Primul, slab şi negricios, cel de-al doilea la fel de mărunt, dar rotofei la faţă,

Plimbarea aceasta dura pînă cînd se auzea un corn sunînd prelung în depărtare şi apoi, după puţină vreme, de pe Dealul Cioarei se vedea limpede coborînd la vale o căruciorară în miniatură cu un căluţ. Atunci, deşi mai dura pînă sosea poşta, din toate părţile auzeai :

— Vine! Vine! Vine! Repede!

Şi toţi, izolaţi sau în grupuri, se îndreptau în grabă spre primărie, în speranţa că vor fi primii care-şi vor primi corespondenţa, ziarele. Şi căruciorara sosea parcă împinsă şi adusă în triumf de cei ce-i ieşiseră înainte şi imediat era înconjurată, luată cu asalt de musafiri, încît bietul poştaş abia izbutea să se descurce uneori.

În după amiaza aceea plouase, o scurtă ploaie caldă de vară şi copacii cu milioanele şi milioanele de stropi de apă pe ramuri, străluceau în soare ca încărcaţi cu diamante.

Poşta venise atunci cînd noi am ajuns, dar eu nu aşteptam nici o scrisoare. De aceea asistam la jocul care se joacă pretutindeni; cei ce primeau scrisori se bucurau şi se grăbeau să le citească, cei ce aveau multe scrisori erau invidiaţi, cei uitaţi se întristau o vreme.

Mă uitam înspre mînăstire şi înspre munţi, de unde veneau valurile înserării, cînd, deodată, am văzut venind prin mijlocul drumului o siluetă ciudată şi singuratică, un om de statură mijlocie, cu barbă, cu o lungă pelerină neagră, cu o pălărie tot neagră cu boruri largi trasă pe ochi şi în mînă cu un solid baston de munte. Însul mergea repede de parcă ar fi întîrziat la o întîlnire, sau s-ar fi temut să nu fie oprit de vreun inoportun dacă merge mai încet.

L-am urmărit cu ochii pînă cînd a trecut dincolo de Pădurea de Argint, luînd-o pe drumul spre Bălţăteşti. Părea înalt în lunga lui pelerină. Nu ştiam cine este şi mă întrebam, cine poate fi. Cineva de lîngă mine spuse altuia, tot pe lîngă mine, cu indiferenţă:

„Un aiurit! E zăpăcitul ăla de Buzoianu. Parcă aşa îl cheamă... sau Gălăţeanu... E unul care are ce are cu cocoşii maicilor... Îşi face plimbarea de seară... Îi place să umble ca huhurezii"...

Nu ştiam cine este, dar în aceeaşi clipă mi-am dat seama că „aiuritul" şi „zăpăcitul" trebuie să fie una şi aceeaşi persoană cu însul din incinta bisericii Sf. Ion pe care noaptea, cînd treceam spre casă, îl vedeam plimbîndu-se mereu de la un capăt al cerdacului la celălalt, însul căruia în întuneric nu-i vedeai decît ţigara aprinsă, însul despre care unii musafiri se întrebau ce-o fi cu el, de ce boală o fi suferind de nu îşi găseşte liniştea, iar alţii îl considerau că este cam într-o ureche.

După o jumătate de ceas l-am revăzut venind cu acelaşi pas şi tot prin mijlocul drumului, de parcă s-ar fi ferit de lume — de data asta însă înspre mînăstire. M-am uitat după el cum se pierdea în înserarea tot mai deasă pînă cînd, din pricina configuraţiei terenului, nu l-am mai văzut. Am încercat o strîngere de inimă... Era dureros să-l vezi trecînd singuratic, cînd atîta viaţă, atîta riset, atîta mişcare era în jurul lui.

Şi l-am văzut mereu numai pe înnoptat şi singur, pînă cînd a sosit D. D. Pătrăşcanu cu o parte din familia lui.

Atunci am aflat că necunoscutul se numeşte Ibrăileanu. Numele îmi era cunoscut căci îl întîlnisem în cele cîteva numere din revista „Viaţa Românească", pe care începusem s-o colecţionez.

Apoi cîteva seri la rînd i-am văzut pe amîndoi plimbîndu-se împreună cu familia spre Pădurea de Argint. Înainte mergeau fetele, Zizica Pătrăşcanu şi Maricica Ibrăileanu, amîndouă braţ la braţ şi cap lîngă cap, rizînd şi spunîndu-şi taine de-ale lor; apoi veneau doamnele în pas de plimbare, serioase, cu toalete închise la culoare şi, la sfîrşit, discutînd, Pătrăşcanu, cu bastonul ţinut la spate, cu capul aplecat spre Ibrăileanu, ca să nu piardă nimic din ceea ce-i spunea el.

D.D. Pătrăşcanu şi Ibrăileanu locuiau unul lîngă altul — îi despărţea doar începutul unei uliţe înguste. În drum spre casă, noaptea, treceam regulat prin faţa casei lui Ibrăileanu şi mirîndu-mă, mă opream în loc şi-l priveam minute întregi cum înfăşurat în nelipsita-i pelerină neagră şi cu pălăria pe cap se plimba neliniştit pe lungul şi golul lui cerdac — o plimbare ce părea că nu se va sfîrşi niciodată.

Asta, atunci cînd nu-l vizita Pătrăşcanu, căci, altfel, ocrotit de întuneric, lipit de gard, ascultam convorbirile dintre Pătrăşcanu şi Ibrăileanu. Discutau cu aprindere despre problemele sociale şi literare iscate de realităţile de după război şi în special problema ţărănească. Ibrăileanu se plimba fără astîmpăr pe cerdac şi vorbea pe un ton de parcă ar fi ţinut un curs şi uneori ridica glasul... Pătrăşcanu sta pe marginea patului aplecat asupra lui însuşi, pîndind parcă, asculta cu mare atenţie şi ripostă fulgerător. Uneori discuţia era îndirjită ca o încăierare...

Ani de zile am ţinut minte părţi întregi din cele ce-şi spuneau — astăzi însă nu-mi mai aduc aminte nici o frază măcar din discuţiile lor de pe atunci.

Venise septembrie, se deschideau şcolile şi musafirii plecau unii după alţii, ca în vremuri de bejenie. Într-o seară, Pătrăşcanu îmi spuse:

— Mîine plecăm şi noi. Am şi comandat landoul la Paşcani.

Văd aievea acea după amiază caldă, poleită de soarele de început de toamnă, landoul cu vopseaua căzută sau decolorată de praf şi de intemperii, caii mîncînd liniştiţi fîn din nişte saci puşi înaintea lor, bagajele legate cu frînghii... Şi aud încă clinchetul clopoţeilor ce sunau melodios la fiecare mişcare din cap a cailor...

După ce elementul feminin din cele două familii, pe braţe cu tradiţionalele buchete de flori oferite de maici şi-au ocupat locurile, a apărut cu pas iute Ibrăileanu urmat de Pătrăşcanu. Nu s-a uitat nici în stînga, nici în dreapta. În tăcere, s-a urcat în landou, s-a înfăşurat în pelerină, şi-a tras pălăria pe ochi şi s-a aşezat la locul lui, prin consens cel mai bun, şi a aşteptat fără să spună vreun cuvînt. Pătrăşcanu a verificat întrebîndu-l şi tot pipăind, dacă nu-l trage de undeva, dacă nu-l incomodează ceva, dacă pe drum n-o să-l sîcîie ceva, apoi şi-a luat rămas bun de la maici şi de la mine, s-a urcat în landou şi a dat porunca de plecare.

Şi odată cu lacrimile maicilor şi ale călătoarelor, cu urările de „Drum bun", de „Sănătate şi cu bine la anul", landoul a pornit şi a început să coboare uliţa spre Poartă, însoţit de semnul crucii şi de binecuvîntarea maicilor.

— Ce oameni buni ! Ce oameni cumsecade ! îşi spuneau maicile în urma lor, spre deosebire de alte maici care-şi băteau cu furie pernele şi saltelele scoase la aer, după plecarea „musafirilor", şi pomeneau la fel de furioase de Necuratul.

Rămăsesem singur. Familia de care mă ataşasem plecase şi ea. Pătrăşcanu îmi arătase multă simpatie şi bunăvoinţă şi-mi era drag. Îmi indicase şi o movilă din Văratic, de unde puteam să văd nestînjenit Cetatea Neamţului apărînd şi dispărînd în jocul de lumini şi umbre, după ce îmi vorbise mai întîi despre Ştefan cel Mare... Îmi spusese : „Trebuie să vezi neapărat Valea Moldovei... N-ai văzut nimic dacă n-ai văzut Valea Moldovei". Şi odată, cînd nu-l văzusem trei zile, mi-a dat această explicaţie la care nu mă gîndisem : „Am stat închis în casă... Am scris... Am muncit cîte 16 ore pe zi... Dar sînt mulţămit, deşi mai am mult de furcă la bucată..."

Am alergat pînă în spatele şcolii vechi din Văratic, de la marginea văii, care desparte incinta bisericii Sf. Ioan de drumul Văratic — Bălţăteşti, şcoală de mult dărîmată, de unde se vedea întreg drumul spre Bălţăteşti, Tg. Neamţ... Landoul se îndepărta iute... Podul de lemn de peste pîriu, înalta poartă de stejar, primăria, Pădurea de Argint... Apoi a dispărut pe drumul Tg. Neamţ — Paşcani, cu măreaţa, misterioasa Vale a Moldovei, la care Pătrăşcanu mă făcuse să visez...

★

Doi ani mai tîrziu, prin luna mai, un prieten mi-a citit nişte poezii. Aveam încredere în talentul lui. Mi s-au părut bune şi am fost şi mai convins după ce Brătescu-Voineşti mi-a scris pe ele cu creion albastru : „bune". Ca să-i fac o surpriză le-am copiat şi m-am dus cu ele la Pătrăşcanu, pe vremea aceea reprezentantul „Vieţii Româneşti" la Bucureşti. El însă mi-a spus, spre marea mea dezamăgire :

— Nu ! Nu trebuie să mi le aduci mie. Trimite-le direct la Iaşi. Pune-le într-un plic pe adresa lui Ibrăileanu. El este sufletul „Vieţii Româneşti", nu eu.

Le-am trimis. N-am primit nici un răspuns pînă în iulie cînd am plecat la Văratic. Acolo am aflat că de cîteva zile sosise şi Ibrăileanu, că acum stătea însă la maica Secară, la Schimbare.

M-am hotărît să mă duc să-l întreb de soarta poeziilor prietenului meu. Era ora prînzului cînd am intrat pe poartă şi-mi era frică să nu-l găsesc la masă. Cînd am dat să urc treptele cerdacului, o maică pe care nu o văzusem şi care pare-se că-i veghea somnul, mi-a făcut

Peisaj de Banone Şuvăilă

semne disperate să umblu în vîrful picioarelor şi să vorbesc în şoaptă. M-am uitat curios la maică şi ea mi-a spus :

— Abia acum s-a culcat. A scris toată noaptea. Abia pe la cinci-şase dacă se scoală.

Eram convins că este un consemn, ca să scape de necunoscuţi şi am plecat furios. Dar. peste cîteva zile, supărarea mi-a trecut şi m-am dus din nou. Acelaşi rezultat. M-am dus a treia oară. De data asta se sculase. Sta în picioare, la marginea şi mai lungul şi tot golului cerdac şi se uita înaintea lui fără ţintă. De acolo avea o splendidă panoramă. În depărtarea mai apropiată acoperişurile şi casele albe din Tg. Neamţ, în fundul zării lucind ca o apă, poate Valea Moldovei, sau poate Valea Siretului. Şi un cer parcă spălat atunci cu perla pentru ca albastrul să fie cît mai viu şi mai proaspăt, iar soarele — nu se putea închipui ceva mai strălucitor. Dar el nu vedea nimic din toate acestea şi eu habar nu aveam că, pe vremea aceea, Ibrăileanu trăia o dramă, că de aceea în acel an era singur la Văratic, — adică numai cu Mihai Ralea.

Intrînd pe poarta lui Ibrăileanu, nu bănuiam că într-o zi voi cunoaşte martori ai vieţii lui, care îmi vor da cheia sfîşierii sufleteşti pe care eu, simplu cititor, am încercat-o atunci cînd am citit „Adela" întîia oară.

Ibrăileanu a tresărit la zgomotul porţii deschise şi cînd m-a văzut intrînd în curte s-a uitat curios şi fix la mine şi m-a urmărit cu privirea şi în timpul cînd am urcat treptele cerdacului şi în timpul cînd mă duceam întins spre el.

L-am salutat, m-am prezentat şi i-am spus scopul vizitei mele.

Mi-a răspuns că versurile într-adevăr i-au reţinut atenţia, să nu am nici o grijă pentru că ele nu s-au pierdut... că le va vedea din nou de îndată ce se va întoarce la Iaşi. Apoi a strigat :

— Domnule Ralea !

Cineva care citea trîntit pe un pat de scînduri din fundul cerdacului, ascuns de o masă, a sărit în sus şi a venit repede înspre noi, încheindu-se la haină din mers. Era un bărbat tînăr şi înalt.

—Cum, nu-i Suchianu ? am întrebat surprins. Un musafir bine informat spunea...

Ibrăileanu a rîs, apoi a adăugat :

— Nu, e Ralea. Eu ştiu mai bine ca musafirul bine informat.

M-a prezentat lui Ralea şi l-a rugat să-i aducă aminte de versurile prietenului meu. Ralea şi-a luat şi angajamentul să-mi scrie îndată ce vor sosi la Iaşi — şi s-a ţinut de cuvînt. Apoi, cu încă o strîngere de mînă, Ralea s-a întors la lectura lui. (Pe vremea aceea Ralea nu era numai tînăr şi un bărbat „bine", ci era şi „tras ca prin inel", după cum glăsuiesc basmele noastre.).

Am rămas iarăşi singuri, dar Ibrăileanu nu m-a concediat, după cum mă aşteptam, ci a început să mă întrebe : cîţi ani am, cu ce mă ocup, dacă-mi place la Văratic... Apoi m-a supus unui adevărat examen.

M-a privit tot timpul — cred că cu simpatie — pentru că era o lucire caldă în ochii lui ascunşi sub genele şi sprîncenele stufoase. El era în capul gol. Părul şi barba de „mag asirian", după expresia lui Ionel Teodoreanu, începuseră să-i încărunţească. Era îmbrăcat cu o haină neagră de postav, la un rînd, închetată doar la nasturele de sus, cu vesta respectivă. Pantalonii erau şi mai vechi decît haina, de altă culoare, probabil erau de şiac, ca nişte burlane.

În tot timpul convorbirii a stat cu mîinile în buzunarele din faţă ale pantalonilor şi ea s-a desfăşurat pe un ton de parcă ne-am fi cunoscut de mult.

Desigur, una din minunile tinereţii. Sau, poate, nu voia să rămînă singur cu gîndurile lui.

★

Deschizînd poarta lui Ibrăileanu, nu ştiam nici că într-o zi îl voi cunoaşte pe M. Sevastos, că seara, plecînd împreună cu el de la „Adevărul literar", îmi va vorbi pe drum despre „Viaţa Românească" de altădată şi mai ales despre Ibrăileanu, pentru care el avea un adevărat cult. Din spusele lui, vedeam nu numai pe omul de înaltă cultură, ci şi pe acel Ibrăileanu de toate zilele, exasperat de lipsa de înţelegere de care dădeau dovadă cele două ajutoare ale lui, niciodată prezente în redacţie atunci cînd avea nevoie de ele... Îl vedeam veşnic singur în redacţia „Vieţii Româneşti". Îl auzeam plîngîndu-se mai mult zădurilor, decît prietenilor : „Doi inşi, doi inşi îmi scot mie păr alb şi-mi mănîncă zilele... Topîrceanu cu femeile şi Sevastos cu vînătoarea". Se lamenta şi-şi uita în aceeaşi clipă supărarea, cînd vreunul din cei doi îşi aduceau aminte că pe lumea asta mai există şi o redacţie a „Vieţii Româneşti".

Şi tare-mi era mie drag acel Ibrăileanu.

Îl vedeam şi pe Ibrăileanu, destul de stîngaci în viaţa de societate a Iaşilor, admirînd şi invidiind în acelaşi timp pe alţi cunoscuţi, care ştiau să se descurce fără nici un efort în orice adunare, oricît de pretenţioasă, sau oricît de obişnuită, pe cîtă vreme el se supraveghea veşnic, trăia mereu în alarmă, ca nu cumva să dea cuiva vreo întîlnire pe care n-o merita, să nu facă zgomot, să nu vorbească vreun cuvînt nepotrivit, să nu jignească din neştiinţă pe cineva, — pe scurt, viaţa de societate pentru Ibrăileanu era mai mult un chin decît o desfătare. Şi de aceea se refugia în lumea cărţilor mai bucuros.

Un prieten al meu din copilărie, care a făcut Bele Artele la Iaşi, mi-a povestit că înspre anii '30, într-o primăvară romantică — şi toate primăverile sînt romantice atunci cînd ai douăzeci de ani, — Iaşii de altădată, cu toate casele şi grădinile înecate în verdeaţă şi cu toţi liliecii în floare, erau mai frumoşi ca oricînd. Atunci un mic grup de studenţi şi studente s-au hotărît să facă o vizită profesorului lor. S-a alăturat şi el. Era o lună eminesciană atunci cînd au dat năvală în casa lui Ibrăileanu... El era emoţionat la culme... Nu ştia ce să mai facă şi ce să mai spună... „Atîta tinereţe la mine în casă !..." „Păcat că n-am mai multe uşi ca să intre toată tinereţea şi frumuseţea lumii... !" „Poate rămîne ceva şi pentru mine". Ne-a vorbit de Eminescu... A fost extraordinar în evocarea lui... L-am fi ascultat toată noaptea... „Gestul vostru n-am să-l uit niciodată... !" „Fericită tinereţe, care poate să dăruiască miraje... !" Şi era o lună !... Să-ţi vorbească Ibrăileanu despre Eminescu într-o primăvară pe lună !... A vrut să rupă cregi de liliac ca să dăruiască fetelor... Crengile erau prea sus şi prea departe.. Tristeţea lui fără nume cînd a trebuit să se dea învins :

— E tinereţea ! N-o mai ajung !

A fost norul care s-a aşezat peste bucuria noastră la plecare.

★

În 1944 am vrut să tipăresc romanul „Adela", care mă impresionase mult la data apariţiei. Demostene Botez îmi scrisese o prefaţă şi aşteptam textul din partea profesorului Agavriloaiei, cînd au început bombardamentele anglo-americane şi lumea a fugit în toate părţile ca să scape de moartea pe care „eliberatorii" o semănau pretutindeni. Ginerele lui Ibrăileanu a venit la mine, din refugiul unde era, dar n-a putut să-mi predea manuscrisul ultim, fiindcă fusese îngropat şi nu era încă momentul să scoată din pămînt vasul cu exemplarul pe care Ibrăileanu făcuse ultimele lui corectări.

Manuscrisul nu mi l-a predat nici mai tîrziu, dar atunci, după 23 august 1944, în casa mea bombardată şi aproape distrusă de aviaţia anglo-americană, printre grămezi de moloz şi ziduri sparte, profesorul Agavriloaiei mi-a povestit cum a fost scris romanul „Adela".

„Atunci cînd Ibrăileanu a scris romanul, era bolnav. Sta culcat în pat, cu manuscrisul pe genunchi, tot scriind, adăugînd şi ştergînd. Şi tot aşa mereu, zile şi zile şi luni, şi luni în şir pînă ce a scris complet „Adela". Manuscrisul, în prima formă, l-a dat unei doamne din anturajul lui ca să-l citească. Apoi l-a discutat cu ea şi şi-au făcut însemnări. După aceea l-a dat din nou, altei doamne şi şi-a făcut noi însemnări ; apoi altei doamne. Le-a ascultat părerile la fiecare şi a discutat cu ele în contradictoriu părerile lor şi şi-a făcut alte însemnări.

A scris apoi romanul întreg a doua oară şi l-a dat din nou la lectură şi din nou l-a discutat. Şi tot aşa, pînă cînd romanul a fost gata în a treia lui formă.

Atunci Ibrăileanu a hotărît că manuscrisul e bun de dat la tipar. Şi aşa a apărut „Adela", prin anii '33.

În timpul războiului din 1941—1944, exemplarul tipărit cu alte modificări, a fost pus într-un tub de sticlă şi îngropat în pămînt."

★

Tot în timpul cînd căutam urmele lui Eminescu, am stat de vorbă şi cu profesoara Ana Gealap, care locuia în Bucureşti în str. Finlanda nr. 8, fiindcă mama ei cunoscuse personal pe Eminescu. Ea se dusese să stea pe vară la o mătuşă a ei care era maică la Văratic şi întîmplarea făcuse ca Eminescu să stea chiar în casa acestei mătuşi care avea o splendidă ogradă, chiar la marginea mînăstirii de unde începea pădurea de brazi.

Am fost de mai multe ori, în 1963, în această ogradă — nu se poate închipui ceva mai frumos ca acest loc de întîlnire între „Luceafărul poeziei noastre" şi Veronica Micle, care o fi avut păcatele ei, dar nu era o fiinţă vulgară nici ea, aşa cum îi prezintă Lovinescu pe amîndoi, în **Bălăuca.**

Cu acest prilej am aflat că Ana Gealap fusese eleva lui Ibrăileanu şi colegă de facultate cu Olga Tocilescu şi cu Otilia Cazimir. Ea mi-a spus următoarele despre acest episod din viaţa lui Ibrăileanu :

— Olga Tocilescu a venit la Ibrăileanu, aşa cum se duce orice studentă la profesorul său, ca să-i ceară unele lămuriri asupra licenţei ce-şi prepara. Ibrăileanu, bineînţeles, era în cabinetul lui. Au discutat îndelung şi în contradictoriu — o discuţie înflăcărată, în care fiecare şi-a susţinut părerea cu lux de argumente.

Nu s-a putut înţelege atunci şi a fost nevoie de încă o convorbire.

Olga Tocilescu era extrem de inteligentă, de vioaie, de feminină şi lui Ibrăileanu îi plăceau inteligenţele feminine. Ea ar fi putut să însemne ceva în viaţă prin ea însăşi.

Ibrăileanu, pe de altă parte, iubea tineretul. Întîmplarea a vrut, ca ieşind de la curs, studenta şi cu profesorul să se întîlnească în stradă. Au reluat, evident, discuţia asupra licenţei şi ea s-a continuat multă vreme pe străzile Iaşilor. Olga Tocilescu nu era numai tînără, avea şi mult farmec cuceritor. Era firesc deci ca amîndoi să simtă nevoia de a continua dialogul început. Mai ales că Olga avea destule de învăţat de la Ibrăileanu, care era profesorul său.

Într-o seară, Olga Tocilescu era la mine. Era mai veselă ca deobicei, mai iute în mişcări şi parcă mai frumoasă ca oricînd. Uitîndu-mă din întîmplare pe fereastră, am văzut un bărbat plimbîndu-se prin faţa casei. Aştepta. Se uita la fereastra mea, apoi iar îşi relua plimbarea. M-am uitat mai bine. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, nu-mi venea să cred că e Ibrăileanu.

— Dragă, jos este profesorul Ibrăileanu. Pe tine te aşteaptă ?

— Da, mi-a răspuns ea.

— Dragă, nu-l lăsa să aştepte !

— Nici nu-l las.

M-a sărutat şi a ieşit iute pe uşă. Apoi, pe fereastră, i-am văzut pe amîndoi, unul lîngă celălalt, pierzîndu-se pe strada plină de umbre.

Şi tot profesoara Ana Gealap a mai continuat :

— Olga Tocilescu a murit în împrejurări ciudate la scurtă vreme după moartea lui Ibrăileanu. Umbla cu o puşcă. Nimeni nu-i cunoştea vreo aplecare cît de mică pentru vînătoare, sau pentru arme... Aşa că este o taină, cum de s-a putut întîmpla ca ea să se împuşte tocmai curăţînd o armă...".

(fragmente)

Constantin Pelmuş

Cîntec pentru patrie

Se luminează Patria-n hotare
Cu fiecare nouă ctitorie
Căci tot ce a avut şi tot ce are
E rod de muncă, de statornicie

Urcuşurile ei, pe mii de trepte
Ce-i jalonează astăzi drumul nou
Sînt rodul gîndurilor înţelepte
Şi-al faptelor, Poporului Erou

N-a fost nicicînd aşa profundă ţara
Statornică şi cu mai mult temei
Şi niciodată-n ţară, Primăvara
Mai sigură în rosturile ei

Şi oamenii constructorii modeşti
Cei foarte tineri sau albiţi de ani
La ora împlinirii Româneşti
Au devenit eroi contemporani

Se luminează Patria, în toate
Cu muncitorii ei de peste tot
Acum cînd timpul glorios se poate
Prin demnitatea celor care pot

O hartă nouă, care se-nnoieşte
În fiecare zi cu o-nălţare

ştefan dincă

E Patria — clădită românește
Din certitudine şi din visare...

Se limpezeşte Patria Lumină
Întrupînd speranţa tuturor
Înaltă, roditoare şi deplină
Ca o fîntînă cu etern izvor.

Lecţia de istorie

Mormîntul lui Ştefan Cel Mare este la Putna
Mormîntul lui Vlad Ţepeş este la Snagov
Mormîntul lui Mircea cel Bătrîn este la Argeş
Şi mai toţi domnii şi voevozii
Au mormintele lor cunoscute...
Mormîntul lui Mihai Viteazul
Nu este niciunde
A fost prea periculos pentru duşmanii ţării
Pentru a i se lăsa pacea unui mormînt

Mihai Viteazul nu are mormînt
Trupul său a fost risipit de vînturi
Doar Capului Său
I s-a lăsat un lăcaş :
În Urma de Argint, de la Mănăstirea Dealu
Neodihnitul istoriei noastre Domn
Părintele cel mare al Daciei Reunite —
Nu are mormînt
El are doar inima la Alba Iulia
Timplele la Tîrgovişte
Ochii la Dunărea Mare
Şi umerii
Umerii lui de bronz
La temelia Carpaţilor
Acolo, unde Vorbesc în Şoaptă
Eternitatea şi Rădăcina Neamului

valeriu armeanu

Patria

Patria este locul
care începe cu pîinea şi cu apa,
aşa cum patria din cuvinte
începe cu Eminescu,
aşa cum patria din baladă
începe cu Mioriţa,
altfel povestea n-ar fi început
pe-un picior de plai,
pe-o gură de rai,
adică patria din cuvînt şi din strigăt,
pentru că, la drept vorbind,
ce altceva este Mioriţa
dacă nu strigătul de peste moarte
al patriei ?
Patria începe de-acolo
de unde oasele străbunilor
spală cu lumină ţărîna,
începe de-acolo de unde
se bat balaurii în capete
şi după ce nu mai sînt,
în urma lor nu mai rămîne
decît balada,
şi astfel patria intră în cuvînt
cum intră un voievod în istorie,
dar înainte de-aceasta are grijă
să-şi lase calul la uşă.
Patria este o roată,
în nici un caz roata cu care
a fost strivit trupul lui Horea,
cel care a vrut să rotunjească
ideea de dreptate,
dar în mintea tiranilor,
dreptatea nu putea fi mai rotundă
decît capetele lor,
aşa că trupul lui Horea, intrînd în moarte,
se spune că a mai rotunjit-o puţin.
Ce să-i faci,
martirii au fost mereu scurtaţi,
cînd de picioare, cînd de cap,
dar spre bucuria urmaşilor,
ideile lor au rămas întregi,
şi aceasta a fost, cred eu,
cea mai frumoasă lecţie de istorie
pe care patria a ţinut-o în faţa tiranilor.
Dar patria mai este
şi bătălia de la Podul Înalt,
bătălia de la Călugăreni şi Posada.
Nu vă fie teamă,
n-am să vă descriu nici o bătălie,
nu pentru că aş putea să cad
în mîna vrăjmaşului,
ci pentru că sînt atît de frumoase,
încît, povestindu-le, ar fi posibil
să pier chiar şi eu
în vreuna din ele.

Făgăduinţă

O, copilărie,
iţi făgăduisem o luntre
din oase de ren
şi sănii cu zurgălăi,
corăbii iţi făgăduisem
şi vînturi de coastă
care să bată întruna,
dar n-a fost decît un susur,
ca şi cum
ar fi ros viermii un flaut.
O, copilărie,
iţi făgăduisem castilii
şi furtuni de nisip,
zăpezi iţi făgăduisem
fără sfîrşit,
dar n-a fost, nimic n-a fost
din toate, decît cenuşa
şi nici cenuşa,
cît fi-va spulberată de vînt.

Furgonul cu pîine

Furia nopţii îngălbenii în capcană
şi bucoavnele frigului
mi-au spart ferestrele de la drum ;
(libaţii încă trecute
în cerneluri şi stampe)
uneori, mici păsări galbene
scoteau din amnar
flacăra sub care
ne ţinurăm paşii.
E noapte.
Doar vîntul mai aleargă pe culme,
cum alerga prin sat,
în timpul războiului,
furgonul cu pîine.
Îl aud pe tata
cum trece cu felinarul la cai,
mirosul de ovăz le umple nările,
iar stelele
stau de vorbă cu mama
pe prispă.

Mirosul de pepene crud

Şi-această potcoavă
în care s-a adunat
toată liniştea casei,
chiar şi paşii tăi
nu mai sînt pe coline,
cum îi văzusem şi ieri,
îi cheamă creuzetele
marilor străzi.
Nimic n-am să uit
din tot ce-am trăit
în această viaţă,
deşi despre viaţă
îmi voi aminti
din ce în ce mai puţin.
Apoi mirosul de pepene crud
pe care l-a lăsat trupul tău
prin odaie
şi-această potcoavă
în care s-a adunat
toată liniştea casei.

Remember

Unde erau case,
unde fulguiau zine la geam
s-a copt viţa de vie,
iar prin lăstăriş
se strecurau blinde vietăţi albe,
ca un fluierat de grauri
în zilele reci.
Şi s-au scuturat tălpile mele
de vlaga nopţii ;
în zori
am găsit fereastra
aburită cu poveşti.
Unde erau case,
unde fulguiau zine la geam
începea elogiul unei himere,
căci palmele ei
binecuvîntau un mic ţinut
de sfială.

valeriu stancu

doar

nedumerirea se-aşterne
doar printre resturi de oaste
Eon rătăcit, căderе
printre spini şi relicve
şarpe de fum

simbol fugar
şi pecete
vicleşuind
năluca-mi cobor
întrebînd-o de una de alta...

In luntrea ochiului
ca resturi de oaste
invizibilul eon rătăcit
pătrunde stingher

doar nedumerirea
cheamă pe rînd
adormite năluci
cu poteci în spinare

trecerile noastre obligatorii (I)

hic et nunc
somnul tiparelor
labirintul visului
lamură oarbă

frumusetea iluziei
se rostuieşte-nlăuntrul
privirilor oarbe

moartea nu e decît suma tuturor renunţărilor

clipa de somn
somnul cuvintului
fringerea somnului
lăuntric tribut
sau sfişietoare alinare
desprinsă de trup

trecerile noastre obligatorii (II)

hic et nunc
luntrea ochiului
de rostire sfidată
şi de povara nuntirii

(luntrea ochiului
tribut şovăielnic
alinare desprinsă
de povara nuntirii

necuprinsul fecund
înţărcat de cuvinte
punte de somn
către oarbele paseri
mereu vorbitoare)

puntea de somn
exprimă bizar
trecerile noastre obligatorii

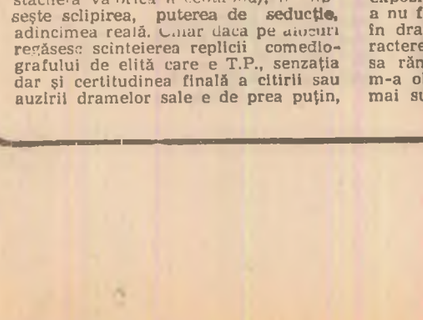

ÎNTÎLNIREA

Romanul Depărtarea şi timpul, **predat de curînd Editurii Eminescu unde urmează să apară, este un nou şi semnificativ moment din fenomenologia epică a spiritualităţii române la care lucrez de mai mulţi ani şi din care pînă în prezent au fost publicate** Culorile singelui **(1973),** Adevărul reţorului Lucaci **(1977),** Umbrele nopţii **(1980),** Marele cintec **(1980),** Călătoria spre zei **(1982),** Speranţa **(1984).**

Acţiunea romanului Depărtarea şi timpul **se desfăşoară în epoca străromână, în Dacia Pontică, la finele secolului al V-lea şi începutul secolului al VI-lea. Eroul său principal, eruditul cugetător şi savant Dionysius Exiguus, este evocat epic într-o succesiune de momente decisive pentru dramaticul traiect biografic, ştiinţific, şi mai ales sufletesc pe care l-a străbătut. Roman istoric, roman biografic şi psihologic, roman parabolă dar mai ales roman preocupat să ofere lectorilor echivalarea narativă şi emoţională a unor probleme abstracte de maximă generalitate,** Depărtarea şi timpul **este în egală măsură o creaţie perfect autonomă şi totodată o parte importantă a construcţiei epice de mare amploare la care aspir şi pe care o intregesc cu fiecare din cărţile care îmi apar.**

M. D.

mihail diaconescu

Peste puţin timp îl ajunse pe Dionysius pe malul riului firav, ca o înşiruire de pete sticloase, care curgînd de la apus către răsărit se vărsa în marea zdrobindu-se de la înălţime peste citeva stinci. Prăfuit şi plin de sudoare, cu o traistă mică agăţată într-un băţ pus pe umăr, frumosul visărilor ei înainta spornic, cu o grabă plină de indirjire.

— Opreşte ! porunci Marta sclavului de pe capră.

Bătrînul se supuse. Trăsura se apropie de călător şi rămase pe loc. Înţelegînd cine se află sus, Dionysius se opri, se plecă scurt şi dădu binete după cuviinţă.

— Unde te duci ? întrebă Marta.

— La Tomis, la **schola**, răspunse demn Dionysius.

— Ce cauţi acolo ?

— Trebuie să întreb unele lucruri pe magistri mei. Să le cer sfatul.

Lucrurile păreau limpezi. Dar, de fapt, încurcătura abia acum începea. Îşi dădea seama că trebuie să fie hotărîtă dar nu ştia cum. Ar fi dorit să rămînă singură cu el. Dacă împreună cu el s-ar fi dus la Tomis, unde tatăl ei stăpînea un palat mult mai mare decît **villa luxoria**, cu sclavi şi bogăţii minunate, Dionysius ar fi vrut, poate, să se tragă la mînăstirea lui. Cu ce l-ar fi putut îndemna s-o urmeze, să nu se mai ducă la magiştrii săi ? Dar îl putea ea îndemna cu adevărat ? Pe deasupra, sclavul care o ducea cu trăsura, iscoadă, bineînţeles, a tatălui ei, îi pîndea fiecare cuvînt şi fiecare mişcare.

— Vino sus ii ceru ea hotărîtă. Te pot duce pînă la Tomis. Şi eu merg tot acolo.

Spunînd aceasta se şi gîndea că pînă să ajungă la Tomis, la porţile cetăţii, trebuie neapărat să născocească ceva pentru a-l ţine alături de ea şi a-l face astfel s-o urmeze în palatul cel mare din ulita portului. Acolo erau încăperi destule, pe cît de frumoase pe atît de îmbietoare. În ciuda tuturor iscoadelor cu ochi veninoşi se puteau ascunde bine într-una din ele. De sclavul de pe capra trăsurii putea să scape după ce intrau pe poarta Constantia poruncindu-i să se ducă să cumpere ceva tocmai de la neguţătorii din cealaltă parte a cetăţii.

— Mulţumesc mult pentru această poftire, răspunse hotărît Dionysius. Eu însă nu mă grăbesc. În afară de asta, aici, pe malul riului, obişnuiesc să mă odihnesc totdeauna cînd merg pe drum, de la Tomis la Partenopolis sau îndărăt, către Tomis.

— De ce tocmai aici ?

— Pentru că e un loc minunat ! arătă el cu mîna. Îmi place desimea copacilor la margine de pădure. Şi umbra. Şi limpezimea riului.

Marta bănui că el spune toate acestea doar pentru a scăpa mai iute de ea. Dezamăgită, zdruncinată de mersul năpraznic al trăsurii, aţiţată de căldură, i se părea că nu ştie să se poarte.

— Rămîn şi eu ! hotărî ea deodată. Într-adevăr e foarte plăcut !

Şi pentru că bătrînul sclav tăcea încruntat la locul lui de sus, de pe capră, îi porunci scurt :

— Dezleagă caii şi du-te cu ei la păşune ! Uite, acolo ! îl arătă ea o poiană destul de îndepărtată pentru a putea scăpa de privirile lui. E iarbă bună ! Lasă-i să pască în voie.

Sări din trăsură. Îşi netezi cu palma straiul moale de ţesătură de în înfăşurat pe trup de sus pînă jos. Abia după ce-l văzu pe vizitiu depărtîndu-se cu caii de căpestre, se îndreaptă către Dionysius.

— Îmi place şi mie locul ! rosti ea din toată inima.

Dionysius o privea speriat. O teamă ciudată, pe care nu i-o mai văzuse niciodată, uşor de ghicit însă pe faţa încruntată şi mai ales în privirile lăturalnice, îl copleşea tocmai atunci. Sau poate că nu era teama, îi trecu ei prin gînd, ci doar uimirea stîrnită de încurcătura neaşteptată în care se vedea pus. Se gîndi să se poarte cu multă grijă.

— Unde anume zici că te odihneşti ? întrebă ea din nou.

— Aici, chiar pe malul riului, răspunse el anevoie.

— De ce tocmai aici şi nu în altă parte ? Ce te leagă de locul acesta ?

— Nu mă leagă nimic. Mă simt bine cînd mă uit la curgerea riului. Curgerea aceasta este frumoasă. Mă odihneşte. Îmi place uneori să întîrzii, să stărui în zăbavă. Îmi place chiar mult.

— De ce ?

— Zăbava, **scholé**, stăpînită de cuget are aproape totdeauna înţelesuri filosofice ispititoare.

— Ce înţelesuri ?

— Numai în clipele de preget, de zăbovire, te poţi opri înaintea lucrurilor şi a faptelor, te poţi apleca peste ele ca să le înţelegi mai bine. **Schole**, întîrzierea sub semnul puterii de judecată, ne trimite spre cuprinderi de dincolo de noi sau de împrejurările de faţă, spre înţelesuri nebănuite. În astfel de clipe, timpul se face leneş. Curge încet ca apa acestui riu. În schimb, cugetul nostru cutreieră grabnic, foarte departe, fără opreliştе ,spre tărîmuri de vis şi închipuiri minunate. E ştiut doar că fiecăruia din noi îi place mult răgazul... Ne place să zăbovim, ca să visăm ce dorim...

Teama lui nu pierea. Era uşor de văzut în tremurul vorbelor, în roşeaţa uşoară care începea să-i coloreze obrajii ba chiar în ţinuta lui ţeapănă, atît de încurcată de parcă n-ar fi ştiut să se poarte. Totuşi faptul că vorbeau făcea mult bine întîlnirii lor atît de ciudate.

— Arată-mi unde să stau ! se rugă ea blînd.

În sfîrşit Dionysius se zmulse din locul în care rămăsese parcă încremenit şi se duse la o lespede de piatră, rotundă, bine lustruită, chiar pe malul riului, unde era umbra mai deasă. Dădu ierburile şi frunzele de pe ea la o parte.

— Aici ! îi arătă el.

Se aşeză. Dionysius rămase în picioare, la o depărtare potrivită. Ar fi trebuit să stea şi el să se odihnească. Totuşi nu se lăsă jos în iarbă. Abia după cîteva clipe, de parcă n-ar fi ştiut ce hotărîre să ia, se rezemă de trunchiul gros al unui copac. Aşa cum şedea acolo, cu straiele prăfuite, cu fruntea năduşită de drum, cu obrajii impurpuraţi de căldură sau de întîlnirea neaşteptată de acum, era la fel de frumos ca întotdeauna. Umbra deasă a marginii de pădure, ziua senină cu depărtările verzi ale mării dungate de mici valuri albe, cîmpiile galbene, arse de secetă, dar mai ales nemărginirea albastră a cerului senin dădeau clipelor acelea o pace adîncă şi bună, de necuprins. De undeva dinspre miazăzi venea mirosul suav de ceară fierbinte de pe cîmpiile încinse de vipie. Pentru întîia oară de cînd îl căuta, Marta se simţi ceva mai liniştită, stăpînă pe sine. I-ar fi plăcut să-l vadă şi pe Dionysius mai puţin încurcat.

Nu prea ştia însă nici ce să-l spună şi nici cum să-l ia. Pe deasupra o anume sfială pe care în faţa lui o trăia totdeauna, o încerca iarăşi.

— De ce spuneai că riul are un înţeles filozofic ? îl întrebă ea doar ca să spună ceva.

— Nu atît riul în sine, o îndreptă Dionysius, cît mai ales curgerea lui. Curgerea riului seamănă a durată, adică a timp care se preface mereu, fără să se întoarcă. Orice curgere, orice prefacere ni se înfăţişează ca o sumă de taine care ispitesc puterea de judecată. Înţeleptul Tales din Milet a spus că toate în lume se ivesc din prefacerea apei. La aceasta, Heraklit din Efes, care credea că firea întreagă are un suflet, adăuga că toate în lume se înfăţişează ca un şuvoi care curge neîntrerupt din trecut, prin clipa de faţă, spre viitorul îndepărtat. Riul ne aminteşte de toate acestea. De paradoxurile şi antinomiile lumii...

Marta îl privi dintr-o parte. I se părea mai ispititor ca Adonis, fiul Mirrhei, sau ca Hyacinth cel iubit de Apolo. Îi plăcea neînchipuit de mult cum vorbeşte. I-ar fi plăcut însă deasemenea ca el să rostească la fel de frumos judecăţi pline de măduva înţelepciunii, nu despre curgere, prefacere şi timp ci despre stările sufleteşti nelămurite, despre dorinţa plină de tînjire dureroasă şi de aşteptare nedesluşită.

— Astea sînt cugetări bune de spus între învăţaţi, încercă ea să-l îndrepte. Mie mi-ar place, îl ispiti deodată, plină de iscusinţă, să-mi spui altceva. Să-mi vorbeşti, de pildă, despre stările de veghe, atunci cînd gîndul şi cugetarea se întorc asupra noastră înşine şi asupra celor dragi, cînd simţim că toată fiinţa noastră trăieşte ca într-o nedesluşită stare de vis.

— În stările de veghe, răspunse el plin de înţelegere, atunci cînd gîndul şi cugetarea se întorc asupra noastră înşine, simţim cu toată fiinţa că sîntem în lume. Că fiinţăm şi că timpul rămînînd acelaşi, atotputernic şi atotcuprinzător, curge prin noi fără grabă dar şi fără oprire, din trecut, prin clipa de faţă, spre cine ştie unde, în viitor. Chiar atunci cînd amintirile noastre cheamă spre clipa de faţă o întîmplare sau altă din trecut, timpul nu se întoarce ; el curge prin noi mai departe. Lucrurile se petrec tot ca în apa unui riu. O luntre poate pluti mai departe sau mai aproape de cel ce o vede, aşa cum întîmplările înviate de amintiri pot fi mai departe sau mai aproape de acela care le cugetă. Chemarea amintirilor nu împiedică însă timpul să treacă prin noi ca o apă, aşa cum plutirea luntrilor, mai apropiate sau mai depărtate, nu împiedică riul să curgă. Dacă timpul curge numai spre viitor, într-o mişcare neîntreruptă fără întoarcere, plutirea, adeseori nedorită, a amintirilor noastre duce în schimb spre cele mai felurite ţinte. Ele se întretaie, vin către noi, se amestecă, se întorc, se risipesc unele în altele. Timpul amintirii, timpul dorinţei, timpul sufletesc au zvîcnet, mişcare, plutire. Ţintă însă nu au. Amestecul şi totodată urmele amintirilor purtate în timp ne îndeamnă să cugetăm la felul în care depărtările pe care le cunoaştem se risipesc în curgerea clipei. Depărtările obişnuite, drumul vederii pînă la lumina de la marginile zării, pînă la lună, luceferi şi stele se amestecă şi ele în curgerea timpului. Aceste depărtări lasă urme în sufletul nostru, în puterea de judecată. Niste urme slabe şi pieritoare, firesţe, aşa cum sînt direle unui deget pe apele mării. Tocmai cînd ne uităm mai stăruitor la stele sau la orice altceva de cine ştie unde, depărtarea se risipeşte parcă dintr-o dată, fără urmă. Judecata ne trimite acolo, la ţintă, chiar într-o clipă. Umblăm, cum se spune, repede ca gîndul. Putem astfel, cu puterea de judecată, să punem depărtările şi timpul în scînteia strălucitoare dar şi pieritoare a unei zvîcniri de o clipă...

Marta zîmbi. Acesta era felul obişnuit de a vorbi al lui Dionysius. Ea nu-l urmărise însă cu atîta înfrigurare nebună doar ca să-l asculte vorbind despre misterele lumii. Sfiala, frumuseţea lui plină de gingăşie, înfăţişarea de băieţandru încurcat şi îngîndurat, pînă şi încruntarea de care tocmai acum nu era în stare să scape îi erau de mii de ori mai scumpe decît toată ştiinţa lui de bărbat înţelept, cu sufletul călit în lungi şi anevoioase cetănii. Pentru că erau spuse de el, trăite de el atît de adînc, cugetările filozofilor i se păreau totuşi la fel de vrednice de ascultat ca orice altă părere ieşită din gura lui. Buzele sale moi şi cărnoase, atît de ispititor desenate o îndemnau să-l asculte chiar dacă nu pricepea totdeauna ce spune.

— De cîte ori ne întîlnim, îi aminti ea, nu uiţi să vorbeşti despre timp şi paradoxurile lumii. Eu nu înţeleg din toate acestea decît foarte puţin. Totuşi mi-am dat bine seama că în loc să te mulţumească îţi dau un fel de neliniste. De ce-ţi trebuia atita neliniste ? Atîtea întrebări fără nici un răspuns ?

Dionysius se uită deodată la ea de parcă atunci ar fi descoperit-o. Marta nu izbuti să îndure privirile lui. Întoarse capul. Nici el nu era însă în stare s-o ţintuiască prea mult. Îşi lăsă ochii în iarbă.

— Întrebările vin de la sine, mărturisi el. Într-o anume privinţă viaţa noastră este doar un lung şir de întrebări. Toţi oamenii îşi pun întrebări. Puţini se simt însă în stare să stăruie asupra lor.

— Te simţi îndemnat să stărui asupra lor ?

— Da. Mă simt îndemnat.

— De ce ?

— Ştiu eu ? Poate fiindcă aşa am fost învăţat. Sau poate fiindcă dincolo de purtarea mea obişnuită în lume şi pentru lume, firea mea adevărată şi tainică nu-şi află liniştea. Cîtă neliniste — atîtea întrebări fără saţiu. Sau, poate, pentru că scriu istorie şi-mi place să mă cufund în trecut, în curgerea neistovită a timpului. Neliniştea trăită în contemplarea istoriei se arată, între altele, în neliniştea cugetării.

— Să te întreb atunci altceva. De ce scrii istorie ? De ce tocmai istorie şi nu altceva ? Ce este istoria pentru tine ?

Dionysius o privi iar. Se însenina încetul cu încetul. Întrebările ei îl stîrneau. Îi făceau bine. Se simţea parcă şi mai puţin stînjenit. Puteau astfel să vorbească fără simţămîntul apăsător al unei îndrăzneli nesăbuite.

— Neîndoielnic, începu el să mărturisească, ea este mai întîi un chip de a privi şi de a înţelege lumea. Mi se pare că atunci cînd îmi pun faptele în cîntarul timpului, ele capătă dintr-o dată o greutate nouă, pe care altfel n-o pot avea. Acelaşi lucru sînt ispitit să-l fac cu faptele altor oameni .Cugetîndu-mă pe mine şi pe alţii în curgerea timpului ajung însă vrînd-nevrînd în istorie. Privite în legătura lor cu istoria, faptele omeneşti au totdeauna un preţ pe care altfel nu l-as putea afla niciodată. Sîntem ai timpului. Înotăm în timp. Timpul ne poartă. Timpul trecut, chiar atunci cînd nu ne mai gîndim la el, lasă urme neşterse în fiinţa noastră, în toate faptele noastre. El ne împinge din urmă spre viitor. Cine înţelege istoria, înţelege omul, mişcarea vieţilor omeneşti, trecerea noastră prin zile şi ani. Sau... i se pare că înţelege. Istoria este a fiecărui om. Asta nu înseamnă că orice om este menit istoriei. Numai o parte din oameni rămîn în istorie. Şi numai cu o parte din faptele lor, din fiinţa şi viaţa lor. Care fapte sînt bune pentru istorie şi care nu, este însă o întrebare tare tulburătoare. Sita amintirilor noastre şi ale lumii întregi este foarte deasă, neînchipuit de necruţătoare. Ei bine, istoria este chiar înşiruirea acelor fapte în stare să străbată prin timp ca să rămînă pentru totdeauna în amintirea oamenilor. Nu putem trăi fără amintiri. De aceea amintirile ni se înfăţişează ca o putere nemărginita, care ne cuprinde pe toţi. De cele mai multe ori amintirile ne împing din urmă şi ne dau îndemnul de a hotărî noile noastre fapte. În istorie se află astfel şi trecutul, şi clipa de faţă şi cele ce vor veni. Trecutul nu este niciodată mort, nepăsător, încremenit în uitare. El este viu, ne frămînă, ne împinge mai departe, spre necunoscut, ne urcă spre înălţimi neştiute. Straturile faptelor care nu pier de tot se aşează temeinic unele peste altele, ca pietrele şi cărămizile într-un zid sau ca ramurile de pe trunchiul unui copac uriaş, ridicîndu-se din urmă spre zilele de azi şi de mîine. El, faptul istoric, odată întîmplat, nu mai poate fi scos din curgerea timpului şi nici din amintirea noastră, a tuturor, chiar dacă unii sau alţii doresc citeodată să se întîmple aceasta. Firesţe, faptul istoric poate fi umbrit uneori sau trecut sub tăcere. El nu poate însă pieri. Eu cred că adevăratele fapte istorice sînt vii. Sînt nemuritoare. Sînt ale noastre, ale tuturor. Dintre acestea, faptele pe care oamenii rămaşi în istorie le închină celorlalţi semeni şi îndeosebi acelora din locurile unde ei s-au născut, au crescut şi s-au făcut vrednici de preţuire, au totdeauna înţelesuri şi frumuseţi cu totul deosebite. Oamenii mari ai istoriei sînt doar aceia ale căror scopuri cuprind în ele scopurile celorlalţi oameni. Ei sînt ai scopului pe care îl urmăresc dar şi ai timpului şi ai lumii lor şi cu deosebire ai locului în care trălesc. Legate de un loc, de un timp şi de nişte scopuri anume, faptele acestea ne privesc pe noi toţi. Se înţelege de aici că istoria este chiar viaţa omenească şi că trăirile sau întrebările chinuitoare ale oamenilor de odinioară sînt şi ale noastre. Se mai înţelege că acela care face istorie face filozofie. Adică se face pe sine mai înţelept şi mai bun. Filozofia şi cu deosebire înţelepciunea cunoaşterii sînt o cale spre bucurie. Fericirea, **eudaimonia** este, înainte de toate, adevăr şi cunoaştere. A înţelege este, măcar uneori dacă nu totdeauna, cea mai de preţ bucurie.

Se opri deodată de parcă şi-ar fi dat seama că vorbeşte anapoda. O privi iar, cu faţa senină. Ceea ce nu izbutiseră să facă primele clipe ale întîlnirii, popasul şi umbra deasă, dătătoare de linişte îi dăruia încetul cu încetul strădania de a rosti în chip potrivit judecăţile lui pe seama depărtării şi timpului. Marta se tulbură pe neaşteptate la fel ca la el în odaie cînd se simţise îndemnată să-şi pună obrazul pe straiele lui aspre. Nu mai era în stare să-l întrebe nimic. Trecură astfel cîteva clipe. Prin iarbă se auzea ţîrîitul lăcustelor. Îşi aminti totuşi că pe foile lui cu însemnări felurite citise ceva despre neputinţa oamenilor de a socoti bine tocmai trecerea timpului.

— Vorbeşti despre timp, rosti ea încet. Ai mărturisit însă undeva că ţi-e foarte greu să-ţi pui întrebări potrivite despre timp.

El rămase tăcut încercînd să-şi amintească unde şi cînd vorbiseră ei astfel de lucruri. Nu izbutea. Firesţe, faptul că ea îl căutase ca o nebună chiar la el în odaie nu-i putea trece prin minte.

— Nici întrebări nu ştim să punem, recunoscu

15 MARTIE 1986

teatru

Paradoxul T.P.

Adică paradoxul Tudor Popescu : dacă valoarea comediilor sale (deşi, din păcate, jucate tot mai rar şi numai titluri vechi de aproape un deceniu) e indiscutabilă, în schimb piesele în registru grav nu conving decît parţial. Dramele sale, cu puţine excepţii — între care „Nu ne naştem toţi la aceeaşi virstă" (dar şi aceasta inegală) — deşi bine scrise rămîn exterioare propriilor teme. Teme care arată mai ales o opţiune interesantă asupra subiectelor de mare miză. Dacă aş povesti o piesă, expunîndu-i doar intriga, sau dacă aş analiza doar conflictul oricăreia dintre dramele sale, aţi avea certitudinea unui teatru profund original, de forţă. Dar replica nu e totdeauna pe măsura tramei. Nu îmbracă decît pînă la un anumit nivel (e drept, înalt, dar pe măsura comediilor) structurile puternice, dar golaşe, ale unor subiecte incitante.

Personajele, nici ele, nu au decît un contur subţire, de siluete. Dialogului, deşi onest şi limpede (ajungînd la o stacheră valorică acceptabilă), îi lipseşte sclipirea, puterea de seducţie, adîncimea reală. Chiar dacă pe alocuri regăsesc scînteierea replicii comediografului de elită care e T.P., senzaţia dar şi certitudinea finală a citirii sau auzirii dramelor sale e de prea puţin, prea simplu.

Între aceste drame, **O dragoste nebună, nebună, nebună** ocupă un loc special fiind un posibil exemplu ce demonstrează afirmaţiile de mai sus. O diferenţă destul de sesizabilă separă un subiect tulburător, de o scriitură abilă, corectă, dar căreia îi lipseşte strălucirea. Şi ca să nu fiu numai sentenţios : E vorba de dilema unei fete frumoase, abia venită de la sat, ce trebuie să aleagă între a fi simplă ţesătoare, robotind în anonimat, sau a deveni manechin, a deveni „cineva", a filma chiar, cu preţul unor concesii de la morală mai mult sau mai puţin tipice. O (încă) adolescentă ce trebuie să se decidă pentru o singurătate dureroasă din care visează zadarnic o dragoste absolută, în timp ce i se propun doar aventuri reci şi mediocre. Poveste adevărată şi neliniştitoare. Dar o anume previzibilitate a replicii, un schematism destul de naiv al personajelor şi deznodămîntului atenuează forţa temei. Piesa rămîne pe alocuri, expozitivă (E mai bine de spus, pentru a nu fi prea greşit înţeles : T.P. are şi în dramă, clar, simţul replicii, al caracterelor, experienţa şi îndeminarea sa rămînînd incontestabile. Ceea ce m-a obligat însă la consideraţiile de mai sus este acel paradoxal dezechilibru valoric ce se stabileşte între excelentele-i comedii şi doar corectele-i sau doar bunele-i drame !).

La Teatrul Naţional din Timişoara spectacolul acestei piese este laureatul Galei dramaturgiei româneşti actuale, ediţia '85. Trei importante premii, Premiul pentru cel mai bun spectacol, Premiul pentru cea mai bună regie, Premiul pentru scenografie al filialei UAP Timişoara, răsplătesc efortul Emiliei Jivanov, scenograf, şi al lui Ioan Ieremia, regizor, de a face expresiv şi ataşant mesajul piesei.

Un perete uriaş, în culori şterse, în care e scobită o chiliuţă, o „garsonieră" cvasisordidă, este cadrul în care se întîmplă singurătatea frumoasei fete de la ţară. Visele ei iau viaţă pe scenă (aceasta fiind contribuţia regizorală decisivă) fie sub forma unor înfăţişări cosmareşti a rutinei fluxului tehnologic dintr-o uzină, fie sub forma unor dansuri frenetice, sub lumini crepusculare, ale unor grupuri de femei frumoase şi elegante, fie ca nişte reverii vesperale, cu glas de greieri, cu copaci şi fineaţă verde de acasă.

Cînd luminile se aprind iar visul se întoarce-n realitate, spectacolul pierde ameţitor. Un operator de film se poartă şi se mişcă ca un măscărici fără haz, un tînăr îndrăgostit se dedă la gesturi absurd puerile, iar fata cea singură şi frumoasă pare o maimuţică răsfăţată şi nu prea deşteaptă. Aşa încît pe scenă nu se observă decît o singură actriţă, Margareta Avram.

Şi acum, pe cînd o nouă, de data aceasta comedie, de Tudor Popescu ? Nu de alta dar ar fi necesară pentru ilustrarea completă a paradoxului T.P....

Radu Anton Roman

film

Colierul de turcoaze

În urmă cu sase ani, la premiera filmului **Drumul oaselor** aminteam de un posibil serial ai cărui eroi propuneau captivante aventuri, într-un gen popular, traversat de momente de suspans, de confruntări dramatice, pigmentate de sugestiile istoriei şi nu, în ultimul rînd, de simţul umorului. Iată-ne acum în faţa produsului cu numărul cinci al seriei — **Colierul de turcoaze** (scenariul : **Eugen Barbu şi Nicolae-Paul Mihail**), cu aceiaşi protagonişti : actriţa Agatha Slătineanu şi cavalerul-fără-lege, Mărgelatu, antrenaţi într-un inedit duel, legat de o acţiune „teroristă", răpirea unui trimis austriac.

Asa cum în urmă cu 20 de ani, **Haiducii** reprezentau o izbutită încercare de re-evaluare a posibilităţilor filmului de „capă şi spadă" într-un spaţiu istoric contemporan revoluţiei lui Tudor şi actuala serie este situată în preajma revoluţiei paşoptiste, referirile la viaţa politică din timpul lui Bibescu fiind explicite, însuşi domnitorul fiind vizat de consecinţele acţiunilor Agathei.

În filmul dirijat de **Gheorghe Vitanidis** ponderea dramatică este deţinută de tentativa de eliberare a prizonierilor, reconstituirea itinerariului acestora echivalînd cu reconstituirea colierului oferit în final, cu eleganţă, de Mărgelatu frumoasei posesoare. Este evident că şi aici, ca şi în precedenta serie, Mărgelatu este secondat de Buză de iepure, după cum Agatha, pentru simetrie, îşi pune în aplicare maleficele planuri în complicitate cu Trojanof (replica posibilă a unui personaj real, Trandafilof, ale cărui afaceri au contribuit în realitatea istorică la sporirea animozităţilor faţă de domnitor). Dacă latura spectaculoasă a filmului este servită cu antren şi ingeniozitate (deşi, cu destule repetiţii pentru spectatorul ce a văzut toate seriile anterioare, în special, ultima, **Masca de argint**), momentele de legătură, în ciuda unor infuzii de umor, rămîn cel mult explicative, unele personaje pierzînd sensibil din detaliile ce le-au făcut remarcate în precedentele titluri (sora Agathei, Gonfalone sau circarul Aurică).

Sugestiile istoriei rămîn declarative (deşi, în fond nu acesta este obiectivul filmului), uneori într-un registru parodic. Cu un final deschis, fapt ce denotă că peripetiile celor două perechi de antagonişti nu s-au terminat lăsînd loc unor viitoare dueluri. **Colierul de turcoaze** lasă nostalgia densităţii şi intensităţii primelor serii realizate de regretatul **Doru Năstase** (**Drumul oaselor, Trandafirul galben, Misterele Bucureştilor**).

Un bogat acompaniament muzical (autor : **George Grigoriu**) sugerează ritmuri contemporane — geamparale cu rezonante rock, sirtaki, probabil pentru o mai mare sensibilizare a sufragiilor publicului. Imaginea lui **Ion Anton** pune în valoare frumusetile peisajului românesc, iar sugestiile de epocă sînt implicite în rafinamentul şi cromatismele decorurilor şi costumelor semnate de **Constantin Simionescu** şi **Bob Nicolescu.**

Alături de **Florin Piersic** şi **Marga Barbu**, interpreţii îndrăgiţi de public ai principalelor partituri, apar în caleidoscopice episoade o serie de experimentaţi actori ca **Ion Besoiu, Jean Constantin, Alexandru Repan, Constantin Codrescu, Corado Negreanu, Olga Delia Mateescu, Jean Lorin Florescu, Eusebiu Ştefănescu,** însufleţind cu farmec personal mozaicul uman ce populează fresca situată la granita dintre istorie şi legendă.

Fără să supraliciteze prerogativele genului, **Colierul de turcoaze** promite deci încă o continuare a aventurilor lui Mărgelatu.

Călin Stănculescu

el, și nici să socotim prea bine curgerea timpului, măsurarea lui. Ni se pare că știm multe și felurite și pînă la urmă ne dăm seama că multe din cele ce știm sînt cu totul nefolositoare. Ne simțim slabi, neajutorați. Parcă nu mai știm chiar nimic. Știm, de pildă, sau ni se pare că știm, ce e o zi sau o noapte. Știm ce este și săptămina. Dar la lună lucrurile se încurcă dintr-odată.... Unele luni sînt mai lungi, altele mai scurte... Ca să nu mai vorbim de ani sau de secole... Bătrînii spun că toate se duc ca un vis și nu prea ne dăm seama de asta... Străbatem prin zile care se scurg una cîte una pline de necazuri, de mulțumiri sau dureri. Ele se adună în luni, în ani după ani, fără să le simțim. Cînd ne gîndim totuși la ele, ni se par toate ca o singură zi. Ne lăcomim să trăim cît mai adînc, mai deplin, umblăm harnici ca să ne atingem cele mai felurite scopuri și e firesc să fie așa. Puțini se gîndesc însă că tot grăbindu-ne către scopuri, ne grăbim, de fapt, către moarte. Împărțit în ore, zile și ani, timpul are totuși curgere lină, de riu liniștit, ca acesta care trece aici, lîngă noi. Strădania neostenită a oamenilor de a împărți bine timpul se face cu totul la întîmplare. E ca și cum am scrie litere pe riul acesta... Priviți de aproape, anii ne uluiesc și ne înfioară. Priviți de foarte departe, anii se amestecă între ei și se pierd ca undele într-un riu, ca valurile în apa mării. Tocmai de aceea ei nici nu mai pot fi prea bine înțeleși cu puterea de judecată ci doar trăiți sufletește, în măsura în care unii oameni și-i amintesc... În amintire însă nimic n-are margini prea lămurite...

Se opri iar de parcă s-ar fi temut să nu vorbească prea mult. Obosit dar liniștit pe deplin se lăsă jos în iarbă, rezemîndu-se mai departe de trunchiul copacului. Privea undeva, departe, spre întinderea nemărginită a mării și părea că visează cu ochii deschiși.

În clipa aceea Marta înțelese din nou cît de mult îl iubește. Nu dorise nimic, niciodată, așa cum îl dorea pe el. De tocmeala tatălui ei cu arhistrategul Marinus, de nunta care o aștepta la Constantinopole își amintea ca prin vis. Ciudat însă, ele nu-i mai spuneau acum mare lucru. Erau ca niște treburi străine care n-o mai priveau. Nu îndrăzni să mai spună nici un cuvînt. Tăcerea aceea înaltă și deasă, întreruptă blînd de sunetele gizelor care săreau prin iarbă, era tot atît de bună ca umbra copacilor sau ca răcoarea riului limpede, curgînd potolit printre maluri. Își aminti deasemenea de o zi oarecum asemănătoare, trăită doar cu o vară în urmă. Din pricina căldurii pornise de la **villa luxoria** prin Parthenopolis, pe malul mării, ca să se scalde însoțită doar de o sclavă. Găsise un loc pustiu, intrase în mare și înotase pe lîngă niște stînci care se prelungeau printre valuri datorită unor ziduri străvechi de la o cetate necunoscută, pe jumătate dărîmată. Temeliile prelungi, de piatră cioplită, amforele ciobite, pline de nisip, stîlpii de marmură vineție, sparți în bucăți, se amestecau în apa sărată cu unduirea lenești a ierburilor mătăsoase, cu vietățile agățate de bolovani, cu rămășițele unei corăbii din care putuse deosebi doar cîteva trunchiuri de lemn împietrit și indeosebi vîrful unei ancore ruginite, pe jumătate îngropată în mormanul de scoici putrede. Întîrziase plutind încet printre lucrurile acelea pline de taine și de putere de ispită. Pești negri, pești argintii și pești străvezii o înconjuraseră peste tot. Îi trecuse prin minte că ea însăși semăna în clipele acelea cu o vietate a mării. Cerul senin și soarele orbitor al după-amiezii luminau apa limpede pînă la mari adîncimi. Amănunte ciudate, sclipind uneori ca argintul, alteori abia întrezărite, acoperite de bălării băloase și de gîngănii cu chipuri, obiceiuri și nume necunoscute, lăsau să se bănuiască forfota neistovită a tuturor viețuitoarelor locului. Ceva mai încolo, un stol uriaș de pescărești albi se așezase la odihnă pe luciul ușor vălurit al apei. Era liniște. Se ridicase încet pe un bolovan la soare și rămăsese nemișcată acolo. Piatra de sub ea o mîngîiase cu o fierbințeală plăcută. Căldura după-amiezii cădea grea ca plumbul topit. Ziua de vară încremenise în așteptare și nemișcare. Numai unduirea ușoară a mării și indeosebi frămîntarea domoală a viețuitoarelor cu nume necunoscute și obiceiuri tainice mai aminteau de trecerea clipelor. Atunci se lăsase cotropită de dorința de a pluti ea însăși la întîmplare, ca o vietate sălbatică, prin lumină și apă, fără grabă și fără țel, într-o curgere fără început și fără sfîrșit. În chip ciudat, rămășițele cetății de odinioară, zdrobită de timp și înecată de valuri, în loc s-o înspăimînte, iscaseră dorința de a se lăsa ea însăși pradă clipelor și nepăsării.

De ce își amintea însă de toate acestea tocmai acum ? Se uită iar la chipul drag al lui Dionysius. Apoi se uită la întinderea mării. Iubea necuprinderea și zbuciumul ei. Iubea ispita, lumina și apa. Iubea trecerea încetă spre nepăsare mîngîietoare, plutirea unduitoare și atîțătoare, lipsită de țintă, cufundarea adîncă, nesățioasă, în bucuriile care o destrămau și o risipeau sufletește. Abia izbuti să mai spună ceva.

— Mi-e drag să te-ascult, mărturisi ea încet. Deși nu înțeleg totdeauna ce spui. Mi-ar place să fii dascălul meu... Să mă înveți să gîndesc... Să trăiesc !

Dionysius se trezi din visare. O privi doar în treacăt, încruntîndu-se la fel ca la începutul întîlnirii. Auzea bine spusele ei. Totuși se făcu că nu pricepe. Teama ciudată cu care o privise mai înainte i se citea iar pe față.

— Trebuie să plec ! se ridică el pe neașteptate. Am stat destul.

Parcă ar fi lovit-o în creștetul capului. Marta își simți trupul moale, lipsit de orice urmă de vlagă.

— De ce pleci ? întrebă ea încet. Mai rămîi !

— Pînă la Tomis drumul e lung.

— Te rog, mai rămîi !

— Nu pot. Am stat destul.

Oare el, care își zdrobea mințile cu cele mai ascunse taine ale lumii, nu înțelegea nimic din întîlnirea lor de acum ? Nu-și dădea seama că alergase ca o nebună pe urmele lui, tocmai pentru a fi împreună ? Ce se întîmpla ? Se ferea de ea ? De ce se ferea ? Nu cumva nu-i plăcea ? Și deodată o durere necunoscută, ceva ca un cui înroșit în foc îi străbătu toată făptura, de sus pînă jos, despicînd-o în două.

— Mergi cu mine ! îi ceru ea încet, mai mult pe șoptite. Te rog ! E loc destul în trăsură !

Și pentru că el ședea nehotărît, adăugă tremurînd la fel de neputincioasă :

— Ajută-mă să mă ridic. Dă-mi mîna !

Drept răspuns Dionysius o privi aiurit fără să îndrăznească să se miște de la locul său.

(Fragment din romanul „Depărtarea și timpul")

Tablouri de Benone Șuvăilă

Din memorie

Întors de dorințe
de bucuriile viselor
de umbra
cu multe nervuri
ce vara ține loc
de suris
și
miez fraged
am zărit în iarbă
ba chiar
dincolo
În ultima sabie
a poemului
brațele tale
— iubire.
Și i-am auzit
muzica celestă
investind
cu puterea ei
neînchipuită
paradisul
întregul lui orgoliu
se logodește
cu limba română
înflorește
în sîngele ei
foarte albastru

Alarmă

Drumul spre Pol trece
prin zonele cele mai fierbinți
ale planetei
Nu poți să ajungi acolo
decît dacă ai transpirat
din belșug
Încercarea mi se pare
a naibii de grea
Nu este ușoară
nici călătoria spre tine
scumpă banchiză
de gheață diamantină
Îmi amintesc
că înainte de a lua
drumul oceanului
erai parte dintr-un perete
nemaipomenit de alb
și de înghețat
Acum te duc curenți
dar vai
de cel care își
iese în cale
Ca și Titanicul
izbindu-se de
masa informă
noi cei care
riscăm să te atingem
avem toate șansele
să nu mai ajungem
la Pol

Aventură

Un braț și o liră
prin văpaia zilei
surisul tău
albindu-ți buzele
În strada pustie
surisul
sapă o urmă
pe care
în piatra asfaltului
nu-l văd
decît eu
Îl măsor
îi trăiesc melodia
mă bucur
să-l culeg
bijuterie prețioasă
aur înflorit
în podul
palmei mele rănite

henri zalis

Epos

De fiecare mină mi-am prins
un nor
la fel
am fixat
de gleznele mele
fișii de ideal galactic
Catarame de argint
mi-au ancorat
elanul înalt
la cingătoare
În tot ce am de gînd
să fiu
roată, aripă, soare
fulger, cîntec, ferigă
numai părelnic
mă izbăvește oglinda
Pentru rest
argonaut al timpului
mă scald în lumină
șuviță din lava subterană
obsedat de copiosul ospăț

Chipul meu

Ce orgoliu nebun
îmi prinde fruntea
și uită
Cît este de ridată
De la tîmple
în sus
trei fire de scrum
de la ochi în jos
văd două chipuri
Unul
are buzele arse
celălalt o bărbie tămătoare
Și unul și altul
string sudoarea salopetei
ca pe o prielnică plutire
a șuviței sure
— ultim memento
pentru trenul de seară
Cu albul de nea
aș spăla fruntea mea
dar neaua se mistuie
iar între noi
invie neastîmpărul
De oboseala lui
mă ia cu frig
Atunci — înțeles cu lumea
mă ascund
în semințe
cum arborii
calcă timpul
mistuiți
de însinguratele rădăcini

Aproape o elegie

Același vînt poartă
spre mine însumi
ieri blînd potolit
astăzi schimbător
Un fosnet de corabie
Ademenește de fiecare dată
în pînzele lui crucificate
fosile de nori
amintiri plutitoare
Ascult cu urechile ciulite
frigul ce vine
sau ploaia
Sau marea turbată
Nu cuțitele vîntului
le simt
ci puținul
înșelat de o lanternă
din întunericul
ce îți scrie numele
vorbești cu mine
ca altădată
Iată sînt eu
și fulgerele
mă închid
în necuprins de ape
Ochiul tău
înflorește în mine
spiriduș al fîntînii
legănat de năluci
Umbrele noastre
ies din ceață
cu epistola corăbierului
ascunsă la piept

ștefan mitroi

Săvîrșire

În copac se intră uneori
ca într-o apă
Cînd cercurile
îți trec peste creștet
zadarnic
mai încerci
să ieși deasupra
Pomenesc doar frunzele
ceva despre tine
dar de fiecare dată se scutură
mai înainte de a fi ascultate.

Apa dulce a tristeții

De la privirea mea
pînă la privirea fiului meu
e o iarbă înaltă
în care
se luminează pururi de ziuă
De la mîinile mele
pînă la mîinile tatălui meu
e o vale întinsă
unde izvorăște pururi
doar o fîntînă.
Ciutura ei
tocmai scoate din cer
apa dulce a tristeții
pentru sufletele noastre însetate.

Unde ?

Unde să te caut pe tine
stea care urci
noapte de noapte
din pămînturi
orbind cu lumina-ți
stelele multe ale cerului ?
Unde să te caut pe tine
iarbă ce dormi de-a pururi
sub tălpile îndrăgostiților
mereu întinerești primăvara ?
Unde să te caut pe tine

mircea bârsilă

Eseu despre amiază

Autarhie beată de sine — amiaza —
și eclipsă totală a efemerului cînd pendulează
în gol clipele supuse unui greu examen
precum cîrtița scoasă cu cazmaua la soare.
Se vede palpitarea îndepărtată (undeva
dincolo de nemișcarea
și claritatea lucrurilor) a unui secret
ce ne scapă
și corăbii dintr-un timp nedefinit
trecînd prin strîmtorile dintre sînii femeilor
ciopliți după modelul sferic al cîmpiei.
Din camerele goale și înalte ale seninătății
iese la un tainic semn ciocîrlia
și se năpustește cu biciușca ei de miere
asupra noastră
în vreme ce umbrele, existențe umede
în esența lor,
ni se sfărîmă ca mătasea mîncată de molii
sau umblă de unele singure pe mîriști,
în sfîrîitul ce ne împinge să credem
că fîntînile
sînt niște tigăi în care ploaia își frige
lacrimile
și chiar morții, beți de bucuria vieții
în lumină,
iau parte la acest festin al înțepenirii
celor două mosoare
(unul alb și unul negru) pe care se deapănă
lumea
cu pietrele sale îmbrăcate întotdeauna
în rochie de fată
și bureți cu lumina mică, dată la infinitiv.

Toate sufletele

Sufletele
din lemnăria subconștientului
trezite de bocănitul ghionoaielor prin livezi
și toate celelalte : sufletele bătrînilor
oftînd ca niște ulcioare goale
sau ale văduvelor
mai trecute la față decît la trup și care
au aruncat la vechituri lungile curele
de transmisie
dintre ele și bărbații lor pribegind
prin întunericul
aidoma celui din podurile afumate
ale caselor,
se travestesc toate, ca într-un acord magic
ori din proprie inițiativă, pe durata
somnului,
în șerpuiri luminoase de licurici, în rădăști, greieri,
coropișnițe și chiar brotăcei
— zurgălăii de ceramică ai lunii —
încît sîntem asemenea fîntînilor
ce au, de la-nceput, cîte două măști :
una albastră
pe care și-o pun dimineața, odată cu țipetele
ca de sabine
în clipa răpirii, ale întîielor raze de soare
și una sacră
legată de faptul că elementele nopții
departe de a fi niște simple aparențe
alcătuiesc un interior de templu.

arbore nevăzut care scuturi
aerul de ființa umbroasă a toamnei ?
Unde să te caut pe tine
piatră înaripată ce-ți vinturi
cîntecul peste încremenirea privighetorii ?

Înspicata duminică

O turmă de miei negri
paște cu lăcomie
zilele noastre
De acum încolo
unitatea de măsură a timpului
va fi iarba
Bunăoară mîine
vom ieși să cosim înspicata duminică
să crească mieii dragii de ei
mari cît mai mari.

Cîmpie

Este închisă în sine
ca un murmur de plîngeri materne,
se curbează ca o grindă elastică
sub apăsarea umbrei ereților,
se rușinează de propria-i diversitate
ce prefațează vremelnicele noastre
probleme
și de pluralitatea de nuanțe a singurătății
sale
în a cărei despletire retorică intră și berzele
cioplite
(stilizate în spiritul schițelor inițiale)
pe marginea
ierboaselor bălți — aceste relicve ale lichidului
amniotic
ce învăluia totul înainte de separarea
elementelor,
iar toamna, tîrziu, după ce au cedat sceptrul
puterii,
zeitățile i se preschimbă în păsări aproape
uriașe
ce umblă prin podurile caselor (niște păsări
cu cap de țigancă bătrînă și cu un ban
de argint
la ureche). Este cercul cu care sînt legate
femeile
cînd seceta le face să pară mai adînci
decît fîntînile,
Este un disc imprimat doar pe o singură
parte
rotindu-se sub acul patefanului atît de repede
încît drapiile par a avea două capete.
Pînă să iasă din raza acestei imensități
nedomolite
deasupra căreia filfîie vaaluri pictate cu ciori,
doamnelor ce trec în mașini prăfuite
spre mare
le cresc printre coaste fire de iarbă.

plastică

Visătorul din Mărginime

Ca să aduni în aceeași expoziție cîteva cicluri în tehnici diferite și cu subiecte din zona de referință distincte, oricum nu de natură să sprijine imaginea despre aspirația la unitatea de stil și, printr-o unitate de problematică, mi se pare mai mult un act de nepăsare decît de curaj. Sper să definesc destul de corect astfel atitudinea lui **Sabin Ștefănuță,** pe care nu l-am simțit niciodată preocupat de ideea că părerile despre artiști trebuie uneori și construite, nu doar ruinate. Indiferența cu care a adunat, ca într-un bazar, în Galeriile Municipiului, picturi pe sticlă, cicluri de grafică, uleiuri pe pînză etc., mă scutește de comentarii ulterioare. Mai bine, stimate cititor, să descifrăm ce vrea să spună despre sine și despre lume acest artist pe care mulți literați îl cunosc mai ales, prin intermediul unor extrem de fine, dezinvolte desene, publicate chiar în revista „Luceafărul" timp de aproape două decenii. Desenele lui Ștefănuță, „fac bine în pagină", luminează caracterele foilor tipărite cu „șapte drepte, sublinierile aldine". Aduc un aer de puritate, mai ales atunci cînd sînt „în linear". Îți mîngîie privirea un chip învolt, din două-trei linii, o imagine nostalgică vegheată de un simbol, de regulă solar. O adevărată obsesie a heliotropismelor regăsim la acest maestru al trăsăturilor mîngîietoare, nu întîmplător parcă născut în Mărginime, de unde ne-au venit, de veacuri, mesajele vizuale pline de candoare ale unei spiritualități ce privea spre cer printre colinele împădurite ale brazilor, proiectînd pe el siluete brodate în

aur și fire colorate. Vocația spirituală a oamenilor din locurile sale de baștină este resimțită de Ștefănuță ca o aspirație a întoarcerii artei la origini. De aici admirabilele sale picturi pe sticlă, în fond adaptări ale unui limbaj modern la semantica arhaică a iconarilor, reevaluare a eficienței expresiei simplificate într-un cadru, într-o atmosferă tradițională. Au prospețimea lor, desigur, aceste picturi unde chipul din icoanele vechi este înlocuit de o descendentă contemporană a fecioarelor unui Modigliani manierizat, unde noua Evă toarce liniștită, netulburată de claxoanele secolului vitezei. O undă de melancolie străbate această lume modern revolută a lui Ștefănuță, zugrăvită cu spontaneitate, fără dorința de stilizare mistificatoare ce ar fi putut anula autenticitatea încărcăturii umane a mesajului. În el de altfel stă și farmecul picturilor pe sticlă ale lui Ștefănuță.

Cît despre ciclurile de grafică propriu-zise, ele relevă același ochi atent la amănunte, asupra cărora nu se oprește deoarece importantă rămîne în continuare imaginea ca loc de întîlnire al impresiilor disparate. Ilustrative în acest sens desenele inspirate de peisajul venețian, mai puțin picturile unde un De Chirico în variantă Magritte nu prea arată a fi solidari cu temperamentul visătorului nostru din Mărginime.

Grigore Arbore

muzică

«Nabucco»

...sau „Nabucodonosor", așa cum figurează pe afiș, este titlul celei mai recente premiere a Operei Române din Cluj-Napoca ; aceasta reia în fața publicului clujean, după aproape 135 de ani, opera lui Giuseppe Verdi pe textul lui Temistocle Solera. De remarcat este faptul că la vremea respectivă, după prima reprezentație absolută a operei, la Milano, „Teatro alla Scala", în 9 martie 1842, muzica verdiană care făcuse atîta vîlvă într-o perioadă urmînd să fie marcată de irizările revoluționare ale anului 1848, n-a avut de așteptat decît relativ puțină vreme pentru a fi adusă în fața unui public aparținînd politiceste aceleiași monarhii, într-o regiune unde aluziile străvezii ale operei la uniune politică pe baze naționale firești, la independență, dreptate și egalitate socială, nu puteau decît să reprezinte cel puțin tot atît de mult ca și pentru publicul italian al atît de frămîntatei jumătăți de secol XIX. Am insistat asupra acestui aspect întrucît semnificația opțiunii repertoriale nu este neglijabilă, iar plasarea operei în context face parte din elementele trebuind judecate aici alături de componentele strict redevabile laturii artistice, cu atît mai mult cu cît surprinderea evidentă a acestei generale și generoase idei este un element de temelie al viziunii regizorale a lui Viorel Gombosiu. Regia propune interesant o viziune complexă constînd într-o suprapunere și întrepătrundere a cel puțin trei planuri de idei distincte. Primul, cel mai cuprinzător, este alcătuit din derularea subiectului în fața publicului, derulare unde fantezia scenică (mă gîndesc la varietatea pozelor și atitudinilor în care se cîntă, solistic și/sau în grup, la mișcările în scenă ale corului, la complexitatea și funcționalitatea scenografiei semnate de George Codrea, la alternarea și suprapunerea unor cadre tratate tradițional sau modern prin apel la o densă „țesătură" de proiecții de diapozitive pe cele mai variate fundaluri etc.) este prezentă și de bun gust, lăsînd deoparte unele momente ușor încărcate în care se suprapun proiecții de diapozitive pe acțiuni scenice complexe, stimulate de momente muzicale active dinamice, astfel încît spectatorul e asaltat de o multitudine de „semnale" diverse, mai greu de perceput și interpretat. Al doilea plan regizoral constă în aluzii, trimiteri directe, explicite sau puneri în context privind atmosfera revoluționară a epocii premierei, pentru care muzica verdiană a constituit un veritabil „moment psihologic". Atît diapozitivele prezentînd scene din luptele anului 1848 cît și cele care trimit pe spectator înapoi în timp la imensul succes de public și constiință al capodoperei verdiene se subsumează acestui interesant proiect regizoral. Al treilea plan ține de un mesaj general-uman întins pînă în prezent. Scurtele momente înfățișînd sau făcînd aluzie la „universul" lagărelor de concentrare naziste, imagini justificîndu-se și prin milenara istorie a poporului evreu, personajul principal al operei, întruchipează a doua componentă protestatară militantă a unei regii trebuind semnalată ca meritorie încercare de aducere în contemporaneitate a unui gen atît de discutat sub acest raport. În privința interpretării, sînt puține lucruri de reprosat orchestrei dirijate de Gheorghe Victor Dumănescu și corului îndrumat de Emil Maxim : am auzit o partitură interpretată la un înalt nivel artistic, constituind o pildă în privința calității, acurateței și finisării unei muzici nu tocmai fără probleme. În rolurile principale, Dan Serbac, Ion Micu Titus Pauliuc, Rodica Toma, Liliana Bizineche, Alexandru Köpeczi, Ion Tordai și Rodica Balteș, au alcătuit o „garnitură" solistică de zile mari. Nu putem insista din păcate asupra fiecărei contribuții în parte : în multe din cazuri nici nu e nevoie întrucît „rezonanța" numelor unor artiști lirici binecunoscuți spune suficient despre datele interpretării. Fapt este că, la ora actuală, opera cluleană se poate mîndri cu cîteva „voci de aur", iar alcătuirea unei distribuții atît de omogene și ridicate valoric spune multe despre importanța dată unui titlu având reverberații deopotrivă muzicale și militante.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

V. Magicul „doctrinar"-realist (5)

Într-adevăr, odată cu retragerea lui Sofonie în grota sa de schimnic, ceea ce numeam planul epic secund al nuvelei capătă o consistență tot mai sporită, tinzînd, în cele din urmă, la uzurparea celui realistic rezervat grotescăi și amuzantei hirjoane dintre călugării ciobani și haita lupilor. Nestingherit de nimic, eul demonic al schimnicului profită din plin de libertatea ce i se acordă în timpul îndelungatelor, aproape neîntreruptelor cufundări ale acestuia în transa rugăciunilor : „Pînă acum mersese cum mersese. Dar de cum ieșise pusnicul pe poartă, jigăniile tăbărîră pe vite: Surul, lupul îndrăznet și fioros, nu mai avea teamă. La trei-patru zile înșfăca oaia sau mielul". Nemaiputînd fi trezit din „somnul" său extatic, totodată, Sofonie nu-și mai exercită nici însușirea de a-i izgoni pe lupi și, astfel, de a limita întrucîtva acțiunea „dublului" său întruchipat în Lupul Sur. Mai mult, chiar, s-ar zice că în noua situație apriga fiară este într-o asemenea măsură stăpînă pe „dublul" schimnicului, încît se arată capabilă de fapte ce depășesc cu totul limita atributelor ei „normale". Astfel, însărcinat să tragă marele clopot supranumit Samson, spre a-l vesti pe Sofonie în legătură cu o nouă apariție a lupilor, călugărul Zenovie este eroul următoarei întîmplări :

„Dimineața cuviosul Zenovie nu s-a arătat la utrenie. L-au căutat în chilie, lipsea. Au urcat în turn, odaia clopotelor—goală. L-au strigat.

De sus din tavan s-a prelins un miorlăit stins. Călugării au ridicat ochii : pe fundul de bute al lui Samson sta o mogildeață ciulită, cu mîinile încleștate pe chiotorile unde se înnoadă funiile. Părea un liliac uriaș prins de lumina zilei și pitulat acolo.

— Sfinția ta ești părintele Zenovie ?

— Eu, fraților.

— Dă-te jos.

— Nu pot. Ajutați-mă, frățiile voastre.

— Păi cum te-ai suit ?

— Nu știu, de-te răspuns omul.

Coborît cu greu, el povesti lucruri de necrezut. Cînd veghea mai cu nădejde, a auzit pași pe scară și s-a bucurat crezînd că vine vreun cuvios să-i ție de urît. Dar cînd s-a deschis ușa din clanță, a intrat lupul sur, zburlit, cu ochii de jăratec clănțănind la el. Încît n-a știut nici cum, nici cînd s-a cățărat pe funie și s-a trezit sus pe spetezele din spinarea lui Samson".

Întrucît și o măsură de apărare „profană" precum pușca se dovedește la fel de ineficientă (de o cutezanță nemaipomenită, fiara „s-a năpustit drept în vinător, care, luat nepristan, a întors arma, oarecum după lup, zicea el, și s-a împușcat singur în picior"), în cele din urmă, singura soluție la care obștea călugărilor se gîndește este aceea a practicilor vrăjitorești. Din acest moment, tema magic-fantastică a nuvelei trece spectaculos dincolo de nivelul sugestiei subtextuale. Planul epic secund ce-i fusese rezervat pînă acum acaparează întreg universul narativ, se extinde peste tot. Noua calitate a materiei epice are ca resort procesul de conștientizare a fenomenului magic în virtutea căruia se petrec neobișnuitele întîmplări de la mănăstire. Motivul magic-folcloric al pricoliciului își relevă preeminența odată cu sosirea lui Șotropa, neîntrecutul solomonar. Episodul, prin perfida banalitate jucăușă a tonului narativ, este de-a dreptul memorabil. Firescul aer realistic, ca efect al evitării oricăror accente crispat spăimoase, a tentației pentru proiecțiile în imaginarul dominat de bizarerie și inverosimil, ce definește în genere fantasticul voiculescian, și de data aceasta impresionează puternic. La prima vedere, chipul în care își face apariția numitul Șotropa, succintele notații portretistice de care el beneficiază, ca și începutul investigațiilor sale, toate acestea par mai degrabă că tind la instituirea unei viziuni narative bagatelizante :

„În sfîrșit, a coborît vrăjitorul, Șotropa, un bătrîior vesel, sfrijit ca un zgîrciog, chiomb de un ochi și cu luna plină a cheliei în cap. Ținea vergeluța de alun în mînă, cornul de argint înfipt în brîul verde, iar în sîn sticluța cu spiriduș, păstrat în apă, ca o păpușică cît un dop de plută, care, cînd se da la fund, cînd se urca la gît, după cum avea nevoie stăpînă-su.

Vraciul a întrebat cum, cînd și în ce fel se întîmplă călcările, a descusut paznicii, i-a dezbrăcat, le-a cercetat cu luare-aminte mîinile și labele picioarelor, părul de pe piept. A'scormonit o moviliță, n-a găsit vrăji îngropate, nici farmece ascunse".

Însă, dacă încercăm să dăm la o parte pojghița destinsă, ușor amuzantă a povestirii, nu se poate să nu luăm seama la bogatul inventar de date care, în totalitate, conferă lui Șotropa statut de veritabil vrăjitor. Începînd cu trăsăturile portretistice (de reținut, în primul rînd, faptul că e „chiomb de un ochi"), continuînd cu prezentarea obiectelor aduse cu el și încheind cu modul în care își începe investigația, Șotropa întrunește exigențele impuse de „meseria" pe care o practică. Sînt prezente, în cazul lui, elementele de bază proprii, așazicînd, portretului-robot al vrăjitorului de profesie statuat de teoreticienii și analiștii fenomenului magic-folcloric, încît personajul lui Voiculescu poate fi considerat un adevărat prototip în această privință. Intrarea vraciului în miezul lucrurilor odată cu ancheta întreprinsă printre ciinii mănăstirii, care, cum s-a văzut, manifestă o totală pasivitate ori de cîte ori haita de lupi, în frunte cu Lupul Sur, atacă turma, dă prilej povestitorului de a pune în valoare cu inegalabilă măiestrie sugestiile epico-analitice propuse de tezaurul mitic popular. Într-un asemenea context, ceea ce, de pildă, la Sadoveanu ține de simbolistica mitizant-poetică, purtînd pecetea subtilei convenții zooantropomorfice, la Voiculescu își asumă sarcini ontologice plenare, prin nimic subminate. Impersonalitatea tonalității narative, completa absență a „vocii" autorului care dă frîu liber „intextualității" ezoterizante, conferă narațiunii, am spune, maximum de seriozitate fantastică :

„— Ciinii nu se dau la lup, mărturisi baciul.

— Dar la oameni ? Și ochiul chiomb se ivi de sub pleoapă...

— La oameni și la alte dihănii se reped.

— Bine ! Acuși să-i întrebăm și pe ei...

Vraciul își mușcă buzele într-un soi de șoaptă, neînțeleasă de urechile omului, un fel de freamăt ușor, schimbat în adiere de șuer... Dar uitîndu-te la gura lui vedeai sau îți închipuiai că ar vorbi. Numaidecît un ciine din apropiere ciuli urechile și prinse să se neliniștească. Suci capul, ascultă, sfeclit, se mișcă în jurul lui însuși, căutînd. Apoi, doi, trei, înfiorați, se sculară. Pe urmă, oricît de departe se aflau, toți ciinii ațintiră auzurile, săriră fără astîmpăr și înaintară pe măsură ce Șotropa își frămînta fără glas buzele. [...] Așa, rînd pe rînd, sosiră toți zăvozii stînei, cu cozile pleoștite, spășiți, și îi treceau pe dinainte, ca la un interogatoriu. Unul cîte unul se opreau, cercau să-l privească, dar lăsau repede ochii în jos, scîncind ușor, ca niște învinuiți cu botul pe labe. Apoi, la un semn, treceau deoparte și așteptau. la un semn, treceau deoparte și așteptau.

Călugării priveau ca la o întîmplare de pe altă lume.

— Nu-s vinovați, hotări Șotropa, ștergîndu-și fruntea și obrajii șiroind de sudoare. Cămașa de pe el era leoarcă, parcă de cine știe ce cauză. Nu-s vinovați, spuse a doua oară. Mi-au mărturisit tot".

„Mărturisirea" ciinilor este, într-adevăr, hotărîtoare pentru dezlegarea enigmei magice care planează asupra straniilor întîmplări de pînă acum.

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul anterior se va citi : *carres, posibilites, angeliques, ils sont, côtes, l'atteinte.*

NUMELE POETULUI

Ștefan Rusu

Ștefan Rusu cu manuscrisul său **Lacrimi cu rădăcini** (cu un motto din Spencar : „A citi e a vedea prin procură") vine să ne convingă încă o dată că în Moldova de sus poezia românească înflorește astăzi cu o forță și o luxurianță de stiluri copleșitoare... După extraordinarii poeți Aurel Dumitrașcu, Daniel Corbu, Nicolae Sava și atîți alții care au debutat deja editorial, Ștefan Rusu, cultivînd și el o poezie prețioasă, adesea încearcă să se delimiteze de tinerii săi confrați printr-o rostire profundă a pîlpîitoarei interiorități nostalgice : „O femeie frumoasă trece pe stradă / Îmi șoptea ochiul stînd ispitind // Era vîntul, doar vîntul / îmbrăcat cu frunze, cu nisip / Ca o lungă rochie de mireasă // Dacă îți vei sparge fereastra / tot ce vezi prin ea va dispare, / îmi șoptea ochiul drept ispititor // Vîntul căpăta forma mea / înclinînd albastrul și verdele / ca pe o cumpănă de fîntînă // Dacă te vei arunca pe fereastră / vei învăța zborul, ispitea ochiul sting // Vezi, mi-a strigat ochiul drept, / ți-a zburat doar zborul // E doar vîntul pe stradă / Îmi șopteau ochii ispitind // Era și vîntul, era și vîntul" **(Era și vîntul).**

Nenumărate poeme „frumoase" se întîlnesc în manuscrisul lui Ștefan Rusu, spre a fi și autentic și emoționant, însă, tînărul nostru poet ar trebui să mai renunțe la „vorbe, vorbe, vorbe", și să-și transcrie cu fidelitate inaudibila muzică a memoriei în compoziții verbale pure și obsedante cum credem noi că îi șade mai bine.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise (sau aduse personal) pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

REVISTA REVISTELOR

„Lupta întregului popor" nr. 1 (1986)

● Ajunsă la al șaptelea număr de la apariție, în 1984, revista română de istorie militară „Lupta întregului popor" și-a definit într-un mod convingător o problematică proprie și s-a consolidat de asemenea și sub aspect jurnalistic. Ea se ține aproape de un calendar al aniversărilor fundamentale din domeniul istoriei și aduce cu fiecare ocazie contribuții noi, care fac tema să capete cu adevărat o actualitate de obiect științific viu. Este acum momentul unor recapitulări asupra personalității lui Decebal (de la a cărui urcare pe tronul Daciei se împlinesc 1900 de ani) și a răscoalei lui Tudor Vladimirescu (izbucnită în urmă cu 165 de ani), studii de Emil Condurachi, Gheorghe Tudor, Florin Tucă, Costică Prodan etc. fixează aceste momente pe o întinsă pînză de istorie militară comparată.

Alte rubrici, prezente aproape în fiecare număr, tratează despre „Fundamente ale doctrinei militare naționale" (acum, excepțind pagini din trecutul gîndirii strategice românești) recapitulează „Pagini din istoria românească și universală" (în acest număr fiind vorba de bătălia de la Grünewald) evocă „mărturii muzeistice" și „monumente ale luptei" catagrafiate de Florin Tucă, în urmarea unor preocupări mai vechi.

Sînt de remarcat, de asemenea, intervențiile lui C. Căzănișteanu tratînd despre „mari comandanți de oști", Fl. Constantiniu, cu o contribuție doctă asupra debarcării din Normandia și Sergiu Isopescu cu o reconstituire a bătăliei de la Scheia, din 6 martie 1486.

A.S.

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A LVIII-A

În prima parte a lucrărilor cenaclului, a revenit cu poeme, noi, constituite într-o nouă carte, **Călin Angelescu** (din Ploiești) și au debutat **Adrian Păun Ion** (din București) și **Nicolae Kömives** (din Aiud).

După lectura suculentă a celor trei cărți aflate în stadiul de dactilogramă și după o scurtă pauză în care s-au schimbat cîteva cuvinte de apreciere, țigări, strîngeri de mînă și zîmbete sau priviri (unele sincere, altele de complezență etc.), au urmat discuțiile la care s-au înscris : **Vasile Mihalache, Sandu Stelian, Mihai Culman, George Mina, Maria Birău, Alexandru Horia** și **Nicolae Sinești.**

Spicuim cîteva păreri din stenograma ședinței :

Vasile Mihalache vede în Nicolae Kömives un poet contemplativ, situat voit în această postură unde sinele este lăsat cu bună știință deoparte ; la Adrian Păun Ion remarcă deschiderea cosmică, iar despre Călin Angelescu, un mai vechi și constant membru al cenaclului nostru, consideră că este un poet format care ar merita să vadă lumina tiparului într-o carte.

George Mina afirmă că poetul Călin Angelescu este remarcabil prin limbajul precis, prin folosirea unor decupaje de efect, poezia sa constituindu-se într-un tot susținut și suficient de bine gîndit în alegerea secvențelor ; poezia lui Nicolae Kömives o consideră ca pe o aventură a contemplației, frumos cadențată, o opoziție între imagine și memoria imaginii, poetul beneficiind de acel simț al curgerii frumoase a limbajului.

Sandu Stelian afirmă despre Călin Angelescu că revine excelent în cenaclu cu un ciclu foarte bun, în care fiecare vers poate fi citat ca deosebit, considerînd că tehnica poetului, de diluare a prozaicului prin metaforă inteligentă, antisclerozantă e de foarte bun augur ; despre Adrian Păun Ion spune că se află în posesia cîtorva puncte de poezie, dar care nu sînt bine explorate.

În încheiere, conducătorul cenaclului, poetul CEZAR IVĂNESCU, consideră poemele lui Călin Angelescu foarte bune, puternic articulate, ieșite din prima etapă de creație de acum cîțiva ani cînd era mai mult caligraf, formalist, despre Nicolae Kömives spune că este un autor stimabil, un tînăr în singurătate, de talent, iar despre Adrian Păun Ion că este un autor foarte tînăr, cu versuri frumoase, unele memorabile chiar, versuri care, dacă se va ține de scris, îl vor conduce la poezia cu totul autentică.

Hero

LA UZINELE «REPUBLICA»

O CARTE ÎN DEZBATERE

ROMANUL UNUI MARE CARACTER de Corneliu Leu

DEZBATERE LITERARĂ — la Clubul Uzinelor Republica. **Participanți : ● Elena Haită** — bibliotecară **● Elena Bârsan** — laborantă **● Ion Dinu** — strungar **● Nicolae Stelea** — subinginer proiectant **● Alexandru Horia** — bibliotecar la biblioteca „Sadoveanu" **● Milică Nedea** — strungar **● Valeriu Stoica** — directorul clubului, tehnician.

CORNELIU LEU : *Pentru momentele importante care punctează existența mea literară, clubul dv., întîlnirile cu dv. au devenit o tradiție atît de lungă încît nu-mi dau seama dacă va mai avea vreme să dureze tot atît cît e de cînd durează. În orice caz, e un lucru plăcut să te știi legat de un anume colectiv — frumos, puternic, cum este colectivul dv. de aici și să știi că, din cînd în cînd, vii și ca să te bucuri împreună cu el de o reușită a ta și ca să asculți unele puncte de vedere care te pot ajuta în preocupările pe care le ai.*

Îmi amintesc ultimele întîlniri pe care le rememoram pe drum venind către dv. : „Romanul unei zile mari" *a fost lansat aici,* „Romanul nopții de februarie", „Romanul unui mare caracter" *care este, deci, al treilea volum care întregește ciclul meu de romane istorice — o direcție a preocupărilor mele literare — are și el șansa să fie lansat aici.*

NICOLAE STELEA : *În general, am simțit un spirit revoluționar deosebit în această carte pe care autorul încearcă să-l trezească cititorului printr-o modalitate destul de incisivă de a aborda realitatea, pentru că nu-și face nici menajamente de autor conservator a unor principii, de trecere cu ușurință peste asprimile și duritățile vieții, și intră foarte puternic în ce este bun dar, mai ales, în ce nu este bun din perioada actuală și anterioară pe care, la un moment dat o sugerează cu acea frază pe care o citez :* „Era noastră nouă începea să aibă și un trecut". *Începem să avem și un trecut al „erei socialiste".*

Personajele sînt, în general, bine conturate și am observat un lucru : personajul principal, Drăgan, este cel care acaparează, aș zice eu, toată mișcarea aceasta a personajelor și, mai ales, lasă loc de dialog interior. Sau, dialogul care poate să-l ducă cu Valentin, un băiat ușor scăpat în prima fază din cursul normal al evoluției sale, o evoluție pe care o refuză pentru că este impusă de mama sa, de niște precepte pe care nu le înțelesese suficient — așa am dedus cel puțin. Acest Valentin e partener de dialog al eroului principal Drăgan, și devine părtaș al eroului principal, prin faptul că este ecoul dialogului pe care Drăgan îl are cu el însuși. În jurul acestora, bineînțeles, se învîrtesc celelalte personaje și ar mai rămîne de zis că sînt, în principal, personaje negative care vin și conturează o personalitate puternică și un crez puternic, cum este cel al lui Drăgan, ideea de a readuce chiar și pentru cei mai neaveniți în rîndurile societății noastre, ideea de a-i întrema și de a-i stimula, așa cum este normal, pe cei care au suficientă forță de a redeveni revoluționari, de a ieși dintr-o oarecare lîncezeală și moleșeală, de a merge mai departe cu personajele cu adevărat revoluționare, așa cum este normal în societatea noastră și la ora actuală.

ELENA BÂRSAN : *Am citit cartea dv. cu un real interes și aș putea spune că mi-a produs o adevărată surpriză. Am descoperit încă de la primele pagini o realitate instantanee și m-a ajutat să-mi definesc anumite gînduri, anumite păreri, anumite lucruri pe care le știam numai din ceea ce am citat și comparînd cu situația zilelor noastre, despre începutul epocii istorice noi create în țara noastră, construcția socialismului. Ce aș putea spune despre romanul dv. ? În primul rînd, v-aș spune că mi-ar place să cred că în roman există nu un personaj principal, ci o linie de gîndire pentru că prin Drăgan aflăm, de fapt, atît de opinia lui Valentin, a lui Neagu cît și a revoluționarului total dăruit patriei, total dăruit idealului său, care este Drăgan.*

În privința personajului Neagu, aș vrea să vă întreb dacă sînteți adeptul ideii : omul — ființă rațională atinge perfecțiunea dar plătește acest lucru cu viața sa, deci jertfa supremă. Neagu este un personaj la timpul trecut, un personaj care există numai în conștiința oamenilor, deci un personaj de geniu. Știm bine, orice om de geniu trăiește, de obicei, puțin dar gîndirea sa, lucrurile sale lasă o amprentă deosebită asupra oamenilor, în viață, în modul de gîndire și obligă oamenii la reflecții, obligă la schimbarea unor principii și la o gîndire mai rece, mai dură, la o reconsiderare a ființei lor pînă atunci.

Cu toate că diferența de vîrstă între dv. și Valentin care reprezenta generația tînără este destul de mare, îmi permit să vă spun așa, reușiți să definiți foarte bine psihologia tînărului din ziua noastră, cu toate problemele, cu care se confruntă astăzi. Am sesizat renunțarea la studii, la facultate, la o viață mai călduță, ca să facă ceea ce vrea, să cunoască, acest sentiment puternic și această dorință care există mai ales la cei tineri, setea de cunoaștere, setea de a ști, de a vedea cît mai multe, de a ajunge singur la discernămînt ; cu toate că, pînă să ajungă la discernămînt, o ia și pe căi greșite. Tocmai din acest fel de oameni se va naște adultul de mîine, adultul de care țara are nevoie, adultul care va da societății totul și care va reuși să-i facă pe ceilalți din jurul lui să nu greșească.

ELENA HAITĂ : „Romanul unui mare caracter" *este un roman autentic, un roman politic, al zilelor noastre, nu numai pentru că vorbește de o anumită perioadă ci este foarte serios ancorat în realitatea zilelor noastre. Probabil că o să fiu puțin. În contradicție cu tov. Leu pentru că această carte se adresează unei perioade în care atunci, la vremea aceea, eram de vîrsta lui Valentin — vorbesc de perioada anilor '50, de vîrsta lui Valentin, însă nu eram pe aceeași poziție socială, eram, făceam parte din grupul activului. Relațiile care sînt între oameni astăzi sînt foarte bine conturate în acest roman, și, în afară de acest lucru, are niște personaje foarte distincte. Dacă de o parte găsim revoluționari de talia lui Drăgan, Neagu, găsim și afaciriști, așa cum găsim și astăzi, oameni care umblă după căpătuială, găsim și oameni care sînt conservatori la un moment dat, care fac în așa fel încît să le meargă lor bine, dar găsim și activiste, femei.*

Eu nu sînt de acord, aici, cu felul în care a portretizat autorul pe Claudia și Varvara. De ce ? Eu credeam că unul din aceste personaje, măcar una din aceste femei, așa cum a început la un moment dat Claudia, va fi pînă la urmă o activistă, un om, un erou pozitiv. Dar, nu, este o carieristă, un om care caută să-l despartă și pe băiat — Valentin — de tatăl-său. Evoluția lui Valentin chiar se datorește acestei interdicții a mamei sale, care vroia să-i creeze niște condiții ușoare de muncă, de viață, iar Varvara, s-a văzut de la început, e un personaj negativ, a vrut să parvină.

L-aș întreba pe tov. Corneliu Leu de ce oare nu există și un personaj feminin pozitiv ? Au fost în acea perioadă destule femei, destule tovarășe care au activat și care au dat pînă la urmă un exemplu destul de bun în activitatea lor. Cred că este în intenția autorului să mai scoată o carte din acest ciclu. Aș propune, ca în cartea respectivă, poate pe undeva, să introducă și altfel de femei — nu vorbesc numai pentru că eu sînt femeie — dar, totuși, sînt și personaje feminine care au dat un exemplu bun în perioada aceea. Nu putem să susținem că toate femeile se aseamănă cu Claudia și Varvara.

VALERIU STOICA : *Înainte de a începe să spun ceva despre această carte, vreau să mulțumesc autorului pentru cuvintele frumoase pe care le-a spus despre colectivul nostru de muncă, despre acest așezămînt care găzduiește și această acțiune. Noi îi mulțumim foarte mult autorului. Poate că pe undeva am așteptat, ceea ce așteptam în general de la literatura contemporană, dacă s-ar putea ca printre personajele principale ale unor cărți de referință să se rătăcească și cîte un laminorist de la întreprinderea Republica, cîte un muncitor. Este păcat, totuși, că mai ales în dramaturgie, majoritatea personajelor sînt ba ingineri șefi, ba directori, ba activiști, dar un laminorist n-am văzut niciodată, din păcate ; sau, dacă l-am văzut, era un personaj făcut repede, la „apelul de seară" pentru spectacolul de mîine, să zicem. Oricum nu sînt niște personaje de referință ale literaturii noastre contemporane. Cine știe, poate că altădată autorul va surprinde și această lume în cărțile sale. Asta nu înseamnă că lumea descrisă de autor și realitatea surprinsă de autor nu este pe măsura dorințelor noastre. Dimpotrivă, este o carte realistă foarte bine scrisă, o literatură de care într-adevăr noi avem nevoie. Acel oras, acel vis al celor care au visat în perioada aceea, acel oraș construit de Neagu este o realitate concretă a lumii noastre contemporane. Chiar un personaj spune la un moment dat : „eu compar această realitate cu ce visam pentru eu". E adevărat că a mai apărut încă o categorie care atrofiază pe undeva aceste sentimente ideale. Foarte multe personaje din această lucrare sînt niște existențe reale pe care le întîlnim în viața de toate zilele. Valentin trece prin toate etapele, se convinge el singur, nu mai are nici o îndoială de ceea ce face și, într-adevăr, el își găsește singur acea certitudine de care avem nevoie. Vreau să-i mulțumesc autorului că, pe undeva, caută să demonstreze tineretului că nu trebuie să ia lucrurile gata fabricate ci e bine să caute. Nu explorînd, bineînțeles, lumea aceea destul de bizară, destul de cludată pe care a explorat-o Valentin. Mi-au plăcut foarte mult anumite pasaje. Adevărat că romanul este plin de idei. Sînt anumite episoade, cam puține, — poate că am fi vrut mai multe — unde autorul parcă face un popas, lăsînd să se decanteze ideile, în conștiința cititorului. Pagina aceea unde descrie depozitul de fiare vechi este un trist și frumos poem, e o pagină de poezie. Pentru pagina aceasta, îi mulțumesc în mod deosebit autorului. Mi-a plăcut foarte mult.*

Eu nu vreau să pun întrebări autorului. Ceea ce a avut de spus a spus. Dacă pun întrebări, înseamnă că ori eu n-am înțeles, ori autorul nu a reușit să se facă înțeles. Realitatea este că noi, eu nu mă exprim în numele tuturor oamenilor muncii de la „Republica" dar, discutînd cu colegii mei care au citit această carte, avem nevoie de asemenea cărți și așteptăm o carte ca aceasta.

ION DINU : *Mi-aș permite să spun numai cîteva cuvinte. Aș vrea să accentuez, un singur lucru, prin cuvîntul meu — actualitatea acestei cărți. Eu nu am trăit perioada de timp de unde începe această carte, dar citind cartea am văzut că aceste personaje, prin felul în care au fost construite, descrise, opiniile exprimate de aceste personaje mi s-au părut ceva cunoscut. Mi s-au părut cunoscute pentru că ele există și în zilele noastre, atît personajele negative cît și cele pozitive. Există și un Saghin, și un Fane, dar, din fericire, există și un Neagu.*

Vă mărturisesc că acest personaj mie mi-a plăcut cel mai mult. Nu-mi mai aduc aminte exact cuvintele autorului dar, la un moment dat, spune că un asemenea om este făcut dintr-un aliaj rar. Cred că, într-adevăr, așa este. De fapt, autorul a vrut să spună că asemenea persoane sînt mai rare. Acest personaj în cartea sa întruchipează, după părerea mea, omul ideal al zilelor noastre, omul care are curajul să spună propriile sale puncte de vedere, să-și combată chiar superiorii cînd gîndește la un lucru anume : am opinia mea, așa mi-o exprim. Cred că un asemenea duel de opinii, o asemenea dezbatere despre etică și despre revoluție socialistă, cum este în această carte, este binevenit pentru noi, cititorii, ne face să luăm parte la aceste dezbateri, să ne implicăm în aceste opinii, între personaje cu caractere și opinii diferite. Și poate că unii cititori, regăsindu-se în pielea acestor personaje și-ar face un proces de conștiință și, eu știu, remediindu-și anumite deficiențe de gîndire sau de comportament... Cred că e binevenită o asemenea carte. Ca' muncitor, aș avea și eu dorința aceasta, să se scrie o carte și despre noi, muncitorii. Pentru că, vă mărturisesc că nu prea am citit asemenea cărți. Ba, îmi aduc aminte, din păcate, nu știu precis cum îi spunea cărții, acum un an s-a mai lansat o carte a unei tovarășe scriitoare, nu-mi mai aduc aminte nici titlul acum, și am citit-o ; vă mărturisesc că am fost revoltat pentru că era tot așa, personajele principale — un director care pleca în străinătate, mai multe personaje dintre care patru muncitori absolut toți negativi ; ceva în genul acesta — niște oameni îmbrăcați în salopete care stau la periferia Bucureștiului... Dorința mea este să apară și o carte cu cît mai multe chipuri adevărate de muncitori.

ALEXANDRU HORIA : *Vreau să adaug și eu cîteva lucruri în legătură cu romanul lui Corneliu Leu. Tin să subliniez că romanul este un roman al conflictelor morale și este de relevat faptul că autorul nu are o viziune exterioară ci realizează o fină analiză psihologică a personajelor. Este un roman, în egală măsură, al analizei sociale și psihologice și această combinare a analizei duce la un mesaj și percutant și convingător, persuasiv. Rămîi în final cu imaginea unei demonstrații convingătoare, al unui elogiu adus muncii colective. Și dacă într-adevăr romanul are teză — și are teză, ca orice roman politic — teza este demonstrată convingător.*

Ca roman politic — și acest lucru este pozitiv — nu rămîne la stadiul constatării, nu este expozitiv ci are un punct de vedere ideologic, este o proză de atitudine. Într-adevăr este o galerie de personaje și autorul reușește, prin fiecare capitol, să facă radiografia morală a constiinței politice a personajelor și să realizeze un grafic al evoluției conștiinței politice a personajelor. Mi s-a părut realmente că scriitorul reușește să demonteze, piesă cu piesă, ca un ceasornicar, viața socială și să arate aspectele negative și oamenii care au dus la aceste defecte prin atitudini de tot soiul.

I se poate imputa autorului un oarecare didacticism, pentru că dialogurile par uneori niște prelegeri de etică. Și e bine ca autorul să evite aceste discuții explicit moralizatoare și să lase acțiunile să vorbească de la sine. Cu toate acestea romanul, în final, mi se pare — realmente — un elogiu al muncii și al moralei pozitive.

MILICĂ NEDEA : *Am citit cu foarte multă pasiune romanul tovarășului Corneliu Leu pentru că acțiunea, după cît am înțeles eu, se petrece în jurul anilor '50, cînd revoluționarii, membrii de partid și secretarii organizațiilor de bază depuneau unele eforturi susținute pentru realizarea țelurilor și idealurilor pentru care au luptat pînă în momentul respectiv și, ca în orice situație sau în multe întîmplări din viață, pe lîngă eroii pozitivi au trebuit să fie și unii eroi negativi care se confruntă cu viața de toate zilele, cu care ne confruntăm și astăzi. Pentru că mai citim în presă, mulți oameni sînt puși pe căpătuială, să stringă bani nemunciți, oameni de diferite profesii — cum e în carte, de la un muncitor, pînă la un inginer, un doctor și un profesor ș.a.m.d. M-a impresionat mai mult din lectura acestei cărți, gestul lui Valentin, dar în primul rînd gestul secretarului de partid, tovarășul Neagu, care și-a pus însăși viața lui în joc pentru realizarea țelurilor pentru care a luptat o viață întreagă ; m-a impresionat copia fidelă a secretarului de partid, fiul Valentin care a refuzat un trai ușor și ajutorul material pe care mama lui a vrut să i-l dea. El a vrut să-și ia pe cont propriu viitorul lui, pe care vroia să și-l clădească după concepțiile lui, după modul cum credea el ; un tînăr care nu și-a pus la bază în existența lui ajutorul acordat de mama lui care, după cîte am înțeles, era o femeie care vroia pentru copilul ei un trai mult mai ușor, fără muncă, un loc călduț, așa cum se mai întîmplă și astăzi, la mulți tineri de la noi. Aș vrea să-l întreb pe tovarășul Corneliu Leu dacă va continua seria acestor volume. Vreau să știu ce s-a întîmplat cu Valentin. Cum am zis, m-a impresionat gestul lui.*

NICOLAE STELEA : *Revin, pentru că din problemele pe care le-au ridicat aici colegii mei de întreprindere, eu aș vrea să mai punctez una. Mulți din cei care au citit cartea, și cu care am discutat, mi-au spus că ar putea fi un manual de comportament revoluționar.*

Am intrat în discuție cu ei și mi-au venit cu niște argumente interesante, ceea ce înseamnă că romanul, pe de altă parte, și-a adus încă o contribuție la ascuțirea interesului pentru omul nou și așa cum trebuie privit în literatura actuală omul nou : și anume faptul că o nouă calitate a omului este pusă în evidență în literatura noastră. Am să exemplific acest fapt. Iată ce cugetă Drăgan, la un moment dat : „Pentru voi un visător e un fel de netrebnic". Acest lucru eu nu l-am mai auzit spus, este spus cu tărie, chiar așa. Pentru că unii activiști mai puțin apropiați de ceea ce înseamnă omul, omul adevărat cu toată forța lui, îi tratează de foarte multe ori pe oameni global. Și acest personaj văzut în întreg, sigur, pierde foarte mult din calitățile individului care are sensibilitatea lui și care, visător fiind, este un posibil realizator de valori cu totul și cu totul noi și cu valențe extraordinare. De asemeni, aș vrea să-l mai citez pe Neagu, la un moment dat : „Sîntem de-abia la jumătatea drumului, adică acolo unde am dărimat". Este foarte plină de înțeles această afirmație, este — cum să vă spun — percutantă pentru un om care își face procese de conștiință și se întreabă — oare chiar sîntem așa de cu tot sufletul, de multe ori, la ceea ce realizăm ?

Și această întrebare ne-au pus-o, și-au pus-o și colegii mei, unii dintre colegii mei nici n-au mai venit astăzi pentru că s-au simțit efectiv depășiți de carte și de problematica ce se va pune aici și, efectiv, le-a fost jenă să vină, că nu vor fi decît în postură de criticați, și nu au venit. Eu i-am invitat pe vreo doi, știind ce se întîmplă, și n-au venit.

ELENA HAITĂ : *Există o expresie la un moment dat :* „nu toți cei care și-au ridicat șapca și-au zis tovarăși — aceștia s-au mascat la un moment dat — dar oamenii au crezut că dacă și-au spus tovarăși, noi am crezut — spune Drăgan — că am creat un om nou".

NICOLAE STELEA : *Omul nou vine și amendează acest lucru. Valentin vine și își spune părerea sincer.*

Un ideal al lui Neagu : „urăsc omul care e numai de acțiune".

Încheie cu acel epilog superb : „comunismul adevărat îi deranjează pe mulți", *pe cei care nu au această ambiție revoluționară de a trece peste greutăți foarte mari și de a-și călca peste multe din carențele pe care și le simt, și le ascund ; dar nu sînt atît de mulți cei pe care-i deranjează, față de cei care îl construiesc, zic eu. De partea acestora din urmă sîntem noi, de partea lor sînt adevărul și viitorul nostru.*

POST RESTANT

EUGEN BOLDOR, Dej : „Vreau să vă trimit acum o schiță „Ultima noapte", care pare în general „un monolog interior", însă fără a fi inspirat nici din filmele „Ora zero" sau „Love story", și de asemenea cîteva versuri (n.n. versuri trimiteți secției de poezie). Dacă ați putea publica această schiță, sînt de părere că ar avea un succes relativ, ma-i ales dacă ar fi imprimată și felicitarea pe care o trimit". Cum nu putem publica schița dumneavoastră în întregime, reproducem doar începutul ei atît de spectaculos, fără felicitare : „Ningea în orașul „X", așezat la poalele carpaților, și Romana **puse pe vechiul pian o partitură, ma-i precis,** un divertisment în mi Bemol de W. A. Mozart, apoi, pentru că se plictisea, începu să cînte la pian, totul o plictisea în ultimul timp, chiar George cu care se căsătorise în urmă cu cîteva luni..."

PAUL BERARIU, Timișoara : „Întrucît nu posed mașină de scris și nici bani depuși în contul „irosirii" am transcris textul școlărește și vi l-am trimis E drept că nu prea e politicos dar...". Nu e, mai ales că (trans) scrieți, în ciuda eforturilor, destul de urît. Cît despre valoare, am prefera să nu citim „înțeleg gnoseologia epidermei la frig", chiar dacă „Anomaliile literare" sînt mai degrabă fragmente (celule) dintr-un jurnal intim. V-am prefera și în scris „navetist", cu impresii proaspete și sincere din primul an de stagiatură. Oricum, nu credem în „Paralelipipedul sălii între delatări. Deplasări moleculare de la nord-est spre nord-vest. Perete încălzit înspre var" s.a. Ce ziceți ?

O. VALERIU, Ploiești : Da. Sperăm să întîlnim în paginile revistei scurtul dv. poem în proză antirăzboinic, „Întîlnire". Pentru aceasta, așteptăm numele real și întreg, cîteva date personale și o fotografie.

TRANDAFIR SÎNPETRU, Făurei : Desi vă cheamă cum vă cheamă, basmul cu Michiduță nu ne-a convins, mai ales că, deocamdată, nu ne-am gîndit să publicăm așa ceva (poate în „Luceafărul copiilor", suplimentul nostru). Deci, vă așteptăm cu altceva, pentru cei mari.

AUGUST IOAN, București : „...și vă previn dintru început că este întîia oară cînd trimiț unei redacții proză. Explicația ; mă consider poet. Și cred că aceasta se simte suficient îndărătul rîndurilor de proză... Cît despre proză, iată că nu știu nimic de ea. De aceea aduc în fața dv. cîteva mostre nu reprezentative, ci fortuit puse în situația de a mă reprezenta, fiind singurele la îndemînă". Am fi preferat să ne trimiteți ce considerați că vă reprezintă cu adevărat. În nici un caz nu putem să judecăm „fragmente" de nuvelă. Veniți la redacție cu toată nuvela și mai vedem dacă n-ar fi bine să rămîneți ce ați fost, poet.

ION MUNTEANU, Tîrgu Secuiesc : „Plimbarea" și „Tîrgul curților interioare" au suficiente calități pentru debutul dumneavoastră în proză cît de curînd. Mai mult sau mai puțin, de-acum înainte depinde numai de dumneavoastră.

VICTOR IANCULESCU, Brăila : Titlul, „Glorie locală", amintește direct de titlul unei cărți excelente a regretatului Eugen Seceleanu, „Eternitate locală". În rest, numai bine (portretul actorului Ioan Dog Belvedere), așteptăm, odată cu alt titlu, fotografia pentru a vedea ce și cum. La Belvedere, la Brăila.

MIREL ILIESCU, Deva : „Cu bine, și aș dori să aud de bine". Ne pare rău, dar nu întotdeauna auzim ce și cum dorim. Așa că, de data asta, auziți de rău, pentru că nu ne-a convins, schița vrea să fie enigmatică, dar este numai confuză. Totuși, o pagină și jumătate este prea puțin, deci mai trimiteți (inclusiv date personale).

VALERIA MORA, București. Aveți haz : „Oricum, m-am consolat spunîndu-mi că voi avea cîndva dactilografa mea". Dar de ce nu ? Doar în fiecare dintre noi zace o mașină de scris, deci fiecare putem fi, mai devreme, ori mai tîrziu, propriul nostru dactilograf. „Răspundeți-mi dacă vă pot trimite și alte schițe, iar în final imaginați-vă o tînără de 18 ani, cu o înfățișare normală, nu are nimic fantastic, nici ochi verzi, nici păr blond sau brun, poate doar ochii sînt mari, asta mi-au spus și mie alții, deși eu nu cred asta, deci, o tînără care își duce două degete la un chipiu imaginar și vă salută..." De ce imaginar ? Și de ce mai vreți sfaturi cînd știți să vi le alegeți singură ; „hrana talentului e lectura !" Mai trimiteți, sînt atîtea șanse la 18 ani.

CHECHELUȘ MARIAN, ? : „Scriu revistei „Luceafărul" în speranța că această povestire sau acest scenariu pentru bandă desenată pot fii publicate..." Nu pot fii (sub. ns.), deși am ris cu lacrimi.

A. N. CHIRILĂ, Hunedoara : Da, ați intrat în „Concurs". Vă aștept urgent cu alte lucrări, însoțite de o scurtă autoprezentare și o fotografie.

Iulian Neacșu

Starea poetică

Urmare din pag. 1

Și cît de dificilă este această căutare ! Îmi spunea prietenul meu, Poetul Nichita Stănescu : „tu, conținut mai mare decît forma, iată / cunoașterea de sine, iată / de ce materia-n dureri ia naștere din ea însăși / ca să poată muri". Cît de greu este să dai lucrurilor un sens și chiar să te apropii numai de ele, căci : „Sinele încearcă din sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu".

Cu Nichita Stănescu poezia română a cîștigat o excepțională capacitate de a transmite concepte prin mijlocirea unor metafore ele însele conceptuale, dar sprijinite pe un univers contingent, familiar, din care sînt extrase semnificațiile cele mai adînci : „Dar mai înainte de toate, / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva... / care poartă numele primăverii... / A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor".

Cu Nichita Stănescu poezia română a intrat în poezia sfîrșitului de secol XX la nivel universal. E un fapt care a fost de multe ori constatat, din diverse unghiuri, dar — așa cum se întîmplă firesc în cazul poeziei de mare valoare — un nou argument tot se mai poate adăuga în sprijinul acestei afirmații.

Marea poezie nu materializează un sens preexistent, ea îl creează. Marea poezie nu înseamnă a tăia o porțiune a universului și a o orna, mai mult sau mai puțin înzorzonat, pentru a introduce o formă nouă în ansamblul formelor, ea creează un univers. Marea poezie creează o lume cu legi proprii, o lume a cărei înțelegere este solicitantă, provocatoare, dificilă, dar odată realizată această înțelegere, încadrarea cititorului în noua lume reprezintă o adevărată victorie într-unul dintre cele mai pasionante domenii de existență spirituală a omului : cunoașterea. Drumul însuși al minții în acest proces îți poate tăia respirația : „Voi alerga, deci, în toate părțile / deodată, / după propria mea inimă voi alerga, / asemeni unui car de luptă / tras din toate părțile simultan / de o herghelie de cai biciuiți".

Zadarnic am căuta aici o „imagine" care să dea satisfacție ochiului obișnuit cu lumea exterioară. Dacă există o imagine, ea este de fapt la Nichita Stănescu numai o porțiune a unui referent generat de semnificațiile nonconformiste ale cuvintelor. În felul acesta, poezia lui se constituie în ceea ce trebuie să fie poezia : într-o **stare. O stare** ce se sprijină pe cele mai curate și generoase sentimente : „A te sprijini pe propria ta țară / cînd, omule, ești singur, cînd ești bîntuit / de neiubire, / sau pur și simplu cînd iarna / se descompune și primăvara / își mișcă spațiul sferic / asemenea inimii / din sine spre margini".

Anul acesta se împlinesc douăzeci de ani de cînd Poezia românească a cîștigat o mare carte : „11 elegii".

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLVII)

COPII-MINUNE

România a avut, are și, mai mult ca sigur, va avea întotdeauna copii excepțional înzestrați. Să nu ne fie teamă de formula **„copii-minune"**, pentru că, dincolo de gravitatea ei, este cît se poate de reală. Din păcate, aproape că nu există părinte care să nu fie convins că propriul său copil are calități ieșite din comun, dar pe undeva totul se explică prin intermediul iubirii mistuitoare care îl animă și care transfigurează totul. În „Poezie-și adevăr", **Johann Wolfgang Goethe** scria că **„dacă copiii ar crește mai departe așa cum se arată la început, am avea numai genii"**. Observația, deși ironică, este cît se poate de justă și adevărul este că în foarte multe cazuri cei care se anunțau de la cele mai fragede vîrste drept copii de geniu aveau să capoteze pe parcurs, împovărați de laurii prea timpurii, sau de austeritatea părinților, sau de secătuirea resurselor. Și totuși, conform unei pedagogii populare, **„ziua bună se cunoaște de dimineață"**. N-avem decît să privim în propria noastră istorie culturală și vom găsi numeroase exemple care îi infirmă pe sceptici. Iată de pildă cazul **Iuliei Hașdeu,** posesoare a unor calități care i-au uimit pe toți contemporanii : la trei ani știa să citească, iar la opt ani vorbea perfect limbile franceză, engleză și germană. Ca adolescentă o găsim la Sorbona, unde își trece strălucit bacalaureatul, pentru ca apoi să studieze tot la Paris literele, în principal, dar și limbile clasice, literatura antică, istoria, filozofia. Avea aplicații meritorii, totodată, pentru poezie, muzică, pictură și desen. Din nefericire, ființa a răpus-o în floarea vîrstei, cînd de-abia împlinise 18 ani. Un alt copil extrem de dotat a fost și **Constantin Brâncuși,** care la vîrsta de cinci ani își confecționase în satul său gorjan, din cutii de coloniale, o vioară în toată regula, după rigori de acustică și geometrie cărora mîinile sale măiestre le-au dat mai tîrziu dimensiuni magnifice. Despre **Nicolae Iorga,** ce să mai vorbim : el însuși povestește, în amintirile sale, că scrisul și cititul i-au venit în mod firesc, aproape odată cu nașterea ; în jurul vîrstei de 35 de ani vorbea și scria în 18 limbi. Un exemplu strălucit l-a constituit și copilul **George Enescu** care, în anii studiilor sale vieneze, era comparat de presa locală cu Mozart și Paganini. Mai pot fi enumerate și alte nume, cu care cultura noastră se mîndrește, și care s-au afirmat încă din zorii vieții. În majoritatea lor covîrșitoare, ei au avut părinți buni și iubitori, o familie de o profundă moralitate, în bună tradiție a datinilor românești dintotdeauna, au avut prin urmare un climat prielnic în care firavele lor puteri și dorințe au putut înflori în pace. Priviți cît de adînc pătrundea **Dimitrie Cantemir,** în urmă cu aproape 300 de ani, resorturile cele mai intime ale educației : **„Legea florii vieții omenești este copilăria și așa-zisa adolescență, la care vîrstă ajungînd omul este ca și floarea : de se va lega la vreme bună, ea va face roadă bună, iar de se va lega la vreme rea, face și roadă rea. Apucăturile și obiceiurile bune sau rele pe care le vei dobîndi de copil le vei moșteni pînă la bătrînețe".**

El, bine, astfel de bune obiceiuri au, de cîtiva ani, și cei mai tineri slujitori ai muzicii românești. Se vorbește tot mai mult în ultima vreme despre valul de succese repurtate la prestigioase concursuri internaționale de către micuții noștri compatrioți. Ce este în realitate cu acest veritabil fenomen românesc și cum s-a născut el ? Cum s-a ajuns ca România să fie din acest punct de vedere, raportat la numărul de locuitori, întîia putere muzicală a lumii ? Explicațiile sînt multe, dar toate converg în jurul acelorași realități incontestabile : tradiție muzicală remarcabilă, priceperea educatorilor, dragoste și dăruire din partea părinților, muncă și de multe ori sacrificii ale micilor interpreți și, nu în ultimul rînd, condiții strălucite asigurate de forurile de resort, grijă și înțelegere matură față de viitorul muzicii românești. Practic, din anul 1961, de cînd s-a produs pătrunderea masivă a elevilor noștri în concursurile de peste hotare, așadar în numai cinci ani, au fost obținute cca 130 de premii, dintre care mai bine de jumătate sînt premii întîi. Proporția este senzațională și a smuls ropote de aplauze în numeroase săli de concert ale Europei, stimulînd imaginația gazetarilor de a găsi cele mai potrivite metafore și elogii. În special pianul, vioara, violoncelul și, în ultimul timp, chiar și baletul sînt cel mai bine reprezentate în vitrina de trofee a **Liceului de artă „George Enescu"** din Capitală — principala noastră pepinieră de talente. Astăzi, acești copii nu mai sînt simple promisiuni, ci adevărate certitudini. Presa de specialitate a lumii vorbește cu admirație despre nume ca : **Răzvan Allman,** violonist care a obținut premiul I și un premiu special la un concurs din Cehoslovacia, **Dinu Bilciurescu,** alt violonist, care la numai 12 ani a fost încununat cu un premiu special în Anglia, marele Yehudi Menuhin declarînd presei că micul român **„este o speranță a muzicii mondiale"**, apoi pianistele **Iulia Dobrescu,** de 7 ani, și **Mădălina Pițu,** de 10 ani, care au cîștigat premiile I și, respectiv, II, la categoriile lor de vîrstă, în cadrul unei puternice întreceri de la Morcone, din Italia. La concursul Wieniawski din Polonia, **Simona Moise** a primit premiul I, iar alți doi români, **Bogdan Bobocea** și **Ruxandra Simionescu** au fost distinși cu cîte un premiu II. Tot în Italia, la Catanzaro, **Valeriu Rogacev** a obținut premiul I absolut, fiind invitat apoi — la numai 14 ani, rețineți — să susțină un turneu de recitaluri în Grecia. **Maria Luiza Botez,** distinsă la Salerno și Senigalia, a concertat apoi, din inițiativa unor foruri muzicale, la Viena și respectiv, Mantova, într-o sală istorică, reputată pentru faptul că aici a cîntat și copilul-minune al muzicii universale, Mozart, la vîrsta de 9 ani. Mai pot fi amintiți **Dan Claudiu Vornicelu,** cu un premiu I în Cehoslovacia și cu un premiu special la concursul Wieniawski (distins, de asemenea, și cu Mențiune a revistei „Săptămîna" pe anul 1985), apoi **Răzvan Vasilache,** premiul I la Stresa, în Italia, **Horia Mihail,** ce s-a întors din aceeași țară, mai exact de la Senigalia, tot cu un premiu I, precum și **Mirela Tomescu, Mihai Ghiga, Cristina Tomescu, Bogdan Florescu, Simona Somăcescu** și mulți alții, un amănunt nu lipsit de interes : la concursul de la Stresa, din 1982, cei zece copii pe care i-am trimis au dobîndit zece premii întîi, iar la acela de la Senigalia, din 1983, președintele juriului a declarat presei că manifestarea a fost dominată de succesul românilor. Iar patria lui Verdi știe muzică și se pricepe la talente.

O evidență a ultimilor doi ani de învățămînt este cît se poate de grăitoare : în 1983—1984 au fost obținute 43 de premii internaționale (dintre care 12 premii I) iar în 1984—1985 elevii liceului au fost distinși cu 36 premii internaționale (dintre care 13 premii I). O performanță recentă a fost realizată, de asemenea, la Stresa : fiecare dintre cei 23 de participanți români a obținut cîte un premiu. Referindu-ne la ultimul an de învățămînt, se mai cuvin semnalate performanțele violoniștilor **Paul Staicu** (premiul I absolut la Cantanzaro în Italia) și **Liviu Prunariu** (premiul I absolut la Ústi Vad Orlicí, în Cehoslovacia). De asemenea, Corul feminin de cameră a fost încununat cu premiul II la Concursul de la Toulouse.

Așa după cum am aflat de la directoarea Liceului „George Enescu", profesoara **Lavinia Coman,** în primăvara aceasta vor pleca loturi noi de elevi la concursuri care se vor desfășura în Cehoslovacia, Italia, Uniunea Sovietică, Polonia, R. P. Chineză, Spania. Să le urăm succes și să fim cu inima alături de ei, pentru că merită cu prisosință. Asemenea copii aduc cinste și glorie țării și, dacă ne gîndim că există și alții, matematicieni, chimiști, pictori, fizicieni, poeți și sportivi care la olimpiade internaționale, festivaluri sau concursuri uimesc lumea cu talentul și virtuțile lor, vom avea o idee și mai limpede despre măreția vîrstei de bronz în România acestor ani ai omeniei și demnității !

Corneliu Vadim Tudor

Intimitatea primăverii

Biblioteca „Mihail Sadoveanu" din Capitală găzduiește în aceste zile o frumoasă expoziție de tapiserie, artă vestimentară și imprimeuri, semnată de Lia-Maria Andreiță. Deși cuprinde un număr relativ mic de lucrări, expoziția incorporează în structura sa un larg evantai de simboluri și expresii cromatice care definesc, în ansamblu, așa cum de altfel ne avertizează și autoarea în titlul înscris pe catalog, vîrsta de început a primăverii. E vorba, mai exact spus, de o primăvară surprinsă nu sub aspectul manifestărilor sale exterioare, ci portretizată, dacă ne este îngăduit termenul, din lăuntrul intimității ei, acolo unde doar un ochi avizat îi poate percepe adevărata măreție.

Cum primăvara obligă, firește, pe cei ce „suportă" astfel de obligație, la poezie, Lia-Maria Andreiță îi ieșe în întîmpinare cu imagini poematice care își legitimează originalitatea fie prin ele însele, fie prin tematica extrasă din teritoriul pur al poeziei. Bunăoară, tapiseriile numite „Pietre de rîu", „Pietrele universului" și „Pietrele vieții" au o „prozodie" aparte, constituindu-se în narațiuni plastice deosebit de sugestive. Dacă rîul curge, și asemenea lui curg universul și viața, pietrele rămîn să vorbească despre felul și sensul curgerii, vorbind cu atît mai convingător cu cît limbajul lor se sprijină pe sunetul dens al culorii. Lucrările intitulate „Oase plîngînd" și „Prin tunelul oranj" recompun, se înțelege, cu instrumentele specifice genului, elemente din lumea poeziei lui Nichita Stănescu, conectîndu-le la propria lor poezie. Cu toate că duhurile n-au materialitate, deci nu se văd, cel al pădurii pare să infirme regula înfățișîndu-se, în unul din tablouri, ca o unduitoare lumină albă ce lunecă prin interiorul copacilor, clătinîndu-le gîndurile, nu și frunzele însă, troienindu-le seva, dar nu și inelele, cu liniștea și, în același timp, cu tipătul ei. Doar el, copacul solitar, din tapiseria cu același nume, rămîne în afara acestei procesiuni, deși, fără îndoială, trebuie să știe cite ceva despre ceea ce înseamnă duhul pădurii.

Aparținînd și ele artei autentice, articolele vestimentare și imprimeurile prezente în expoziție completează în chip fericit imaginea primăverii pe care Lia-Maria Andreiță ne-o dăruiește acum... la început de primăvară. Gestul nu are deloc nuanță pleonastică, pentru că, la o privire atentă, în fiecare din lucrările expuse în holul Bibliotecii „Mihail Sadoveanu" se deslușește însăși vibrația cromatică a sufletului autoarei lor.

„Pietrele Universului" — tapiserie de Lia Maria Andreiță

Ștefan Mitroi

MEMORIA ARHIVELOR

„Ziua venea de demult..."

Urmare din pag. 1

le fie odihna lor făr' dă a-i supăra, cum și în sărbătorile dă praznice mari nu să îndatorează a lucra.

3. Lucrul linîi însă să-l facă subțire, după forma fabricii, iar nu după cum este nefolositor și netrebuincios la îmbunătățirea postavului.

4. În săptămîna ce lucrează, plată de bani nu este, că pentru aceia sînt scutiți și pentru aceia plătește epistatul dajdea lor.

5. Cînd vreunul va fi în adevăr bolnav și neputincios de a lucra, să nu fie supărat sau silit în zilele boalei lui.

6. În săptămîna ce sînt slobozi, vrînd pentru folosul și cîștigul lor a lucra linâ de a fabricii, să le plătească epistatul dă oca cîte 60 de parale pe cîte oca va lucra.

7. Cînd vreunul nu va urma a veni în săptămîna dă lucru la fabrică, epistatul să-l arate la spătărie și dumnealui vel-spătarul să-l puie pe acel postăvar să plătească taleri cinci la fabrică, sfîrșind lîngă aceasta și cu poruncă strașnică atît către epistat ca să să păzească orînduiala, cît și către postăvari ca să urmeze întocmai după această hotărîre. Iar cînd nu vor fi următori acestui cu destulă ușurință așezămînt, îndatorează pe epistat să înștiințeze măriі-sale prin dumnealui vel-spătar că nu numai să se osîndească cu pedeapsa ocnii, ci și lucrul și alișverișul postavului sumănesc să să ia dă la dînșii și să să dea la fabrica aceasta. /.../"

1799, septembrie 17

★

Din Raportul autorităților militare către tezaurariatul cezaro-crăiesc al minelor din Transilvania.

„Am sosit în localitate în ziua de 11 seara la orele 9 și nu mică mi-a fost mirarea de a afla încă de la instalarea mea în locul de cazare că, din ajun, minerii din schimb și-au depus uneltele, refuzînd să mai lucreze /.../

Puțin timp după aceea s-au prezentat în fața mea unii dintre mineri, plîngîndu-se despre mizeria lor și lipsurile apăsătoare, precum și despre situația lor, care i-a silit să refuze o dată pentru totdeauna /.../

Deoarece însă în aceste împrejurări munca în mină a rămas în continuare suspendată, spre marele dezavantaj al administrației statului, ca și al minerilor, iar în dimineața de 15 delegația minerilor a venit la mine, care i-am îndemnat să se întoarcă la muncă pînă cînd va interveni o decizie de sus, ei mi-au făgăduit că sînt dispuși să lucreze ; eu am comunicat aceasta domnului administrator minier și împreună am convocat la ora 11 muncitorimea minieră, care a declarat în unanimitate că va relua lucrul, dar numai pînă cînd forurile superioare vor consimți la un alt acord ; care să permită cîștiguri cu care să se poată trăi sau vor renunța la muncă în acord, în cazul contrar ei fiind siliți, spre părerea lor de rău, să-și caute un rost în altă parte și să-și părăsească casa și gospodăria. /.../".

Băița, în 17 aprilie 1804

★

Din cererea membrilor Asociației Generale a Muncitorilor din Timișoara adresată Ministerului de interne :

„Membrii Asociației generale a muncitorilor din Timișoara roagă respectuos de a li se acorda înalta aprobare în vederea libertății întrunirilor și a exercițiului nestingherit al activității asociației pe baza statutelor depuse de mai multă vreme spre înalta aprobare. /.../

La adunarea muncitorilor, care a avut loc la Timișoara în ziua de 11 octombrie 1868 cu autorizația onor primăriei orașului, s-au citit și distribuit statutele. /.../ Adunarea a adoptat cu unanimitatea voturilor, însărcinînd totodată comitetul ales dinainte să deschidă un registru de înscriere a membrilor ; peste 300 de muncitori au stăruit să fie înscriși. În sfîrșit, adunarea a hotărît ca, în scopul organizării în continuare a filialei din Timișoara a asociației, să se întrunească în fiecare sîmbătă după-amiază într-un local anume stabilit cu titlu provizoriu, pînă cînd statutele vor fi încuviințate de înaltul ministeriu spre a desfășura o activitate avînd ca obiect procurarea de mijloace de culturalizare, discutarea problemelor la ordinea zilei, înființarea caselor de asistență menționate în statute, în special în vederea unei mai bune utilizări a puținelor ore de destindere pe care le au muncitorii la dispoziție pentru tinerea de ședințe, pentru ca pătura muncitorească să-și însușească formele de comportare, tactul și înțelegerea parlamentară, pentru ca astfel pătura muncitorească să devină apță pentru o cultură superioară și să năzuiască spre civilizație /.../

Drept urmare a celor expuse, nu numai ni s-a interzis orice fel de activitate în cadrul asociației, dar s-au și dizolvat, prin amenințarea recurgerii la arme, toate întrunirile sociale : de asemenea ne-au fost confiscate toate cărțile. /.../"

Timișoara, la 30 aprilie 1869

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXII)

Marele Han ajunge în fața lurtei imperiale galopînd și mai năprasnic pe scurtul traseu ce desparte ultimul val de pămînt de intrarea cortului.

E aproape lumină. Dinspre orașul năclăit în fum și aburi răzbat strigăte nedeslușite. Mirosuri puternice de carne proaspătă, seu, baligă de animale, fum iute iscat din pilpiiala bucătilor de tizic, aromele crude ale ierburilor de stepă, tot acest miros cunoscut și îndrăgit, dar pe deasupra altul, mai perfid și nesuferit, de parfum, dulce și gretos, cu care în ultima vreme se împrospătează nevestele războinicilor.

Nu suportă această aromă, care îi tulbură mințile și îi întoarce stomacul pe dos. Îl simțise din plin în una din escapadele sale războinice din China, într-un palat de o constructie bizară, ca un fel de pasăre cu aripile ridicate a zbor, cu mici geamuri rotunde ca niște ochi indiscreți priviți din afară, unde toată mobila era poleită cu aur și chiar rogojina așezată la picioarele unui pat mic și incomod strălucea bătută în pietre scumpe.

Acolo simțise pentru prima oară mirosul acela care îi tulbura măruntaiele. Nu știa de unde vine și în cele din urmă descoperi într-un colț o tavă în formă de lotus care fumega stins.

...Străierii din fața lurtei văzîndu-l, căzură cu fața la pămînt.

Numai șeful gărzii rămase în picioare și îl deschise ușa înclinîndu-se adînc.

Marele Han descăleca. Își lăsă armăsarul în grija soldaților și fără să privească în jur, fără să scoată o vorbă, intră în lurta imperială.

Tronul său, captură de război, îl așteaptă strălucitor acoperit cu o blană de tigru.

În spatele lui, pe un fel de pat lung, un fel de divan pe care obișnuiește să se odihnească sau să primească solii neînsemnați stînd cu picioarele încrucișate, iritată și bănuitoare, îl așteaptă soția sa Bordu.

Probabil că-l așteaptă demult. Asta se vede după fața ostenită și ochii cu pleoapele căzute după urmele de seu care s-au scurs topindu-se de căldură din părul ei negru-albăstrui, după multimea coiilor de portocale azvîrlite în jur la întîmplare.

Îl așteaptă de mult și acum, ochii strălucind de mînia și gelozia care-o roade în ultima vreme îl întreabă unde a fost, la care dintre cătelele haremului, din ce în ce mai bogat.

Nu-i răspunde. Simte doar mirosul acela gretos de parfum răzbind dinspre trupul nevestii și în minte i se reînnoadă imaginea acelei după-amieze petrecute în sala somptuosului palat din Țara Chitailor.

Se așează încîntat pe tronul bătut în pietre scumpe, ochii lui abia se zăresc prin deschizătura oblică a pleoapelor. Bate din palme și cere să vină Argun, cîntărețul din balalaică. Vrea să-l audă înfiorînd strunele subțiri, are o slăbiciune pentru el deși trebuia să-i taie demult capul acestui bețiv nerușinat care i-a pierdut, sau a schimbat pe băutură, balalaica de aur curat pe care i-o făcuse cadou un print chinez. În afară de asta, știe de la una din femeile lui că Bordu îl insală cu acest vierme desfrînat.

Nu-i pasă. Bordu și-a pierdut demult farmecele de femeie și acum trupul el, odinioară mlădios ca o trestie, e puhav și gras, ochii nu mai au strălucire, sînii i-au căzut și s-au scofîlcit.

Nu simte nici un fel de atractie carnală pentru ea, doar o dragoste aproape frățească, un fel de devotament cimentat în cei treizeci de ani de cînd sînt împreună. Cîntărețul intră aproape tîrîndu-se, se apropie și-i sărută vîrful cizmei cu cataramă de aur. Rămîne cu fața la pămînt așteptînd ordine.

Bordu se ridică îmbufnată și părăsește lurta imperială. Hanul suride în colțul gurii. Asta și dorise. Să rămînă singur cu acest afurisit de cîntăreț care-i va îngîna cu voce subțire melodia lui preferată, un fel de cîntec modulat cu accente de sfîșietoare tristete.

Inima lui rece ca o bucată de bronz tresare încălzită cînd aude această melodie și el cade într-o dulce visare. Revede palatul somptuos, încăperea plină de statuete de aur, bazinul din mijloc în care înoată lenești niste pești roșii, tava în formă de lotus în care ard mirodenii scumpe și, într-un colț, speriată, mică și grațioasă, o tînără kitaiică care-l privește cu ochi măriti de groază. E fină ca un portelan și gleznele ei par lucrate în fildeș vechi și are picioarele mici ca niște vrăbii și ochii de culoarea aurului. E una din roabele aduse de Subotai, generalul ciung și chior, cel mai viteaz dintre războinicii lui care nu știuse niciodată ce înseamnă înfrîngerea.

Trei zile a ținut-o în aceeași încăpere cuprins de o inexplicabilă patimă, privind-o blînd și mîngîindu-i în nestire mîinile mici de fetită. Aflase că e din neam de printi și vroia s-o declare favorită absolută în ciuda protestelor aprige ale lui Bordu. Mica prințesă îl privea cu ochii plini de frică și nu se mișca din colțul unde se așezase pe o grămadă de perini colorate. Trei zile rămăseseră împreună și dăduse ordin să nu fie deranjat de nimeni, sub nici un motiv. Și iată că în ultima zi, cînd încercase să-i desfacă bluza subțire și să-i sărute sînii, prințesa zvîcni de lîngă el și-și înfipse un pumnal mic de argint drept în inimă. Vede și acum sîngele ei curgîndu-i pe mînă, simte și acum aceeași durere vie și năprasnică pe care o mai încercase doar la moartea mamei sale și nu înțelege nici azi, cum n-a înțeles nici atunci, de ce anume se omorîse fătura aceea mică și speriată ca o căprioară.

Lăutarul cîntă ultimele acorduri ale melodiei și după ce termină această instrumentul lung, cu o singură coardă și cap de cal, alături pe covor, Hanul stă nemișcat. Ca o mască de ceară îi este chipul și ochii s-au închis de tot. Nu se știe dacă doarme sau meditează. În cele din urmă desface încet pleoapele. Face un semn scurt din mînă și lăutarul se retrage cu spatele, fericit că a scăpat și de data aceasta.

De undeva, din dreapta lurtei imperiale, lunecă spre el ca o umbră învătatul kitai cu bărbuta lui de tap. Face plecăciune împreunîndu-și mîinile și așteaptă vorbele hanului.

Hanul vrea să știe în ce an se află și kitaiul îi spune că domnește *anul Sarpelui*. Deci au trecut de zece ori cîte douăsprezece cicluri de cînd s-a născut el. Nu știe dacă e mult sau puțin, dar se simte bătrîn și ostenit. Îl preocupă tot mai intens în ultima vreme vîrsta și, mai ales, vrea să știe dacă există leac împotriva morții..

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Aşchii

În 1984, Nicolae Prelipceanu își publica textele mai reprezentative în colecția **Hyperion** a editurii Cartea Românească, sub titlul **Degetul de gheață.** Poezia lui N. Prelipceanu nu propune o materie inedită, o viziune specială asupra existenței, un stil, un univers (ținut liric, continent liric etc.) recognoscibil sau o inefabilitate singulară care să justifice atîtea absențe ; așa se explică greutatea comentatorului de a-l diferența. Poate că de aceea este izbitoare, de la un capăt la altul al cărții, cu mici excepții, sărăcia expresiei. Versurile incolore nu trebuie căutate cu lupa, pîndite : ele se impun ca atare după principiul nonșalant al cantității informe : „toate acele momente solemne / pe lîngă care trecea nepăsător / un necunoscut de statură potrivită", „n-am plecat de aici niciodată / și niciodată nu m-am întors / anii m-au întrebat cum mă cheamă / dar am uitat", „Pe urmă duminicile s-au mai rărit / și vechile cuvinte nu mi s-au mai spus / auzeam tot mai des cum trece trenul / ducîndu-mă", „Zilele trec foarte greu / vin mereu altele decît cele pe care le aștepți / mereu altceva se întîmplă decît / ceea ce trebuie să se întîmple", „Iubirea e ca moartea sau vîrstele ce trec / și lasă-n tine semne pe care nu le știi / nu linia pe frunte nu firul alb de păr / ci-ndepărtat ca zborul albastrei ciocîrlii // le cauți restul vieții cu un presimț (sic ! amar / că vei găsi aceleași ce le-ai avut mereu / și ți se împlinește și spui că nu există, / și ele sunt acolo și tu nu știi / nici eu", „în ce privește restul vieții tale / dinainte sau din prezent / n-am indoieli colosale / că pot fi atent" (versurile sînt chiar din cartea lui N. Prelipceanu) „O tu unde ești la această oră / de ce nu pot ști nimic despre tine / îmbrățișarea ta se îndepărtează / deși tu spui că dimpotrivă ea vine". Platitudinile sînt inegalabile și, deci, inanalizabile : „Triste sunt semnele de întrebare / asupra a ceea ce știm / dragostea oricît e de mare / **o-o sfîrșim**". **Jocul de-a ameteala în dizertații lirice, îl știa bine Nichita Stănescu.** Calmul plat al poetului Prelipceanu produce versuri surprinzătoare prin îndrăzneții lor mimetism : „Despre dorința de a scrie a omului / nu știu dacă s-a scris ceva egal ei / despre dorința de a zbura a păsării / nu știu dacă aripile ei au zburat egal / despre dorința de a fi a păsării și a omului / nu știu dacă s-a existat în egală măsură / despre egala măsură nu cred însă / că a fost măsurată de om și de pasăre / și nu cred că pasărea a măsurat omul / și nu cred că încă omul a măsurat pasărea". Păzindu-se, cu strictețe, de retorica tradiționalistă, autorul își expune punctul de vedere asupra întrebării retorice : „Pentru ce atîta egocentrism / de unde atîtea resurse de a nu te simți / decît pe tine / de unde atîta nesimțire". Alte versuri nu ne pun în fața unor revelații poetice compensatoare : „nici mișcarea încetoșînd incet-incet totul / descriind o altă mulțime de ginduri / de combinații posibile ale gîndirii / nici buzele mele nu au rostit nici un nume". Repetiția lui **nici** ar putea avea o semnificație însă — forțată, „din vagonul acesta nu se vede nimic / afară / într-un colț stau eu / fericit că nimic nu se poate citi în ochii mei". Cultivînd un lirism al indiferenței existențiale, autorul e indiferent în fața proliferării redundanței în propriul text : „Urmărit pas cu pas / în ochi cu portretul urmăritorului / în inimă cu apologia urmăririi / făcînd pași cît mai mici / pentru ca urmărirea să decurgă în liniște". Nevoia de a explicita (redundant) s-a transformat în metodă ; „sînt multe polemici în jurul ei / împrejurul ei și chiar în interiorul ei / s-a muncit mult pentru ea / și împotriva ei și independent de ea". Preocupat să dea un sens anodinului, scrie versuri anodine : „Ce de lucruri ce de rarități pe masa mea / în fața ochilor / doi nasturi singuri două reptile rotunde pietrificate (în sfîrșit, un vers) / fac umbră hîrtiilor și creioanelor / pe măsură ce îi privesc îi înțeleg tot mai puțin / nu-mi dau seama ce vor și ce caută aici" etc. N. Prelipceanu este un autor care vrea să obțină poezia prin mimarea sceptică a stărilor poetice confuze. Limbajul lui este neutral, șters. Poate că, prin lipsa lor de expresie, textele vor să comunice o carență de expresivitate a existenței ca-atare. El este un ludic fără pofta jocului, de aceea practică o ironie crispată. Rareori, poemul își asumă conotații mai complexe. Epica devine eliptică și textul se încordează „Bătut strivit călcat de automobile / surisul e întins într-o baltă de sînge / noaptea salcîmii îndrăznesc să se scuture / toamna pe furis / trupul dus de-aici / încotro nu se știe / greu trage în balanța surisului un corp cunoscut / bărbatul a murit sau nu / marca mașinii Gioconda" („Gioconda"). Se mai pot cita versuri disparate : „Nu vor afla niciodată cît cîntăreste sufletul meu / menta sălbatică știe" sau „Trei oameni singuri în camera albă / fumul țigării încolăcindu-i / — o presimțire a lui Laocoon". Această concentrare a versului este favorabilă tipului de lirism practicat de N. Prelipceanu. La nota bio-bibliografică aflăm o propensiune, discretă dar explicabilă, către cantitate : zece volume de versuri și cinci premii ale Uniunii Scriitorilor. Problema nu ține însă de estetică, ci de sociologia literară a momentului.

Peisaj de Sabin Ștefănuță

George Alboiu

mapamond

léopold sédar senghor

POEZIA MEDITERANEANĂ CA SIMBIOZĂ A CULTURILOR

Cuvînt rostit la cel de-al VIII-lea Congres Mondial al Poeților. Corfu, 28 sept. 1985

Iată-ne așadar întruniți pentru a mai ședea o dată de vorbă despre acea activitate superioară a omului, care este **Poezia**, «creația» prin excelență, potrivit etimologiei grecești a cuvîntului. Și nu din întîmplare ne-am adunat în Corfu, insulă grecească, în această Mediterană care unește cele trei continente ale Lumii Vechi parcă pentru a le invita, din nou, la dialog. Și, iarăși, nu din întîmplare am ales ca temă a congresului nostru **Poezia mediteraneană.**

Fostul meu dascăl de la Paris, profesorul Paul RIVET, cel care a întemeiat Muzeul Omului, ne învăța, punînd degetul pe o hartă a lumii : «Aici, la latitudinile Mediteranei, și începînd cu această mare, s-au format în jurul pămîntului, prin simbioză biologică și culturală, cele dintîi și cele mai mari civilizații umane». Și ne cita popoarele care le elaboraseră : egiptenii, sumerienii, asirienii, indienii, chinezii, grecii, latinii, evreii, arabii. Fără să-i uite pe azteci și nici pe mayașii din America Centrală. De vreo 50 de ani încoace, această teză a fost confirmată de cei mai mari biologi. Vă invit să consultați lucrarea lui Jacques RUFFIÉ, intitulată **De la biologie la cultură /De la Biologie à la Culture/.**

Ca să revenim la țările mediteraneene, popoarele care trăiesc în ele astăzi sînt mai cu seamă alcătuite din **albo-europeni** — sau, dacă preferați, din indo-europeni — din semiți și din africani, vorbind și unii și alții limbi flexionare sau limbi aglutinante. Dar, așa cum ne spun etnologii, dacă ne întoarcem în timp, înaintea celui de-al VI-lea mileniu î.e.n., vom găsi, în jurul Mediteranei, popoare de culoare brună, popoare vorbind limbi aglutinante : «mauri» și «etiopieni», în sensul grecesc al acestor cuvinte. Încă și astăzi, limbi ca basca, berbera și turca sînt limbi aglutinante, cum erau, la vremea lor, vechea egipteană și ligura fără să uităm limbile iberice.

As vrea să zăbovesc, înainte de-a trece la poezie, asupra temperamentului mediteranean, pentru că tocmai el ne permite să trecem de la Biologie la Cultură : la Poezie. De fapt, îndată după cel de-al doilea război mondial, a luat naștere o nouă știință, **Caracterologia**, al cărei obiect este studiul caracterelor și al temperamentelor. Ea deosebește mai multe **etnotipuri**, în rîndul cărora cel care ne interesează cel mai mult este cel al **Fluctuanților.** Într-adevăr, caracterologii îi consideră Fluctuanți pe toți mediteraneenii, africanii și latino-americanii, dar și pe japonezi. Toate aceste popoare se caracterizează în chip esențial printr-o sensibilitate bogată și profundă, la fel ca și, în mod paradoxal, scandinavii și alți nordici. Dar ceea ce-i distinge pe Fluctuanți este reacția rapidă, adesea pasionată, față de impresiile lumii exterioare, după cum, de altminteri, și față de ale celei interioare.

E cazul să trecem la poezie, care, fiind în același timp o creație, este, mai întîi, expresia unui sentiment, mai exact, a unei **idei-sentiment** : un cîntec.

★

Studiind feluritele elemente, aspecte și modalități ale poeziei mediteraneene, vom începe cu poezia greacă. Mai întîi, Congresul nostru are loc în Grecia. Și, mai ales, după cum am lăsat să se înțeleagă la început, în acest an de grație 1985, ne aflăm încă, de vreo 2 500 de ani, sub influența dar și sub farmecul magic al cuvîntului elenic. Iar pentru noi, poeții, acest ultim aspect este cel mai important. Într-adevăr, în secolul al V-lea î.e.n., grecii, care începuseră să asimileze strălucitele civilizații ale Orientului Apropiat, au preluat, din mîinile Egiptului-Mamă, torța civilizației umane.

Acestea fiind zise și pentru a ne întoarce la cuvîntul grec **poiesis**, sensul lui de «poezie» este relativ tîrziu.

Vorbesc aici, bineînțeles, despre greaca clasică pe care am predat-o, și vă rog să-mi iertați pronunția moștenită de la Erasmus. În Grecia, poezia este mai întîi **ōdē**, «odă», care înseamnă «cîntare», spre deosebire de **lexis**, «cuvînt». În Grecia, arta cîntecului a început, ca și la celelalte mari civilizații umane, prin **animarea** ceremoniilor religioase, «animare» în sensul etimologic al cuvîntului. Într-atît încît, în grecește, cuvîntul **umnos**, «imn», pentru a desemna cîntecul ceremoniilor religioase, a fost mai întîi folosit cu un complement în sintagma **umnos ōdēs**, «imn al cîntecului».

În general, cîntecul poetic a fost inventat pentru a exprima în comun sentimente colective sau, mai degrabă, **idei-sentimente**, cum îmi place să le numesc. Astfel, la începutul istoriei lor, grecii cîntau la marile ocazii ale vieții publice, ba chiar și familiale, poeme funebre sau **threne**, poeme nupțiale sau **hymenee**, poeme de rugăciune sau **peani**, în sfîrșit, poeme epice, dintre care cele mai celebre sînt **Iliada** și **Odiseea.** Din aceste prime cîntece scrise s-a născut poezia în sensul modern al cuvîntului. La început, nu era vorba decît de-o cîntare monotonă, de un fel de psalmodie, din care, simplificînd-o, s-au păstrat o anumită melodie și un anumit ritm ce au alcătuit versul. Eu am înțeles cu atît mai bine acest proces cu cît în poezia populară a poporului meu — poporul **serer** [1] — același poem poate fi, **ad libitum**, cîntat în polifonie sau, pur și simplu, declamat, ritmat.

Deschid o paranteză, deoarece dumneavoastră ați putea să-mi spuneți că senegalezii sînt vest-africani și nu mediteraneeni. Ați avea dreptate. Numai că strămoșii popoarelor «senegalo-guineeze» ori «vest-africane», pentru a mă exprima ca lingvistul Joseph GREENBERG, deși părăsind malurile Nilului în mileniul al XI-lea î.e.n., vorbesc încă limbi aglutinante cu categorii nominale ca și vechea egipteană.

Să ne întoarcem la poezia cîntată : era acompaniată de instrumente cu coarde, ca ținera și ca lira, dar și de instrumente de suflat, ca flautul. Cu toate astea, poeții greci au lucrat mai puțin la îmbogățirea instrumentelor și a modurilor sau gamelor — și, în acest fel, a melodiei — decît asupra ritmului. Cum spun Alfred și Maurice CROISET, «ceea ce determină caracterul ritmului grec este, înainte de orice, raportul de durată care există între timpul „tare", accentuat, și timpul „slab", neaccentuat, al fiecărui picior». Mai multe picioare constituie un **metru**, mai multe metruri — un **vers**, iar mai multe versuri, grupate, o **strofă.** Poeții cei mai mari sînt aceia care aleg cel mai bine picioarele, metrurile, versurile, strofele potrivit ideilor-sentimente care-i animă și pe care vor să le stîrnească auditorilor : veselie, entuziasm, tristețe, noblețe, eleganță etc. ...Pentru a încheia, adaug că, la început, poetul era, în același timp, propriul compozitor și interpret. Își cînta poemul acompaniindu-se la titeră, la liră, la flaut.

Între timp, odată cu dezvoltarea civilizației grecești, apare lirismul melic sau de ceremonial care introduce cîntul coral și dansul. Corul nu înseamnă încă polifonie, ci modulații în interiorul gamelor bogate în semi-tonuri, ba chiar în pătrimi de ton. Este vorba, printre alte genuri, de imnul eroic și de oda triumfală, fără să uităm cîntecele tragediilor și pe cele ale comediilor. Mă gîndesc la poeții și compozitorii de geniu care au fost, între alții, Pindar, Eschil și Aristofan.

Ceea ce am spus despre poezia greacă se regăsește, **mutatis mutandis** și în liniile ei generale, în celelalte poetici mediteraneene. Numai că, pentru a vedea mai limpede acest lucru, trebuie să considerăm, în afara acestui substrat, rasa și cultura — albo-europeană, semitică sau africană — și influențele care le-au îmbogățit.

Am să trec repede peste poezia latină, deși, cu Imperiul roman, civilizația latină a acoperit un moment Orientul Apropiat, Africa de Nord și Europa occidentală. Imperiul roman moștenise civilizația greacă mai ales în domeniul poeziei savante și în cel al teatrului. Și, sub domnia lui Augustus, chiar s-a străduit să înlăture influențele Orientului Apropiat și pe cele ale Africii. Împăratul în persoană a condus campania împotriva religiilor orientale, care erau la modă, mai ales împotriva cultului egiptean al lui Osiris, predicînd întoarcerea **ad Majorum mores** : «la obiceiurile Străbunilor». Între timp, dezvoltîndu-și geniul propriu, adică **spiritul metodic și de organizare,** caracteristic Europei de astăzi, Roma și-a golit repede de poezia — totul e relativ — de cîntecul și de dansul care constituiau farmecul poeziei Orientului Apropiat și al celei africane. În acest fel, **canticum multis modis**, «cîntecul coral», apoi **canticum**, «cîntecul solo», au dispărut din teatrul latin pentru a face loc lui **diverbium**, «dialogul». Eu zic : «trăncăneala».

Înainte de-a ne opri la poezia Africii, vom trece la poezia asiatică, mai exact semitică, începînd cu poezia arabă. Specialiștii în arabă ne-au învățat că, asemeni celorlalte poezii savante — printre care cea greacă — poezia arabă era de origine populară, nomadă și, pentru a spune totul, «magico-mitică». Așadar, pe vremea **Jâhiliyyei**, a Ante-Islamului, beduinul din Orientul Apropiat cînta ca să se distreze și ca să se **încinte**, în sensul etimologic al cuvîntului, mărcînd astfel, cum scrie Simon JARGY, «legănarea uniformă a cămilei în timpul lungilor drumuri prin deșertul nesfîrșit». Această melopee se va îmbogăți din secol în secol, adăugînd la poezia arabă de astăzi, atît de bogată în diversitatea ei. Firește, după ce va fi împrumutat de la civilizațiile persană și greacă, fără să uite în trecerea cuceritorilor arabe, civilizațiile africană și andaluză. Se va fi dezvoltat sub califii omayyazi spre a-și realiza înflorirea deplină sub abasizi.

Ceea ce deosebește în mod esențial poezia arabă de poezia greacă — față de care prezintă totuși analogii certe, fiind mediteraneene amîndouă — este tocmai partea acordată nu cîntului, ci muzicii și ritmului. La început, înainte de Islam, poeții erau, ca în Grecia, compozitori și cîntăreți în același timp. Se acompaniau la lăută, **ūd**, la harfă, **mizaf**, sau la tobă, **tabl.** Iar poeții-muzicanți arabi foloseau sisteme diferite din punct de vedere modal și ritmic. În locul modului gamei diatonice europene, cu tonurile și cu semi-tonurile sale, ei dispuneau de 12 moduri sau **maqam**, cu tonuri, semi-tonuri, pătrimi de tonuri sau, cum se spune cel mai adesea, cu trei pătrimi de ton. În epoca **Jâhiliyyei**, nu foloseau încă polifonia.

Totuși, ceea ce caracterizează cel mai bine muzica și, prin urmare, poezia arabă, chiar musulmană, este ritmul : **iqua.** Sub modulațiile și sub înfloriturile muzicii, ale cîntecului, pulsează acel ritm obsedant care le susține și care le însuflețește. Acest ritm este marcat în mod deosebit prin bătăi de tobă de durată egală, care, chiar prin acest fapt, cheamă — în Africa, mai ales — contratimpi și sincope. Am să revin asupra acestui lucru.

N-as vrea să părăsesc poezia arabă fără să vorbesc despre **Coran**, care, ca și religia și laolaltă cu ea, ocupă un loc atît de important în viața musulmanilor. La urma urmelor, așa cum spunea un mare om de cultură, «o religie care nu este operă de artă nu poate fi în stare să convingă». Așadar, cartea sacră a **Coranului** este un ansamblu de poeme, în care fiecare **suret** sau capitol se compune din versete rimate și ritmate.

Ceea ce mă aduce la poezia ebraică, a doua mare poezie semitică. În forma ei clasică, poezia ebraică este reprezentată esențial de **Biblie**, din care voi reține **Psalmii** și **Cîntarea Cîntărilor.**

Psalmii sînt imnuri, elegii sau rugăciuni de mulțumire. Numele li se trage din prozodia lor, ce amintește melopeea nomadă din care a pornit poezia arabă. Este, într-adevăr, o cîntare monotonă, dar de o monotonie ritmată, dacă nu chiar rimată și dansată. Zic **dansată**, cum făcea profetul David în fața Chivotului Legii. Cît despre **Cîntarea Cîntărilor**, care se inspiră din cîntecele de dragoste egiptene, ea cîntă «limbajul dragostei», ne spune profesorul Raymond-Jacques TOURNAY, care, în ale sale **Studii despre Cîntarea Cîntărilor /Études sur le Cantique des Cantiques/** a regelui Solomon, insistă asupra melodiei versurilor din strofă, melodie compusă din aliterații, din asonanțe și din alte paronomaze.

Mai rămîne de cercetat rolul Africii în poezia mediteraneeană. El este mult mai important decît se crede. Am pomenit, mai înainte, de rolul Asiei și de cel al Africii în poezia greacă, precum și de cele ale Greciei, Persiei și Africii în poezia arabă. Fiind vorba despre Africa, voi începe, cum se cuvine, cu Egiptul. De fapt, pentru a rămîne în domeniul poeziei, vestita sa **Carte a Morților** este considerată drept cea dintîi carte de poeme scrise din lume.

Cartea Morților este expresia Cuvîntului sacru cu care se înarmează Defunctul după moarte, cînd i se înfățișează lui Osiris, regele zeilor, cum îl arată și numele. Să-l ascultăm pe acest defunct rostind, ritmînd, cîntînd Cuvîntul creator :

Am strîns Cuvintele Puterii toate...
Le caut și le-adun
Mai iute ca lumina
Și mai stăruitor decît copoiul...
Nebiruite Vorbe magice-mi sînt pavezi...
Cînt imnuri
Și asa străbat eu cerul în luntrea lui Khepra...
Curat și ritmurilor cosmice întocmai.

Iată, prin urmare, poemul — surprins la origini — în puterea lui animatoare. Își datorează această putere creatoare faptului că aici Cuvîntul este **expirat**, cîntat adică, și ritmat. Intrînd în Fortele cosmice și astfel participînd la ele, Defunctul devine Osiris, deci el însuși zeu. Mai mult chiar, «Cum ne spune Gregoire KOLPASKTCHY, în introducerea sa la **Cartea Morților**, «este vorba aici de umanismul integral : omul devine pivotul universului... Ba chiar mai mult : în anumite privințe, omul desăvîrșit și sanctificat ar fi superior zeilor : ar fi salvatorul, mîntuitorul lor». [2]) «Omul desăvîrșit și sanctificat», adică poetul cîntînd și dansînd.

Înainte de-a încheia, aș vrea să rezum aportul african la poezia integrală, ritmată și cîntată. În lucrarea sa intitulată **Muzica /La Musique/**, Roland de CONDE ne amintește că «spre anul 2000», cînd civilizația asiro-babiloniană «adoptă tradițiile Sumerului», Egiptul «se și îmbogățise cu o tradiție muzicală care a pătruns în tradiția grecilor, mai exact în Creta, și chiar în cea a etruscilor». [3]) «Cu o tradiție muzicală și **poetică**», voi preciza eu. Și, odată cu Egiptul, Africa, ale cărei popoare, cu excepția pigmeilor și a hotentotilor, vorbeau limbi aglutinante. Aici, ca și în Grecia, ca și în Orientul Apropiat, poemul cîntat era acompaniat, susținut de un instrument cu coarde, de un instrument de suflat sau de o tobă. Este locul să semnalăm că atît **cantus planus** cît și polifonia își au, foarte probabil, originea îndepărtată în Africa, unde, cum semnala André GIDE cu privire la polifonie, ele caracterizează cîntecul popular. Într-adevăr, misionarii le-au descoperit mai ales la popoarele care nu suferiseră nici o influență : nici creștină și nici islamică.

Cu privire la poemul declamat, vă rezum ce-am spus la ultimul Congres. În Africa, la fel ca în Grecia antică, versul este împărțit în metruri. Dar aici, metrul, în loc să fie alcătuit din silabe lungi și din silabe scurte, este alcătuit din silabe accentuate și din silabe atone. Fiecare vers este alcătuit din același număr de metruri, date fiind silabele accentuate, ca în vechea poezie germanică.

Am să închei referindu-mă din nou la discursul meu de deschidere rostit la Congresul al VII-lea și, mai ales, la rezoluția finală. Căzusem de acord că, pe toată suprafața planetei noastre pămînt, poezia de azi este **un ansamblu de imagini analogice și simbolice, melodioase și ritmate.** Ceea ce caracterizează cel mai bine — după cum ați constatat — poezia mediteraneană, fie că e vorba de poezia de ceremonial, fie că e vorba de poezia populară, este ritmul, și mai puțin imaginile, vreau să spun metaforele și alte comparații. Încă o dată, ritmul este alcătuit din repetiții care nu se repetă sau, pentru a fi mai precis, din paralelisme asimetrice avînd contratimpi și sincope : chiar cînd e vorba nu de cîntec ci de o psalmodie, ba chiar de o simplă recitare. Pentru că, subliniez, temperamentul Fluctuantilor, care sînt mediteraneenii, este caracterizat de o sensibilitate furtunoasă cu o reacție rapidă.

Din cele spuse, as vrea, drept încheiere, să trag o concluzie pe plan general : planul **Civilizației Universului.** După cum se știe, aceasta va fi, în ciuda tuturor preiudecăților, din ce în ce mai mult rezultatul unei metisări biologice și, în plus, al unei simbioze culturale. În acest domeniu, grecii și arabii, subliniez, au jucat un rol decisiv în bazinul mediteranean. N-am să revin asupra grecilor, a căror limbă joacă un rol major în desteptarea **Umanităților clasice.** [4]) În ceea ce-i privește pe arabi, după ce au făcut simbioza civilizațiilor din Orientul Apropiat — fără să-i uite pe greci — iată-i că, în Andaluzia, în secolele al VIII-lea și al IX-lea, au realizat o civilizație exemplară, așa cum era constituită din aporturile albo-europene, semitice și africane. De fapt, și pentru a ne întoarce la poezie, trecînd în Africa, ei au păstrat și cîntul grezorian și polifonia, pe care le-au transmis Europei occidentale.

Acestea fiind spuse și reținute, am să închei în cîteva cuvinte. Trebuie să luptăm împotriva tendinței unei anumite poezii moderne, care nu mai cultivă decît imaginea și o anumită obscuritate. Pentru asta, pe pagină se înmulțesc spațiile albe, care sînt ca niște gropi negre ale memoriei. Trăgînd aceste învățăminte din poezia mediteraneană, să ne amintim că **poemul** înseamnă cuvinte plăcute inimii și urechii. După modelul poeziilor mediteraneene, vom cultiva melodia și ritmul. O melodie care, o dată mai mult, va fi intricată, legănată de aliteratii, de asonante, de paronomaze și de alte jocuri de sunete. Să nu uităm : poem înseamnă «cuvinte plăcute inimii și urechii». Spun **urechii !**

---

[1]) **Populație (și limbă) din familia nigero-congoleză, grupul atlantic-occidental sau din grupul senegalo-guineez. 300 000 de vorbitori în Senegal și în Gambia.** Apud Limbile lumii. **Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 221 ; n. tr.**

[2]) **„Cartea Morților a Vechilor egipteni" / „Le Livre des Morts des Anciens Égyptiens"/, par Grégoire Kolpasktchy, Stock, Paris.**

[3]) **Seuil, Paris.**

[4]) **A „umanioarelor", cum le numeau la noi cei vechi ; n. tr.**

În românește de
Ileana Vulpescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Viața editorială românească prezentă la tîrgul internațional de carte de la Leipzig

● **Inaugurarea, mîine, duminică, a ediției de primăvară 1986 a multiseculariului Tîrg din Leipzig va fi precedată, astă seară, de tradiționalul concert al orchestrei Gewandhaus dedicat importantei manifestări internaționale.**

De altfel, tot în virtutea tradiției, concomitent cu deschiderea Tîrgului de primăvară — manifestare comercială și tehnică, — orașul de care se leagă numele lui Bach și al lui Wagner, al iluminiștilor Lessing și Klopstock, găzduiește și o nouă ediție anuală a Tîrgului internațional de carte care consemnează de asemenea o îndelungată existență.

În sălile de expoziție ale pitorești clădiri de epocă Messehaus am Markt expun în acest an, edituri și întreprinderi comerciale de specialitate din peste 20 de țări. România prezintă la actualul Tîrg internațional de carte, prin întreprinderea Artexim, o expoziție cu aproximativ 800 de lucrări, în cadrul cărela se află la loc de cinste, opera social-politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele Republicii.

Standurile țării noastre cuprind, de asemenea, lucrări reprezentative din domeniile științei, literaturii și artei, ale unor autori români clasici și contemporani, albume, cărți din domeniul muzicii, al sportului și turismului.

Inaugurarea Tîrgului internațional de carte va debuta cu solemnitatea înmînării distincțiilor cîștigătorilor concursului „Cele mai frumoase cărți din lume", la care au participat, la Leipzig, în 1985, întreprinderi din 27 de țări. Printre cărțile premiate se numără și una din lucrările prezentate de Editura Ion Creangă — Basmul prelucrat „Bertoldo și Bertoldino", volum ilustrat de graficianul Stan Done care semnează și macheta artistică.

Anul 1986 consemnează mai multe jubilee în viața editurilor din țara gazdă a Tîrgului de carte : 175 de ani de activitate a Editurii Teubner — Leipzig, centenarul editurii Georg Thieme din același oraș și 40 de ani de existență a editurilor Neues Leben, Die Wirtschaft, Technik și Für die Frau.

REVISTA STRĂINĂ

● **O DESCOPERIRE** de ultimă oră face senzație în lumea shakespearologilor : un text care i se atribuie Marelui Will. De fapt avem de-a face cu o piesă ce fusese cunoscută încă din timpul vieții autorului, fără a fi însă prea jucată de trupele care se bucurau de contribuția literară a lui Shakespeare (Edward Alleyn, sau socrul său, Philip Henslowe, „proprietarul", adică posesorul tuturor drepturilor de a juca opera dramaturgului). Se pare că **Edmund Ironside** aparține perioadei de formare a artistului, cînd scria pentru **Admiral's Men**, iar un eseist notează următoarele : „Probabil că intrăm în era cînd dramaturgii proști vor fi foarte încurajați de probele ce atestă cît de mediocru era Shakespeare în anii lui de ucenicie. Un poem, sau mai degrabă un cîntecel mai mare, de o plăticudine indiscutabilă, a fost recent descoperit și atribuit lui Shakespeare : el se situează după toate probabilitățile în perioada timpurie. (...) Pe baza argumentelor interne ale textului, care formează substanța cărții lui Eric Sams, sînt gata să accept că **Edmund Ironside** este scrisă de Shakespeare. Ar putea fi și a lui Peele sau Lodge sau Munday sau Nashe, sau a oricărui alt dramaturg elisabethan. Dar tot atît de bine poate să aparțină unui Shakespeare care învață meseria de dramaturg. Este competent, dar fără distincție, tipul de lucrare de ucenicie, despre care un autor preocupat de posteritate ar vrea să nu mai știe nimic. Dar Shakespeare nu era Graham Greene cu **Omul din mijloc**, și nici George Orwell cu **Fiica clericului.** El era un proprietar de pămînt din Stratford, care nu nutrea nici un fel de interes pentru **Opere alese.** El nu se va înfiora pe lumea cealaltă dacă va vedea că poemul acela mediocru și piesa lui moderată sînt adăugate canonului său de lucrări". Piesa este inspirată tot din Holinshed, ca și alte lucrări, și se referă la un conflict al lui Edmund Ironside cu danezii : „Ca orice alt scriitor, el a trebuit să scrie lucrări indiferente, mai ales la începutul carierei sale. Dar lui Shakespeare i-a lipsit privilegiul modern al distrugerii sau excluderii de la tipar a unei opere care nu mai face dreptate efloreșcenței tîrzii a unui mare talent".

● **O CARTE** splendidă, mai degrabă un album de o frumusețe incomparabilă, este **Enciclopedia fluturilor din lumea întreagă**, publicată recent de editura **Bordas.** De fapt, cu toate că ediția franceză poartă semnătura lui Paul Smart, avem de-a face cu o traducere a lucrării lui A. M. Lixaerde, **The International Butterfly Book.** Este întocmit un catalog cvasi-complet al tuturor speciilor de fluturi diurni cunoscuți pînă acum în lume, o listă de peste două mii de fluturi, cu fotografii în culori și în mărime naturală, pentru a putea fi identificați cu ușurință. În prima parte a cărții sînt prezentate generalități asupra lepidopterelor, în douăsprezece capitole sistematice, însoțite de iconografie și de explicații. Apoi sînt prezentate paisprezece familii de fluturi, cu toate speciile lor, figurate pe planșe somptuoase. Indexurile de la sfîrșit permit identificarea cu ușurință a speciilor, precum și o orientare agreabilă în vastul material al enciclopediei. Toți comentatorii, precum și editura, evidențiază marele interes științific al cărții, dar și caracterul ei de spectacol natural. Calitatea planșelor și a tiparului o recomandă bibliofiliilor.

● **ESEURILE LITERARE** ale lui Nabokov au fost recent traduse în franceză de către Marie-Odile Fortier-Masek. **Literatures II** a apărut la **Fayard** și este dedicată literaturii clasice ruse, pe care a predat-o la cîteva universități americane, cum sînt Stanford și Cornell. Studiul dedicat lui Gogol este deja o piesă fundamentală pentru înțelegerea operei marelui prozator. Mai puțin cunoscute pînă acum sînt cele consacrate lui Tolstoi, sau Turgheniev, Dostoievski, Cehov sau Gorki. Se știe că romancierul Nabokov era un profesor serios și foarte apreciat de studenții săi. Aceste texte probează cît de aplicat era în analiza cărților asupra cărora se oprea : „Cunoscător, fiindcă era el însuși romancier, Nabokov practică de asemenea o critică creatoare : el aprecia punctele tari, problemele rezolvate cu strălucire în compoziția cărților sau în scriitura lor. În sfîrșit, este un critic cu umori schimbătoare. El ține partea anumitor autori, este adeseori injust. Îl consideră pe Turgheniev drept un autor făcut, refuză să audă murmurul neliniștitor din opera lui Dostoievski. În legătură cu Gogol este sclipitor, dar arbitrar. Gorki nu există pentru el..." Comentatorii ediției franceze au accente critice la adresa traducerii. Echivalențele semnate de Odile Fortier-Masek constituie o impietate, cu atît mai mult pentru Nabokov, care era un poliglot rafinat, un cunoscător desăvîrșit al limbilor pe care le folosea.

● **UNUL DINTRE SCRIITORII** de prestigiu ai noii generații din proza americană este George W. Higgins, autorul recentului roman **Impostorii.** Narațiunea violentă a acestui reprezentant din noul val al literaturii americane are puternice accente sociale, încercînd reprezentarea artistică a unui mediu bine determinat : aristocrația coastei de est. O cronică semnată de Christopher Wordsworth înregistrează opiniile admirative care îl situează pe George W. Higgins în contextul extrem de favorabil al literaturii lui Henry James și Ivy Compton-Burnett, referindu-se însă cu oarecare ironie la considerațiile de acest fel. Criticul înregistrează un fel de „extaz" al cercului de admiratori ai romancierului, refuzînd îmbrățișarea și pitorescul scriitorului, apelul său la trăsăturile ce atestă descompunerea mediului social pe care îl evocă. Nu e mai puțin adevărat că George W. Higgins este marele demistificator al societății americane de azi, supunînd unele din „miturile sale" probelor tari ale unei frazări vitriolante, care nu cruță nici un aspect al degradării umane într-o societate riguros stratificată cum e aceea din Boston. O trăsătură atrăgătoare pentru cititor rezidă în umorul și dialogurile sale foarte vii, reproducînd cu mare acuitate oralitatea specifică zonei de inspirație a autorului. Este interesant de remarcat că toți comentatorii operei lui Higgins fac apel la un limbaj de critică tradițională, citind chiar cunoscuta declarație programatică a lui Stendhal : „Romanul trebuie să fie o oglindă a societății".

● **O CARTE** a lui Robert Harris rela cunoscutul scandal al jurnalelor false ale lui Hitler, propunînd o analiză socială și istorică a semnificațiilor care se pot degaja dintr-o atît de mențională farsa. Robert Harris este un cunoscut ziarist la postul de radio BBC, specializat în reportaje de mare efect, încercînd de această dată o radiografie menită să demonstreze logica internă a unor întreprinderi compromițătoare pentru societatea care le-a creat. Într-o cronică la cartea lui Robert Harris, Neal Ascherson spune următoarele : „Unii dintre acei care au studiat originile scandalului cu jurnalele falsificate simt că există un temei politic nerevelat, nu numai al motivelor falsificatorului și ale cercului său, dar și al conduitei bizare adoptate de personalitățile de la revista **Stern.** (...) Și, desigur, o trecere în revistă riguroasă a acestui episod îngrozitor arată că morala lui se află în altă parte. Aproape toți cei implicați au fost mincinoși sau, în cel mai bun caz, nu individi care să creadă că spune adevărul este mai important decît orice altceva. Kujau, falsificatorul, desigur ca mintea de toată lumea. Haidemann de la **Stern** a mințit revista lui în legătură cu persoanele care l-au informat asupra jurnalelor, iar pe Kujau în legătură cu banii de la **Stern,** dintre care cei mai mulți i-au intrat lui însuși în buzunar. Cel de la **Stern** l-au mințit pe lordul Dacre, atunci cînd l-au vorbit despre provenința materialului, și că jurnalele ar fi fost testate într-un mod îndubitabil. Istoricul David Irving a decis să-și schimbe părerea și să afirme că jurnalele ar fi autentice, surprinzîndu-și astfel, publicul, cu toate că punctul lui de vedere în particular era că textul este probabil fals, și cu toate că nu-și schimbase acest punct de vedere". Rămîne deci de constatat că goana după senzațional și neîncrederea în adevăr au putut să favorizeze un scandal cu implicații tulburătoare. Așa cum spune tot Neal Ascherson : „Falsificatorul a avut nevoie de un mediu pentru ca să se realizeze, un mediu în care adevărul avea numai o valoare relativă, în care înșelătoria era legitimă, atîta timp cît nu era descoperită, în care lumea era privită ca o simbioză între cel care înșeală și cel care se lasă înșelat".

● **„BRECHT PENTRU DEBUTANȚI"** se intitulează o recentă apariție a editurii franceze „La Decouverte". De altfel, întreaga colecție în care a apărut poartă numele „Pentru debutanți". Avem de-a face cu o inițiativă interesantă, menită să stimuleze lectura aprofundată a marilor autori ai secolului, descifrarea unor sensuri ascunse în țesătura subtilă și adeseori dificilă a cărților contemporane. În comentariul volumului consacrat lui Brecht se evidențiază următoarele : „Brecht : un itinerar dificil, o reacție împotriva expresionismului, desacralizarea teatrului, folosirea unor noi forme dramatice, implicarea spectatorului în teatrul epic sau didactic prin efecte de distanțare, iar în paralel, războiul, criza economică, comunismul, regimul de teroare din Germania timpului său, reintoarcerea în Berlinul de est... În acest volum, de la **Spartakus** la **Mutter Courage,** evoluția artistică, evenimentele și operele dramatice sînt evocate în benzi desenate, cu texte scurte, o punere în pagină originală, care au în comun umorul și eficacitatea. O abordare neobișnuită care tinde să ne apropie un autor, practicînd, în același timp, o anume „distanțare" în raport cu brechtienii convinși. Textul îi aparține lui Michael Thoss iar desenele lui Patrick Boussignac".

SPORT

În pervaz, enigmaticul april

Dau un flamingo de mărgean și un coș de ouă zugrăvite în Sadova Bucovinei jucătorului care va deschide o fereastră în peretele casei de cărbune al Rapidului, fiindcă prea de multă vreme lumina ne pătrunde în odaie numai prin crăpătura ușii. Giuleștiul nu are haz fără un Marian, Andrei Rădulescu, Ozon sau Dumitriu II. Cel mai fierbinte cartier al Bucureștilor, unde și gardurile știu să cînte romanțe și gluma e pe buzele tuturor, nu poate trăi fără idoli. De-a lungul zecilor de ani și i-a cioplit cu barda în spatele casei, pe terenul ăla galopat de minji și care acum s-a umplut cu potcoave de cai morți. Azi, nemaiavînd un teren de joc destinat în mod special copiilor din cartier, Rapidulețul își răscumpără zeii bătrîni (vezi întoarcerea lui Dumitru), ca să ne tulbure mînia cu amintiri ca țin de-o glorie răpusă. E frig în Giulești de cînd ciștigăm acasă, mai mult datorită norocului și pierdem afară chiar și măseaua de minte.

Reluarea campionatului s-a petrecut în brazda acelorași dureri și nevoi străvechi. Nici o abatere de la linie — ba da, a fost una singură, care îmi dă friguri cînd mă gîndesc la ziua de miercuri ; căderea Stelei în fața Corvinului. În rest, plutonul fruntaș, alcătuit tot din aceleași patru formații, distruge tot ce întîlnește în cale, trimițînd la groapa de afumat furnici șapte echipe care nu mai știu pe unde să scoată mîneca. La ora actuală, F.C. Bihor e pierdută. Schimbînd cinci antrenori pe parcurs de doi ani, echipa de pe Crișuri se sufocă pe toate terenurile din țară. Ea se află de pe acum între fălcile diviziei B, care știe foarte bine să fărîme oase și să le dea luciu, trecîndu-le prin flacăra albastră a fricii. Lectura clasamentului, după scurgerea a numai două etape, mă împinge în gîndul păgîn că raiul n-a fost niciodată sus, sau că cel puțin cărarea pe care se intră în el începe într-o peșteră de gheață. Altfel cum să-ți explici tontoroiul bezmetic de pe tampoanele împărăției calicilor ? (Iată cum irosesc eu frumoase titluri de carte !). Brașovul, intrat sub porunca fostului căpitan al națională, Ștefănescu, prinde muște cu lassoul ; exact cum făcea și pînă acum. Să sperăm, că prin timp, timp foarte strîmt, Ștefănescu va izbuti să le strecoare proaspeților săi elevi cîteva picături de ozon din țara falnicului praz. Victoria București, zdravăn întărită cu Augustin și Cățoi, nu s-a dat jos din balanța lui Băieșu, dar după spusele multor prieteni de-ai mei, ea își va lua zborul spre un loc mai ferit de furtuna vieții. Șepcile roșii din Cluj-Napoca și-au rupt singure cozorocul. Sîmbăta și marțea, am constatat cu mîhnire, nu sînt zile faste pentru studenții clujeni. Ce facem, programăm etapele în ziua de vineri sau ne întindem pe afetul tunului de cireș ca să ne bocească toate căminele de fete din Transilvania ? !

Steaua pleacă la Helsinki ca să-i îmbătrînească pe finlandezi cu un veac mai mult decît au făcut-o ei cu noi. Nu știu, primăvara care stă să vină, poate pițigoii care ne găuresc sticlele de lapte lăsate pe geam, făcîndu-ne fericiți, au deschis în mine credința de cleștar că Steaua va învinge pe Kuusysi Lahti. Inima îmi spune că sîntem ursiți să intrăm cîntînd în enigmaticul april. Eu vreau, Stoica vrea, Belodedici vrea. Mai rămîne să vrea și arbitrul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII